

EX LIBRIS

Knut Rodhe

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>

LAG OM VISSA INSKRÄNKNINGAR I RÄTTEN ATT FÖRVÄRVA FAST EGENDOM ELLER GRUVA ELLER AKTIER I VISSA BOLAG

GIVEN DEN 30 MAJ 1916

JÄMTE TILLHÖRANDE FÖRFATTNINGAR

MED

UTDRAG UR FÖRARBETENA,
ANVISNINGAR OCH VISSA FORMULÄR

UTGIVEN AV

ALBERT KÔERSNER

Professor vid Handelshögskolan i Stockholm

I DISTRIBUTION:

AKTIEBOLAGET NORDISKA BOKHANDELN, STOCKHOLM

FÖRORD.

Den nya lagstiftningen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag m. m. har redan vållat och kommer helt säkert att under den närmaste framtiden orsaka en del praktiska svårigheter, särskilt för de svenska aktiebolagen. För att lämna någon ledning vid lagens användning har undertecknad på uppdrag av Sveriges Industriförbund ombesörjt föreliggande edition av den nya lagstiftningen. Genom densamma har man först och främst velat åstadkomma en lättare tillgång till förarbetena, vilka äro återgivna med relativ fullständighet. Men dessutom har undertecknad genom den av mig utarbetade promemorian angående lagstiftningens betydelse för svenska bolag och föreningar med därvid fogade formulär velat lämna några anvisningar beträffande vissa rent praktiska frågor, som ha samband med tillämpningen av lagen. En verkligt ingående kommentar till lagen har varken varit avsedd eller kunnat medhinnas.

Regeringsrådet Herman Falk har benäget genomgått manuskriptet och lämnat en del värdefulla meddelanden. Angående vissa praktiska detaljfrågor samt formulärens avfattning har jag haft förmånen att få samråda med Uddeholms Aktiebolags jurist, juris kandidaten M. Carlson. Vid redaktionsarbetet har biträtt jur. kand. A. Borgström, vilken dessutom utarbetat sakregistret.

För innehållet i publikationen och särskilt för eventuella felaktigheter samt för subjektiva uttalanden har jag emellertid ensam ansvaret.

Stockholm i juni 1916.

Albert Kôersner.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Inledning	5
1) Lag den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.....	29
2) Kungl. kungörelse den 30 maj 1916 med föreskrifter om viss utredning i ärende angående förvärv av fast egendom enligt 4 § i lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag	87
3) Lag den 30 maj 1916 om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884	89
4) Lag den 30 maj 1916 innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag	90
5) Lag den 30 maj 1916 om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 92, 94, 105, och 132 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag.....	93
6) Lag den 30 maj 1916 om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar	104
Promemoria angående den nya lagstiftningens betydelse för svenska bolag och föreningar.....	107
Formulär.....	128
Sakregister	132

INLEDNING.

Angående de omständigheter, som givit anledning till här ifrågavarande lagstiftning och om de olika förslag, som förekommit att lösa hithörande spörsmål, vinnas upplysningar ur förarbetena, särskilt i det anförande, som chefen för justitiedepartementet höll vid ärendets föredragning i statsrådet den 2 juli 1915.¹ I detta yttrande heter det bland annat följande:

»Riksdagen anhöll i skrivelse den 20 maj 1902, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, varigenom ej mindre nu gällande förbud för utländsk undersåte att i riket inmuta mineralfyndighet ävensom att utan Kungl. Maj:ts tillstånd i riket förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift bleve i den omfattning och på det sätt, som befunnes ändamålsenligt, utsträckta att gälla även för bolag, vari utländsk undersåte vore delägare, än även gällande bestämmelser i lagen om aktiebolag förändrades i den mån sådant för vinnande av berörda syfte kunde vara erforderligt.

Sedan över denna skrivelse Kungl. Maj:ts samtliga befallninghavande avgivit infordrade utlåtanden, blevo i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 9 november 1906 handlingarna i ärendet överlämnade till den av Kungl. Maj:t den 27 januari 1905 tillsatta kommittén för revision av lagen om aktiebolag m. m. — den s. k. aktiebolagskommittén — med anmodan att skyndsamt avgiva yttrande och förslag i ämnet.

Till fullgörande av detta uppdrag överlämnade kommittén den 5 februari 1908 — jämte förslag till ny lag om aktiebolag — förslag till lag angående förbud i vissa fall för aktiebolag att förvärva fast egendom eller idka gruvdrift.

Lagrådet, till vilket dessa båda förslag remitterades, avgav den 31 december 1909 utlåtande, däri lagrådet av anförda skäl förklarade sig icke kunna tillstyrka en lagstiftning av den innebörd sistnämnda förslag utvisade. Denna omständighet torde hava varit anledningen till att berörda förslag icke i samband med förslaget till lag om aktiebolag framlades för 1910 års riksdag.

Sedan Eders Kungl. Maj:t den 30 augusti 1912 på hemställan av den dåvarande chefen för justitiedepartementet beslutit, att den genom riksdagens förenämnda skrivelse väckta frågan skulle upptagas till förnyad behandling, underkastades det tidigare förslaget till förbudslag inom departementet omarbetning, delvis med biträde av särskild sakkunnig. Förevarande ärende synes därvid hava fortskridit så långt, att ett omarbetat förslag i ämnet jämte

¹ Se Kungl. Maj:ts proposition Nr 137 till 1916 års riksdag.

några i samband därmed inom departementet uppgjorda förslag voro färdiga att underställas lagrådets granskning. Då jag ansett nämnda fråga böra upptagas till fortsatt handläggning, hava de sålunda uppgjorda förslagen lagts till grund härför; och har jag, efter granskning av förslagen, funnit mig kunna giva desamma min anslutning. Jag anhåller nu att få för Eders Kungl. Maj:t anmäla detta ärende. Vad jag därvid kommer att anföra är jämväl i övrigt väsentligen byggt på de tidigare utförda förarbetena i frågan.

Innan jag närmare ingår på innehållet i dessa lagförslag, torde en kortfattad redogörelse böra lämnas för tillkomsten av de i riksdagens skrivelse avsedda förbud och för de lagstiftningsåtgärder, som hittills varit i ämnet ifrågasatta.

Gällande lagstiftning.
a) Förbudet för utlänning att utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva fast egendom.

Med anledning av en till Kungl. Maj:t från dess befallningshavande i Jönköpings län inkommen anmälan, att en utländsk undersåte köpt ett hemman inom länet och där bosatt sig för att bearbeta ett å hemmanets ägor befintligt brunstensbrott, infortrade Kungl. Maj:t den 5 november 1828 från justitiekanslern yttrande, huruvida efter då gällande författningar det kunde anses vara tillåtet för utländska män att utan erhållen svensk medborgarrätt eller Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd här i riket förvärva och besitta fast egendom, och i sådant fall om och vad förbud däremot lämpligen kunde meddelas. Högsta domstolens utlåtande i samma fråga inhämtades därefter genom remiss den 28 mars 1829.

Justitiekanslern ansåg av vissa förhållanden framgå, att utlänningar icke utom i några få uppgivna fall kunde i riket förvärva och besitta fast egendom. Högsta domstolen yttrade huvudsakligen, att ehuru ingen viss lag funnes, som med uttryckliga ord förbjöde främmande makts undersåte att här i riket förvärva och besitta fast egendom, sådant förbud kunde anses vara i viss mån innefattat i vissa lagstadganden, särskilt 15 kap. 1 § ärvdabalken och 3 kap. 2 § handelsbalken; med grunderna för samhällsinrättningen och med andan av de lagar, vilka betryggade dess säkerhet, kunde det icke förenas, att utländsk man skulle vara tillåtet att fritt förvärva och besitta fast egendom i Sverige.

Efter inhämtande av dessa yttranden utfärdade Kungl. Maj:t den 3 oktober 1829 kungörelse, däri, till förekommande av gällande författningars olika tillämpning, förklaras, att utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarrätt, icke kan anses vara berättigad att förvärva och besitta fast egendom i riket, utan att han därtill undfått Kungl. Maj:ts tillstånd, i följd varav uppbud och fasta icke må för sådan utländsk man beviljas.

b) Förbudet för utlänning att inmuta mineralfyndighet och att utan Kungl. Maj:ts tillstånd idka gruvdrift.

I 1855 års gruvestadga fanns icke något förbud för utländsk undersåte att inmuta mineralfyndighet eller idka gruvdrift, men genom förordning den 12 april 1872 stadgade Kungl. Maj:t, att därefter utlänning icke finge i riket bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, med mindre han erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att vistas i riket och Kungl. Maj:t jämväl på hans särskilda ansökning att få å fyndigheten eller gruvlägenheten anställa och fullfölja arbete funnit skäligt lämna bifall därtill; och skulle förty det försöks- eller gruvarbete, som utlänning utan Kungl. Maj:ts därtill lämnade medgivande kunde komma att företaga eller låta företaga, vara utan all verkan till bevarande av hans rätt i hit hänförligt avseende.

Motsvarande bestämmelser inflöto sedermera i 1884 års gruvestadga.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 maj 1890 med anhållan om förslag till viss ändring i gruvestadgan uttalade riksdagen den åsikt, att till undvikande av de betänkliga förvecklingar, som för ett litet land kunde uppstå i följd av konflikter mellan stora, av utländska män drivna affärsföretag samt statens lagar och intressen, det vore nödigt, att utländska undersåtar i regel vore förbjudet att inom landet besitta gruvor och idka gruvdrift, men framhöll därjämte, att ett absolut förbud icke skulle vara i enlighet med statens och bergsbrukets intressen.

De i anledning av nämnda skrivelse tillsatta kommitterade för utarbetande av förslag till ändringar i gruvestadgan funno stora svårigheter möta att medelst lagstiftning på sådant sätt lösa dessa varandra så motsatta strävanden, att de båda önskemålen vunnes. Vad inmutningsrätten beträffade, ingrepe den dock så djupt i äganderättsförhållandena, att den borde uteslutas förbehållas vårt lands inbyggare, särskilt då ändamålet med densamma eller mineralfyndigheters upptäckande syntes kunna till fullo uppnås, även om den icke utsträcktes till utlänningar, varemot en dylik rätt, given åt utlänningar, skulle kunna framkalla mångahanda olägenheter och även missbrukas till våda för landet. Däremot kunde det förutsättas, att, om utlänning bleve skyldig att före förvärvande eller bearbetande av inmutad fyndighet eller idkande av gruvdrift därtill inhämta Konungens tillstånd, sådant tillstånd icke komme att honom medgivas, med mindre än att han tillförbundnes att underkasta sig svensk lag och svensk domstol, att låta sig företrädas av i Sverige bosatt svensk undersåte, att för uppfyllande av sina förbindelser ställa erforderlig säkerhet o. s. v., samt att under sådana förhållanden några olägenheter ej vore att befara av lagbestämmelser i angivna riktning.

I överensstämmelse härmed erhöll genom lagen den 20 oktober 1899 gruvestadgans 68 § sin nuvarande lydelse, enligt vilken utlänning icke må i riket inmuta mineralfyndighet och ej heller äger, med mindre än att Konungen funnit skäligt därtill lämna bifall, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

Vid riksdagen 1850—1851 väcktes inom borgarståndet motion om upphävande av Kungl. Maj:ts diskretionära befogenhet att meddela utländsk undersåte rätt att förvärva och besitta fast egendom i riket. Rikets ständer beslöto ock en skrivelse av innehåll, att utländsk man, som ville bosätta sig i riket för att bruka eller besitta fast egendom, icke borde erhålla tillstånd därtill, innan han blivit antagen till svensk medborgare.

I infortrat yttrande fann högsta domstolen, att det väl i allmänhet måste anses gagneligt och med god ordning överensstämmande, att rättighet till brukande och besittande av fast egendom i riket icke tillerkändes utländsk man, som icke blivit antagen till svensk medborgare, men att likväl i enskilda fall omständigheter kunde inträffa, vilka föranledde undantag från en sådan regel. Någon ändring i det bestående förhållandet kunde således icke tillstyrkas.

På de av högsta domstolen anförda skäl fann Kungl. Maj:t sig icke kunna bifalla ständernas ifrågavarande förslag.

*Ifrågasatta
lagstiftnings-
åtgärder.*
a) Vid 1850—
1851 års
riksdag.

b) Vid 1856
—1858 års
riksdag.

1856—1858 års riksdag fick i annan ordning befattning med samma fråga. I konstitutionsutskottets memorial angående verkställd granskning av de i statsrådet förda protokoll gjordes anmärkning mot ett statsråd, som haft att föredraga ansökningar om tillåtelse för utlänning att besitta fast egendom. Anmärkningen grundades huvudsakligen därpå, att föredraganden skulle hava vid dylika ärendens handläggning lämnat utan avseende den av 1851 års ständer i nyssberörda skrivelse uttryckta önskan samt även underlåtit att uppmärksamma föreställningar, som från andra håll gjorts mot ett snart sagt obegränsat meddelande av ifrågavarande tillåtelse; nämnda ärenden syntes ock hava blivit beredda på ett mindre noggrant och något vacklande sätt.

Konstitutionsutskottet inskränkte sig emellertid icke härtill utan framlade i ett senare memorial förslag om att till § 28 regeringsformen göra följande tillägg: »Konungen äge att meddela främmande makts undersåte tillåtelse att i riket förvärva och besitta fast egendom i den ordning samt under de villkor och förbindelser, som i särskild därom av Konung och ständer gemensamt stiftad lag bestämmas.» Till stöd för detta förslag anfördes att, enär utskottet vid granskningen av de i statsrådet förda protokoll erfarit, att tilloppet av främlingar, som, utan att vilja avsäga sig sin nationalitet, sökt förvärva fast egendom i riket, under de senare åren betydligt tillväxt, så att icke obetydliga delar av den svenska jorden redan innehades av dylika främlingar, hade utskottet ansett sig böra fästa ständernas uppmärksamhet på nödvändigheten och nyttan att genom någon lagstiftning — som fölle inom civilagstiftningens område — dels bestämma främmande fastighetsägares ställning till samhället och medborgarna, dels fastställa den formella behandlingen av utländska medborgares ansökningar att i riket få äga fast egendom, dels angiva de omständigheter och utstaka de villkor, under vilka sådana ansökningar finge bifallas, dels till äventyrs genom införande av någon lösningsrätt för svenska medborgare söka förebygga svenska jordens övergående och förblivande i utlänningars ägo.

Förslaget antogs att vila till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag men förföll då på grund av ett ständs avslag.

c) Vid 1873
års riksdag.

Vid 1873 års riksdag väcktes i såväl första som andra kammaren motion av huvudsakligen följande innehåll.

Under tiden från den 19 januari 1872 till den 10 januari 1873 hade av utlänningar för här i riket inköpt egendom erlagts 10,601,151 riksdaler 59 öre riksmynt, därav för gruvandelar och skogsavverkningsrättigheter 2,117,608 riksdaler 71 öre och återstoden för fastigheter. Största delen av dessa inköp hade skett av konsortier, bolag och andra juridiska personer och merendels avsett bruks- och skogsegendomar. Däri låge just faran; det vore ej enskilda personer, som flyttade hit och själva brukade egendomarna, utan fråga vore om spekulationsaffärer, avseende landets största naturliga tillgångar. Det kunde visserligen medföra vissa fördelar, att penningar på sådant sätt inkomme och att företagsamhet utvecklades, men dessa fördelar kunde köpas för dyrt. Samhällets lugn och trygghet kunde äventyras, de ekonomiska fördelarna kunde komma i kollision med nationella och politiska. Det vore för övrigt ovisst, om icke även med avseende å de ekonomiska fördelarna en misräkning vore för handen, i det att vi för en ögonblicklig vinst avhände oss dyrbara, oundgängliga förvärvskällor. Att så gott som alla andra

länder lämnat främlingar tillträdet fritt till förvärvande av fast egendom betydde härvidlag ej mycket. Sveriges ekonomiska förhållanden vore just ägnade att inbjuda till spekulation av förberörda art. Sverige vore i ekonomiskt hänseende så att säga på det första utvecklingsstadiet. Oerhörda naturliga tillgångar funnes, men naturförhållandenas oginhet hade hittills hindrat dessa tillgångars vederbörliga tillgodogörande och kapitalbildningen vore ringa. Under ett nytt utvecklingsskede med goda kommunikationer finge dessa naturliga rikedomar i skogar, malmfält, stenkolslager med mera en helt ny betydelse. Invånare i främmande länder med stora kapital och låg räntefot frestades därför att spekulera i dessa våra naturliga tillgångar och vunne lätteligen framgång i konkurrensen med våra egna kapitalsvaga medborgare. Vid den tid, då tillgångarna på grund av förbättrade kommunikationer stigit oerhört i värde, kunde dessa tillgångar vara i andras händer, och den vinst, som vid försäljningarna uppkommit, motsvarades då av en måhända mångdubbel förlust. De inhemska förhållandena kunde göras till föremål för internationella underhandlingar och bestämmelser till nackdel för den mindre och svagare statens självständighet. Det kunde icke för Sverige vara ett angenämt rön, om dess lagstiftande myndigheter en dag, då de möjligen funnit nödigt att för skogsavverkning eller gruvsdrift stadga strängare bestämmelser, oförmodat funne sig hejdade av anspråk och rättsfordringar, framställda av utländska egendomsägare inom landet, vilka genom främmande maktens sändebud sökte hävda sin förmenta rätt och med hotande språk förhindra en för deras intressen menlig lagstiftning. Motionärerna föreslogo, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, bland annat, huruvida icke vid beviljande åt utländska undersåtar av tillstånd att i riket besitta fast egendom eller härstädes idka bergsbruk eller skogsavverkning kunde stadgas såsom grundsatser,

dels att tillstånd enligt 1829 års kungörelse att förvärva och besitta fast egendom icke meddelades utlänning utan föregående i laga form avgiven förklaring av sökanden, att han ämnade bosätta sig i riket inom ett år för att kunna, senast fyra år efter erhållen del av tillståndet, undfå svensk medborgarrätt, samt att för brytandet av sådan förklaring stadgades nödigt äventyr,

dels att vid beviljande enligt 28 § i näringsfrihetsförordningen eller enligt 1872 års förordning av tillstånd för utlänning att här i riket bedriva bruksantering eller gruvsdrift måtte fästas sådana strängare villkor, som för rikets säkerhet och våra ekonomiska fördelar kunde anses betryggande,

dels ock att skogsavverkning för annat än egen bostads eller egen jord- eller bergsbruksegendoms behov skulle vara förbjuden för utlänning före vunnit naturalisation.

I andra kammaren föreslog därjämte en annan motionär, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för näst sammanträdande riksdag av förslag till lag rörande de tillfällen, då, samt de villkor och förbindelser, under vilka utländsk undersåte kunde erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att i riket förvärva och besitta fast egendom, därvid riksdagen borde tillika såsom sin åsikt uttala, bland annat, att sådant tillstånd i intet fall finge beviljas utländska bolag.

Dessa motioner föranledde en skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 maj 1873, däri riksdagen — efter uttalande av de betänkligheter, som uppstått i fråga

om lämpligheten av obegränsat medgivande för utlåningar, särskilt vad anginge utländska bolag, handelsfirmor eller föreningar av dylika, att här i riket förvärva fast egendom eller idka bergsbruk — anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes taga under överbäende, om och i vad mån ytterligare bestämmelser till inskränkning i så beskaffade medgivanden eller eljest angående villkor därför, utöver vad genom författningarna den 3 oktober 1829 och den 12 april 1872 i detta avseende redan vore stadgat, kunde vara behöfliga och böra meddelas, samt därom till riksdagen göra den framställning, vartill Kungl. Maj:t funnit anledning, därvid frågan om utlånings rätt att här bedriva skogsavverkning, utan att en sådan bruksrätt vore förenad med äganderätt till jorden, särskilt syntes förtjäna uppmärksamhet.

Med anledning av denna riksdagens framställning utarbetades i justitiedepartementet förslag till förordning angående de villkor, varunder utlåning finge förvärva äganderätt till fastighet i Sverige. Enligt detta förslag skulle utlåning, vare sig enskild man, bolag eller annan förening, som ville förvärva äganderätt till fastighet, som honom ej i arv tillfallit, begära Kungl. Maj:ts tillåtelse därtill; varjämte i förslaget intagits dels en erinran om ägarens förpliktelse att vara underkastad svensk lag samt sålunda även möjligen blivande inskränkningar i nyttjanderätt till skog, dels ock bestämmelse om skyldighet för ägaren att hava ett i orten bosatt ombud. Vid förslaget remitterande till högsta domstolen yttrade föredragande departementschefen, att han icke kunde tillstyrka sådan lags antagande, som riksdagen äsyftat. Däremot ville han ej avråda, att bestämmelserna i ämnet sammanfattades i en förordning, vilken såsom civillag stiftades av Kungl. Maj:t och riksdag gemensamt. Rättigheten för utlåningar att förvärva svensk jord borde icke vara fullkomligt okontrollerad. Särskilda politiska förhållanden kunde i vissa fall göra en begränsning nödig, liksom det för landet måste vara av vikt, att för redbarhet och soliditet mindre väl kända personer eller bolag ej finge där bliva egendomsägare, men dessa och dylika förhållanden prövades utan tvekel bäst av Kungl. Maj:t i de särskilda fallen.

Det utarbetade förslaget framlades för 1874 års riksdag, men förkastades i båda kamrarna efter en diskussion, varunder framhölls, att genom det sammans antagande man ingenting skulle vinna utan snarare förlora beträffande vad riksdagen äsyftat, eller inskränkning i utlåningars egendomsförvärv.

d) Vid 1898 års riksdag. Vid 1898 års riksdag väckte inom andra kammaren en motionär förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville taga i överbäende, huruvida icke inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärv av fast egendom på landsbygden funnes erforderlig, samt att, därest Kungl. Maj:t prövade så vara fallet, Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och förelägga riksdagen förslag till lagstiftning härför. Detta förslag grundades bland annat därpå att genom skogsaktiebolagens jordförvärv stora områden av Sveriges jord redan övergått till utlåningar eller kunde när som helst bliva utländsk egendom, om ock bolagen fortfarande kallades svenska. Lagutskottet avstyrkte motionen, vilken, då första kammaren biföll utskottets hemställan och andra kammaren motionärens förslag, för den riksdagen förföll.

e) Vid 1899 års riksdag. Vid 1899 års riksdag upprepade samme motionär sitt förslag, vilket nu ernädde lagutskottets tillstyrkande. Utskottet förklarade sig visserligen icke

i allt kunna instämma med motionären, men fann särskilt en av de synpunkter han framhållit vara förtjänt av det största avseende. Utskottet ville sålunda uttala sin fullständiga anslutning till de betänkligheter motionären framställt däremot, att Sveriges jord under aktiebolagslagstiftningens skydd kunde mer och mer övergå i utlänningars händer. Ingen meningsskiljaktighet torde råda därom, att bestämmelserna i kungörelsen den 3 oktober 1829 utginge från en riktig princip, samt att denna väl förtjänade att lända till efterrättelse. Emellertid vore desammas effektivitet väsentligt kringskuren. För att ett aktiebolag skulle anses såsom svenskt fordrades allenast, att desamma med sätte inom landet hade en styrelse, bestående helt och hållet eller till minst två tredjedelar av i Sverige bosatta svenska eller norska undersåtar. Däremot funnes intet, som hindrade, att bolagets delägare i övrigt vore utlänningar, och faktiskt torde i vårt land finnas åtskilliga bolag, vilka, till namnet svenska, vore så gott som helt och hållet i utländska händer. I sådana bolags rätt att förvärva fastighet inom riket funnes ingen som helst inskränkning, och under formen av andel i aktiebolag kunde sålunda äganderätten till vår jord i ganska stor omfattning övergå till utlänningar. Detta förhållande syntes utskottet vara av beskaffenhet att ingiva synnerliga farhågor, så mycket mer som erfarenheten ådagalagt, såväl att utländska kapitalister ingalunda förbisett den sålunda befintliga möjligheten för dem att bli fastighetsägare i vårt land, som ock att det sätt, varpå de tillgodogjort sig de av dem förvärvade fastigheterna, icke alltid länt till landets sanna välfärd. Den hänsyn till bevarandet jämväl för framtiden av våra naturliga rikedomar, vilken man åtminstone kunde hoppas, att en svensk fastighetsägare icke alldeles lämnade åsido, vore för utlänningar så godt som främmande; och det vore sålunda ej blott politiska utan jämväl nationalekonomiska betänkligheter förenade därmed, att aktiebolag, om de blott vore till namnet svenska, ägde oinskränkt rätt att förvärva fastighet i vårt land. Utskottet kunde icke underlåta att i detta sammanhang erinra därom, att av samma principiella och politiska skäl, vilka talade för hämmande av våra fastigheters övergång i utländska händer, begränsning jämväl torde böra ske av möjligheten för utlänningar att göra sig till herrar över en annan av våra förnämsta naturliga tillgångar, våra gruvor, vilka, om än enligt lag icke av fastighets natur, i betydelse för landets ekonomiska framtid icke stode den fasta egendomen mycket efter. Enligt 68 § i gruvestadgan finge utlänning icke i riket bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, med mindre än att Kungl. Maj:t funnit skäligt därtill lämna bifall, men genom utlänningars delaktighet i aktiebolag, som idkade gruvdrift, kunde våra gruvor komma under utländskt välde. Det vore icke utskottet obekant, att man vid föregående undersökning av föreliggande fråga med erkännande av önskvärdheten att begränsa utlänningars delaktighet i våra fastighetsägande aktiebolag ansett åstadkommande av sådan begränsning möta synnerliga praktiska svårigheter. Utskottet föreställde sig emellertid, att så icke vore förhållandet. Bland flera utvägar i sådant avseende, vilka syntes utskottet tänkvärda, kunde sålunda särskilt ifrågasättas att stadga ovillkorligt förbud mot aktiers stäl-lande på innehavaren, samt att överlåtelse utan Kungl. Maj:ts tillstånd till utlänning av aktie i fastighetsägande bolag ansåges ogiltig. På dessa grunder ävensom på vissa andra skäl hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huru-

vida icke, till tryggande av vårt lands sunna utveckling och vårt oberoende av främmande inflytande, inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärv av fast egendom å vår landsbygd funnes erforderlig, och att, därest Kungl. Maj:t prövade så vara fallet, Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och förelägga riksdagen förslag härom.

Denna utskottets hemställan, vilken var enhällig, bifölls väl av andra kammaren, men avslogs av första kammaren, vadan frågan även vid denna riksdag förföll.

f) Vid 1900 års riksdag.

Samme motionär återupptog frågan i en motion vid 1900 års riksdag. Lagutskottet avgav ett, även denna gång i nu förevarande del enhälligt, utlåtande av samma innehåll som vid näst föregående riksdag, och frågan fick i vardera kammaren enahanda utgång som då.

g) Norrlands-kommittén.

Sedan 1901 års riksdag i skrivelse hemställt, bland annat, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruledes genom lagstiftnings- eller andra särskilda åtgärder den självägande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne kunde vidmakthållas och stärkas och jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar befrämjas, samt, så snart ske kunde, för riksdagen framlägga de förslag, vartill förhållandena kunde föranleda, tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté, den s. k. norrlandskommittén, med uppdrag att verkställa utredning i nämnda hänseenden och därefter, i den mån utredningen därtill gäve anledning, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 februari 1902 anmälde norrlandskommittén, att kommittén funnit det vara en angelägenhet av stor vikt att tillse, det utländskt kapital icke i sådan form och omfattning intresserades i svensk jord, att den inhemska jordbruksnäringens välbefinnande därigenom på ett eller annat sätt äventyrades. Det vore särskilt genom förvärv av aktier i svenskt jordägande aktiebolag utlänningar för närvarande utan Kungl. Maj:ts tillstånd kunde förvärva rättigheter till svensk fastighet, och, om än vådorna härav huvudsakligen vore av politisk art, vore likväl berörda förhållande så till vida även av betydelse för den inhemska jordbrukspolitiken, att hänsynen till den angivna faran kunde komma att försvåra vidtagandet av de lagstiftningsåtgärder, som för jordbruksnäringens vidmakthållande och befrämjande kunde finnas erforderliga. Under det kommittén på sådan grund varit sysselsatt med överläggning rörande de åtgärder, som i nämnda riktning borde vidtagas, hade kommittén av vad som förekommit vid 1902 års riksdag erfårit, att lagförslag vore under beredning, avseende att förekomma de faror av enahanda art, som kunde ifrågakomma beträffande de svenska gruvfälten. Då lagstiftningen i de båda nämnda hänseendena borde bliva i huvudsak överensstämmande, hade det synts kommittén lämpligast, om utarbetandet av de för ändamålet nödvändiga lagförslag kunde äga rum i ett sammanhang. Kommittén ansåge sig förty böra avstå från att taga befattning med den föreliggande frågan samt hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes låta vid utarbetandet av berörda lagförslag taga i övervägande, huruvida icke den i kungörelsen den 3 oktober 1829 uttalade grundsats, att utländsk undersåte icke vore berättigad att utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva och besitta fastighet i riket, kunde sålunda fullständigt genomföras, att utländsk undersåte förhindrades att utan dylikt tillstånd såsom aktieägare i svenskt

bolag förvärva intresse i svensk jord. I sammanhang härmed lämnade kommittén en kort redogörelse för resultatet av en undersökning, som kommittén låtit anställa rörande den omfattning, i vilken utländska undersåtar ägde del i aktiebolag, som idkade trävarurörelse eller därmed besläktad näring inom Norrland och Dalarne.

Vid 1902 års riksdag gjordes av enskild motionär i första kammaren fram- h) Vid 1902 års riksdag.
ställning bl. a. om meddelande av lagbestämmelser i syfte att gällande förbud för utländsk undersåte att i riket inmuta mineralfyndighet samt att utan Kungl. Maj:ts tillstånd i riket förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift skulle erhålla tillämpning jämväl å bolag, vari utländsk undersåte vore delägare, och att sådant bolag icke heller utan Kungl. Maj:ts tillstånd skulle få ingå såsom delägare i annat bolag, som i riket ägde fast egendom eller inmutad mineralfyndighet eller idkade gruvdrift.

I anledning av denna motion avgav lagutskottet utlåtande, däri utskottet i huvudsak anförde följande.

Frågan om principiellt förbud för bolag, vari utlänning vore aktieägare, att förvärva fastighet här i landet vore av en vidsträckt och betydelsefull innebörd. Särskilt inom vissa delar av vårt land, varest bolag, bildade åtminstone delvis genom utländskt kapital, förvärvat äganderätt till betydande områden, torde dessa förhållanden och tanken på de vådor, som därav kunde befaras följa, hos mången hava framkallat en önskan om ett sådant förbud.

Även utskottet hade den uppfattningen, att en lagstiftningsåtgärd i syfte att åvägabringa förbud eller inskränkt rätt för bolag med utländsk delägare att utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd förvärva fastighet eller därmed likartad egendom vore nödig och nyttig. De skäl, som föranlett utfärdandet av gällande förbud för enskild utländsk man i sådant avseende, gjorde sig med särskild styrka gällande beträffande de mera omfattande förvärv av fastigheter, vilka kunde göras av ett kapitalstarkt, visserligen till formen svenskt, men faktiskt utländskt bolag.

Det syntes dock böra tagas under övervägande, huruvida ej undantag från den föreslagna bestämmelsens tillämpning i allt fall borde göras beträffande tomt eller upplagsplats, mindre vattenfall eller annan dylik lägenhet, då det ju vore obilligt och onödigt att fordra, att ett bolag, vars verksamhet vore huvudsakligen av industriell natur utan samband med ett vidsträcktare förvärv av fastighet eller gruvor, endast därför att en eller annan aktie i det samma innehades av utlänning, skulle vara skyldigt att söka Kungl. Maj:ts samtycke för förvärvande av en sådan mindre fastighet, varav det för sin verksamhet vore i behov. För verkan av den ifrågasatta lagstiftningen vore det av vikt, att densamma finge giltighet även med avseende å redan bestående bolag, i den mån detta kunde finnas av omständigheterna påkallat och kunde ske utan kränkning av enskild rätt. Att bolag, vari utländsk undersåte vore delägare, icke finge utan Kungl. Maj:ts tillstånd ingå såsom delägare i annat bolag, som i riket ägde fastighet eller inmutad mineralfyndighet eller idkade gruvdrift, syntes utskottet vara principiellt riktigt men måhända icke böra utan undantag föreskrivas.

För att man skulle kunna medelst granskning av registerböcker eller annorledes åstadkomma en tillförlitlig undersökning, huruvida bland ett bolags

aktieägare funnes någon utlåning, förutsattes, att aktier alltid måste ställas till viss man.

På utskottets hemställan beslöt riksdagen — båda kamrarna utan votering — att avlåta sin förut omnämnda skrivelse den 20 maj 1902, och har riksdagen såsom motiv till den i skrivelsen gjorda hemställan upptagit vad lagutskottet sålunda anfört.

I de utlåtanden överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen avgivit över denna skrivelse hava framträtt olika meningar. Sålunda hava Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands, Jönköpings, Kristianstads, Göteborgs och Bohus samt Västerbottens län ansett något behov av lagstiftning uti ifrågavarande hänseende icke för dessa län föreligga. Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar, Värmlands, Uppsala och Norrbottens län hava avstyrkt riksdagens framställning. Även de befallningshavande, vilka tillstyrkt eller icke bestämt motsatt sig densamma, hava uttalat åtskilliga betänkligheter mot en lagstiftning i den av riksdagen antydda riktning. Så hava framhållits vådan av att försvåra eller förhindra placering här i landet av utländskt kapital, varav ett oundgängligt behov föreläge, samt nödvändigheten att taga internationella hänsyn. Vidare har uttalats den uppfattningen, att lagstiftningen borde inskränkas till att gälla i fråga om större bolag, i vilka utlåningar ägde ett större antal aktier, exempelvis en tredjedel eller en fjärdedel av hela aktiekapitalet, varjämte erinrats, att det vore nästan omöjligt att göra den ifrågasatta lagstiftningen effektiv och i synnerhet hindra, att, sedan ett bolag köpt fastigheter eller gruvor, aktier i bolaget överginge i utländsk hand, o. s. v.

i) Aktiebolagskommittén.

Vid aktiebolagskommitténs förut omnämnda den 5 februari 1908 avgivna betänkande, innefattande bland annat ett i anledning av riksdagens skrivelse den 20 maj 1902 utarbetat förslag till lag angående förbud i vissa fall för aktiebolag att förvärva fast egendom eller idka grufdrift, fanns fogad en utredning om den utsträckning, i vilken utlåningar äro delägare i svenska aktiebolag, som äga fast egendom eller idka grufdrift här i riket. Till grund för denna utredning hade — enligt vad kommittén i betänkandet meddelat — lagts dels de i överståthållarämbetets och Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser intagna förteckningarna å fasta egendomar, tillhörande inhemska aktiebolag år 1900, dels en från kommerskollegium erhållen förteckning å aktiebolag, som innehade gruvor.

Av de å förstnämnda förteckningar upptagna aktiebolagen hade dels de aktiebolag, som ägde ett aktiekapital av minst 100,000 kronor och således återfunnes i d:r Key-Åbergs handbok över svenska aktiebolag, och dels de aktiebolag, vilkas adresser eljest varit för kommittén kända, sammanförts å en lista, därvid dock undantagits järnvägsaktiebolag och försäkringsaktiebolag samt bankaktiebolag och andra aktiebolag, som hava till ändamål att driva lånerörelse. Å listan hade därjämte uppförts de å den från kommerskollegium erhållna förteckningen upptagna aktiebolag, vilka ej redan såsom ägande fast egendom uppförts å listan.

Denna lista hade sålunda kommit att upptaga omkring 1,100 aktiebolag. Till styrelsen för vart och ett af dessa fastighetsägande eller grufdriftsidkande aktiebolag hade kommittén avlåtit skrivelse med begäran om upplys-

ning, huruvida enligt bolagets aktieregister utländska undersåtar ägde aktier i bolaget och, i så fall, om antalet utländska aktieägare och sammanlagda beloppet av deras aktier.

Från bolagen, med undantag av omkring 60, hade svar inkommit. De bolag, i vilka enligt de inkomna svaren funnos utländska delägare, utgjorde 220 och hade sammanförts å en vid betänkandet fogad förteckning. Deras sammanlagda aktiekapital utgjorde 320,649,000 kronor, varav 39,214,550 kronor ägdes av utlänningar. I 33 av dessa bolag innehades aktierna till halva antalet eller därutöver av utlänningar.

I motiven till det avgivna lagförslaget anförde kommittén.

Då man framhållit de vådor, som kunde följa därav, att utlänningar såsom delägare i svenska bolag skaffade sig rätt över fastigheter och gruvor här i riket, torde man närmast haft i sikte förhållandena i Norrland och de där arbetande sågverks- och gruvbolagen. Beträffande de övriga delarna av riket syntes några större farhågor för utlänningars ökade inflytande icke råda. Sedan genom lagen den 4 maj 1906 förbud i allmänhet stadgats för aktiebolag att utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva fast egendom i vissa delar av Dalarna och Norrland, torde således lagstiftning mot utlänningars förvärv av fast egendom vara mindre av behovet påkallad, än förhållandet varit före denna lags tillkomst.

Även om en lagstiftning i den av riksdagen ifrågasatta riktning fortfarande finge anses nödig, vore dock en sådan lagstiftning förenad med många betänkligheter och svår att göra fullt effektiv.

Beträffande dessa betänkligheter erinrade kommittén följande.

Användandet av utländskt kapital skulle försvåras eller rent av förhindras. För bolag, som måste förvärva fastigheter, vore detta möjligen av mindre betydelse, men för gruvdriften vore säkerligen utländskt kapital nödigt. Därest det helt och hållet förbjödes utlänningar att förvärva aktier uti bolag, som ägde fast egendom eller idkade gruvdrift, skulle det utländska kapitalet ej endast avstängas från aktieteckning, utan dylika bolags obligationer skulle därjämte sannolikt ej kunna vinna avsättning å den utländska marknaden. Om bolaget vansköttes eller av annan orsak ej bure sig, vore ju yttersta medlet för obligationsinnehavarna i regel att övertaga affären, men häri från skulle ju de utländska obligationsinnehavarna vara utestängda. Även om man, såsom ifrågasatt blivit, inskränkte förbudet därhän, att utlänningar ej skulle få äga över en viss del, en tredjedel eller en fjärdedel af aktierna, torde dock utlänningarna bliva föga benägna att förvärva aktier eller övertaga obligationslån, då de vore lagligen förhindrade att till skyddande af sin rätt, om så skulle påfordras, förvärva majoritet i bolaget.

Dessutom vore att märka, att den ifrågasatta lagstiftningen sannolikt skulle försvåra användandet av utländskt kapital ej blott för bolag utan även för näringsidkare i allmänhet. Antagligen skulle nämligen i utlandet, där man ej kunde i detalj känna vår lagstiftning, allmänna meningen bliva, att den svenska lagstiftningen vore sådan, att kapitalplacering i Sverige vore vanskelig för utlänningar.

Med avseende å den ifrågasatta lagstiftningen borde även framhållas, att densamma möjligen skulle kunna föranleda för svenska undersåtar oförmåliga reciprocitetsåtgärder och framkalla internationella förvecklingar, betänkligare än de vådor, man med densamma ville undvika.

Uppmärksamhet påkallade jämväl frågan, huruvida de av riksdagen begärda lagbestämmelserna skulle komma att stå i strid med gällande handels-traktater. Härom hade kommittén emellertid ej ansett sig böra göra något uttalande.

Att anordna en lagstiftning sådan som den ifrågasatta och göra den effektiv mötte åtskilliga svårigheter.

I den till grund för riksdagens skrivelse liggande motionen hade föreslagits, att vad i 1829 års kungörelse och gruvestadgans 68 § vore stadgat om förbud för utlänning att göra inmutning ävensom att utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift skulle äga tillämpning jämväl å bolag, vari utländsk undersåte vore delägare.

Ett dylikt stadgande skulle uppenbarligen i fråga om fastigheter föranleda många svårigheter, utan att dock det åsyftade målet vunnes. Det skulle nämligen alltid, så snart bolag sökte lagfart, bliva nödigt att förete fullständigt utdrag ur aktieboken samt intyg rörande samtliga aktieägare om deras svenska nationalitet, ty domstolen kunde ej av aktieägarnas namn med visshet sluta sig till om de vore svenska undersåtar. Med allt detta vore dock intet vunnet, ty dagen efter det lagfart beviljats kunde utlänning förvärva aktie i bolaget. Enahanda vanskligheter skulle möta, då aktiebolag ville inmuta mineralfyndigheter och å dem erhålla mutsedlar. Vidare skulle, om utlänning förvärvade aktie i gruvaktiebolag och styrelsen av okunnighet om hans nationalitet införde honom i aktieboken såsom aktieägare, följden bliva, att allt arbete, som därefter företoges, skulle vara utan verkan till bevarande av bolagets rätt och gruvan inom kort sönas.

Lagutskottet hade vid 1899, 1900 och 1901 års riksdagar såsom en utväg angivit en bestämmelse därom, att överlåtelse utan Kungl. Maj:ts tillstånd till utlänning av aktie i fastighetsägande bolag skulle anses ogiltig. Ej heller denna utväg vore tillfredsställande. Därest utlånnings förvärv av aktie skulle vara ogillt, så snart bolaget ägde någon som helst fastighet, skulle detta innebära så gott som totalt förbud för utlänning att äga aktier i svenskt bolag, ty de flesta bolag ägde väl någon fastighet (tomt, fabriksbyggnad eller upplagsplats), och i allt fall skulle ingen utlänning våga köpa aktie, då han alltid skulle hava svårt att förvissa sig om att bolaget ej ägde någon dylik fastighet. Utskottets mening torde emellertid ha varit, att stadgandet skulle avse endast bolag, som ägde jordbruksfastighet. Om stadgandet inskränktes härtill, bleve det säkerligen omöjligt att formulera detsamma så, att utlånningen på förhand med visshet kunde veta, om han hade rätt att förvärva aktie i bolaget. Svårligen skulle han våga att köpa aktie med risk att sedan en gång i framtiden få köpet förklarat ogiltigt. I varje fall, då ringaste tvivel kunde råda, om bolagets fastighet vore sådan, som med stadgandet avsåges, skulle han söka Kungl. Maj:ts tillstånd till aktieköpet. Kungl. Maj:t bleve måhända överlupen med ansökningar om tillstånd till aktieköp.

Kommittén hade emellertid på grund av det densamma lämnade uppdrag ansett sig skyldig att, trots de angivna betänkligheterna och svårigheterna, söka åstadkomma en lagstiftning i ämnet, för den händelse Kungl. Maj:t och riksdagen skulle finna en sådan lagstiftning av behovet påkallad.

Denna lagstiftning kunde enligt kommitténs åsikt lämpligen byggas på följande huvudgrunder.

Förbud meddelades för aktiebolag att utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvsdrift.

Att utsträcka förbudet till handelsbolag eller föreningar syntes ej vara behöfligt. Handelsbolag, däri utlänning vore delägare, torde böra anses vara underkastat bestämmelserna i kungörelsen den 3 oktober 1829 och 68 § i gällande gruvestadga; och att utlänningar, åtminstone i större utsträckning, skulle bli medlemmar i förening här i landet, syntes knappast vara att befara.

Från förenämnda förbud borde göras först och främst det väsentliga undantag, att förbudet förklarades ej avse aktiebolag, som genom att i sin bolagsordning intaga visst i förslaget angivet förbehåll i fråga om rätt att förvärva aktier i bolaget förhindrade aktiernas övergång i utlänningars händer.

Då syftet med förbudet ej vore att utesluta aktiebolag, däri utlänning ägde del, från drivande av handel eller industriell verksamhet här i landet, hade kommittén ansett sig böra från förbudet undantaga jämväl för bedrivande av aktiebolags rörelse behöflig fastighet såsom hus, tomt, upplagsplats, mindre vattenfall eller dylikt.

Såsom ett ytterligare undantag hade kommittén upptagit inrop å exekutiv auktion, därvid dock stadgats skyldighet för bolaget att inom viss tid åter avyttra den inropade fastigheten, mineralfyndigheten eller gruvlägenheten, därest densamma ej på grund av andra bestämmelser i förslaget finge behållas. Utan detta undantag skulle ett aktiebolag mången gång vara uteslängt från möjligheten att å exekutiv auktion inropa exempelvis en fastighet, som bolaget med all säkerhet skulle erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att förvärva. Inropets giltighet kunde nämligen icke göras beroende på erhållande av dylikt tillstånd. Auktionsförrättaren hade skyldighet att omedelbart antaga eller förkasta det bud, varvid utropet stannat.

Slutligen hade kommittén ansett, att järnvägsaktiebolag och försäkringsaktiebolag ävensom bankaktiebolag och andra aktiebolag, som hade till ändamål att driva lånerörelse, icke borde vara underkastade det ifrågasatta förbudet. Alla dessa bolag stode i större eller mindre grad under kontroll från statens sida; och staten torde äga medel att förhindra, att ett dylikt bolag i större utsträckning, än som kunde anses såsom en följd av ändamålet med bolagets verksamhet, förvärvade fast egendom, mineralfyndigheter eller gruvlägenheter.

Då med den föreslagna lagen ej åsyftats att göra någon ändring i den redan i stora delar av vårt land gällande lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den 4 maj 1906 samt vissa fall av fastighetsförvärfv komme att falla inom båda lagarnas tillämplighetsområden, hade bestämmelserna i förslaget, såvitt de avsågo fast egendom, avfattats i så nära överensstämmelse som möjligt med stadgandena i lagen den 4 maj 1906.»¹

¹ Aktiebolagskommitténs förslag hade följande lydelse:

»Förslag till Lag angående förbud i vissa fall för aktiebolag att förvärva fast egendom eller idka gruvsdrift.

1 §.

Aktiebolag må ej i andra fall än nedan stadgas förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvsdrift, med mindre

Departementschefen uppläste kommitténs förslag och lämnade en redogörelse för kommitténs motiv till vissa av förslagens särskilda bestämmelser, varefter departementschefen fortsatte:

Konungen funnit skäligen därtill lämna bolaget vare sig allmänt tillstånd eller tillstånd för visst fall.

2 §.

Har aktiebolag, vars aktiebrev skola vara ställda till viss man, i sin bolagsordning intagit förbehåll, att bolagets aktier icke må förvärfvas av utländsk undersäte annorledes än genom arv eller giftorätt, ej heller av utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser eller av andra svenska aktiebolag än sådana, som omförmälas i 7 §, eller som enligt denna lag äga utan inskränkning till visst fall förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvsdrift, då äge bolaget utan särskilt tillstånd förvärva sådan egendom eller idka sådan verksamhet, som nu sagts.

3 §.

Aktiebolag, som ej av Konungen erhållit allmänt tillstånd att förvärva fast egendom, och i vars bolagsordning ej heller intagits förbehåll, varom i 2 § sägs, må dock förvärva hus, tomt, upplagsplats, mindre vattenfall eller dylikt, där fastigheten i den ordning 4 § stadgar prövas vara behöfelig för drivande av bolagets rörelse.

4 §.

Den i 3 § stadgade prövning åligger Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen.

Äskas sådan prövning, eller vill aktiebolag för visst fall söka Konungens tillstånd att förvärva fastighet, skall skriftlig ansökan jämte fångeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande inom ett år från det fångat skedde. Försittes den tid; eller prövas sådant fall icke vara för handen, att bolaget enligt 3 § äger förvärva fastigheten, och varder ej heller, där Konungens tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fångat ogillt.

Sökes Konungens tillstånd, åligger Konungens befallningshavande, såframt ej förvärvet godkännes enligt 3 §, att insända handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen.

Över Konungens befallningshavandes beslut i ärende, som nu sagts, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Närmare föreskrifter rörande den utredning, som må erfordras för Konungens befallningshavandes prövning i ärende, som nu sagts, meddelas av Konungen.

Är i enlighet med vad ovan är nämnt frågan om aktiebolags rätt att förvärva fastighet ännu ej avgjord, skall i avseende å lagfart anses möta sådant hinder, som avses i 10 § av förordningen om lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

5 §.

Har aktiebolag icke erhållit Konungens tillstånd att inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvsdrift, och har bolaget ej heller i sin bolagsordning intagit förbehåll, som i 2 § sägs, skall försöks- eller gruvarbete, som bolaget företager eller låter företaga, vara med det undantag, som framgår av 6 § 5 mom., utan verkan till bevarande av bolagets eller annans rätt i hit hänförligt avseende; dock att vad sålunda blivit stadgat icke äger tillämpning i fråga om fyndighet eller gruvsägenhet, som av bolaget innehaves på grund av rättighet, som förvärvats, innan denna lag trätt i kraft.

6 §.

Medelst inrop å exekutiv auktion äger aktiebolag, som i 3 § avses, förvärva fastighet utan avseende å dess beskaffenhet eller behöflighet för drivande av bolagets rörelse. Å dylik auktion må ock aktiebolag, som ej av Konungen erhållit allmänt tillstånd att inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvsdrift, och i vars ordning ej heller intagits förbehåll, varom i 2 § sägs, inropa mineralfyndighet eller gruvsägenhet.

»Såsom förut omnämnts, har lagrådet den 30 december 1909 avgivit utlåtande över kommitténs av mig nu upplästa lagförslag.

Lagrådets utlåtande 1909.

I detta utlåtande har lagrådet — efter att hava redogjort för de av kom-

Har aktiebolag, som i 3 § avses, inropat fastighet å exekutiv auktion, skall, där ej bolaget erhåller sådant allmänt tillstånd, som i 1 § sägs, eller vinner godkännande av förvärvet i den ordning 4 § stadgar, fastigheten åter avyttras inom sådan tid, att lagfart å fånget kan sökas förr än tre år förflutit från det auktionen vunnit laga kraft. Har sistnämnda tid tilländagått, och framgår ej av vederbörande domstols lagfartsprotokoll, att fastigheten är avyttrad, förordne Konungens befallningshavande, att fastigheten skall säljas å offentlig auktion, efter ty nedan sägs. Å sådan auktion må fastigheten ej åter inropas av samma aktiebolag. Om vad sålunda stadgas skall erinran införas i det köpebrev, som utfärdas i anledning av den exekutiva auktionen.

Där Konungens befallningshavande meddelat förordnande, varom ovan förmäles, vare det gällande, ändå att fastigheten finnes hava varit av bolaget avyttrad eller sedermera avyttras; och skall i övrigt så anses samt med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som hade förordnande om egendomens försäljning meddelats enligt 28 § utsökningslagen; dock att försäljningen ej må uppskjutas på grund av överenskommelse, som omförmäles i 108 § samma lag. Vad i fråga om fastighets försäljning och köpeskillningens fördelning nämnda lag stadgar beträffande gäldenären, skall i ärende, som nu sägs, lämpas till fastighetens ägare, och skall denne vara pliktig att betala kostnad, som ej kan i enlighet med 164 § utsökningslagen gäldas ur den försälda fastigheten.

Har fastigheten inropats för skyddande av någon bolagets fordran eller rättighet, varför fastigheten håftras på grund av in-teckning eller jämlikt 11 kapitlet 2 § jordabalken; och visas sannolika skäl, att fastigheten ej kunnat av bolaget avyttras utan förlust, äge Konungen på därom gjord ansökan medgiva anstånd med fastighetens avyttrande, efter ty skäligt prövas. Sådan ansökan skall sist inom tre år från det auktionen vunnit laga kraft ingivas till Konungens befallningshavande, som därefter med eget utlåtande överlämnar den till Konungen; och skall med förordnande, som enligt denna paragraf ankommer på Konungens befallningshafvande, anstå till dess ansökningen prövats av Konungen.

Har aktiebolag, varom förmäles i denna paragraf 1 mom. 2 punkten, inropat mineralfyndighet eller gruvlägenhet å exekutiv auktion, skall, såframt bolaget ej erhåller sådant tillstånd, som i 1 § sägs, fyndigheten eller gruvlägenheten åter avyttras inom ett år efter det auktionen vunnit laga kraft eller inom den längre tid därefter, som Konungen för visst fall må efter ansökan bestämma. Det försöks- eller gruvarbete, som bolaget efter nämnda tids förlopp företager eller låter företaga, vare utan verkan till bevarande av bolagets eller annans rätt i hit hänförligt avseende.

7 §.

Denna lag äger ej tillämpning å järnvägsaktiebolag eller försäkringsaktiebolag, ej heller å bankaktiebolag eller andra aktiebolag, som hava till ändamål att driva lånerörelse.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.»

Till förslaget hade kommittén avgivit följande specialmotivering:

»I fråga om detaljerna i förslaget torde ej erfordras vidare motivering än den, som här nedan under 1 och 2 §§ lämnas.

1 §.

Enligt denna paragraf kan Konungen giva aktiebolag icke blott tillstånd för visst fall, utan även allmänt tillstånd att förvärva fastighet eller att inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift. Ett aktiebolag kan nämligen i sin bolagsordning hava intagit bestämmelser, som innebära fullt tillräckliga garantier mot obehörigt utländskt inflytande. Då emellertid det är omöjligt att i lag upptaga alla de kombinationer av bestämmelser i bolagsordningen, vilka kunna innebära sådana garantier, har det överlämnats åt Konungen att i varje fall pröva och avgöra, huruvida ett

mittén angivna betänkligheterna mot en lagstiftning av ifrågavarande art och erinrat om vad kommittén anfört rörande behovet av lagstiftning i ämnet — anfört följande.

Till vad kommittén anfört kunde läggas, att genom de mellan staten och de stora norrländska gruvbolagen träffade avtal och därav betingade åtgärder anledningen till den ifrågasatta lagstiftningen, såvitt anginge dessa bolags förhållanden, syntes hava bortfallit. Vidare kunde framhållas, att i det förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande av mineralfyndighet å viss kronojord (sådan som ej innehades under ständig besittningsrätt eller vore till boställe anslagen), vilket funnits bifogat Kungl. Maj:ts proposition till 1909 års riksdag med förslag till ändringar i gruvestadgan m. m., intagits en föreskrift, att gruvdriftstillstånd, varom i de föreslagna bestämmelserna stadgades, icke finge meddelas annan än i Sverige bosatt välfrejdad svensk undersåte eller ock behörigen registrerat svenskt aktiebolag, vars bolagsordning föreskreve, att aktie icke finge utan Kungl. Maj:ts

aktiebolag, för vilket ej de i 2 § omförmälda bestämmelserna gälla, må tillåtas att utan inskränkning till visst fall förvärva fast egendom, mineralfyndighet eller gruvlägenhet eller idka gruvdrift.

För aktiebolag, exempelvis trävarubolag, vilka med hänsyn till föremålet för deras verksamhet behöva i större utsträckning inköpa fast egendom, är det givetvis, för den händelse bolagen vid denna lags trädande i kraft hava utländska aktieägare, av synnerlig vikt att kunna erhålla allmänt tillstånd att förvärva fast egendom i den omfattning sådant är förenligt med gällande lagstadganden i övrigt. Vore dylika bolag hänvisade att begära Konungens tillstånd för varje särskilt fall, skulle de i förhållande till konkur-renter komma i så oförmånligt läge, att fastighetsförvärv från bolagens sida i regel bleve en omöjlighet.

2 §.

Såsom förut antytts, hava i förevarande paragraf angivits vissa bestämmelser, vilka ansetts vara så ägnade att utestänga utlåningar från delaktighet i bolaget, att detsamma kunnat undantagas från det i 1 § meddelade förbudet.

Dessa bestämmelser äro: A) att bolagets aktiebrev skola vara ställda till viss man, och B) att bolagets aktier enligt förbehåll i bolagsordningen ej må förvärfvas av 1) utländsk undersåte annorledes än genom arv eller giftorätt, 2) utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser, 3) andra svenska aktiebolag än a) järnvägsaktiebolag, försäkringsaktiebolag, bankaktiebolag, andra aktiebolag, som hava till ändamål att driva lånerörelse, eller b) sådana, som enligt 1 § erhållit där omförmäلت allmänt tillstånd, eller c) andra sådana aktiebolag, vilkas aktiebrev skola vara ställda till viss man och vilka i sin bolagsordning intagit förbehåll, varom nu är sagt. De under 3) b) och c) upptagna aktiebolagen hava i förslaget gemensamt betecknats såsom aktiebolag, vilka utan inskränkning till visst fall äga förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

I fråga om sistnämnda aktiebolag anmärkes, att ett aktiebolag, som är berättigat att utan inskränkning till visst fall förvärva fast egendom, mineralfyndighet eller gruvlägenhet eller idka gruvdrift, givetvis bör äga att förvärva jämväl aktier i annat dylikt aktiebolag.

Ifrågavarande bestämmelser förutsätta emellertid vissa ändringar i de för aktiebolag i allmänhet gällande lagstadganden.

Såväl enligt gällande aktiebolagslag som enligt det av kommittén utarbetade förslaget till aktiebolagslag får rättigheten att förfoga över aktie ej inskränkas i vidare mån än att i bolagsordning må intagas förbehåll om rätt för aktieägare att vid akties övergång lösa aktien. Detta stadgande måste ändras så, att rätt medges för aktiebolag att i bolagsordningen intaga jämväl sådant förbehåll, som i förevarande paragraf omförmäles.

För att sistnämnda förbehåll skall erhålla åsyftad effektivitet, bör det vidare ej kunna ändras utan Konungens medgivande.

Slutligen bör förbehållet vara anmärkt å aktiebrevet för att mot rättsförlust skydda dem, som ej få förvärva aktier.»

tillstånd tecknas av eller överlätas åt andra än i Sverige bosatta svenska män, ävensom att denna föreskrift skulle i tryck återgivas å samtliga aktiebrev. Därest en föreskrift i sådant syfte bleve meddelad, torde även den komma att verka till att göra den föreslagna lagstiftningen mindre behöfvig.

Slutligen erinrades, att, om en av lagrådet vid 50 § i förslaget till lag om aktiebolag gjord hemställan vunne godkännande, möjlighet bereddes för varje aktiebolag att i sin bolagsordning intaga förbehåll om inskränkning i rätter för aktiebolag eller annan samfällighet eller för utländsk man att genom teckning eller överlåtelse förvärva aktie. (52 § 2 mom. i lagen om aktiebolag.)

Då sålunda den i det föreliggande förslaget innefattade lagstiftning mötte de av kommittén framhållna betänkligheter, vilkas vikt icke torde kunna underkännas, och behovet av en sådan lagstiftning genom åtskilliga inträdda förändrade förhållanden syntes vara väsentligen minskat samt dessutom kunde ytterligare förringas dels genom sistberörda, av lagrådet tillstyrkta anordning dels ock genom bestämmelser angående tillstånd till gruvdrift å viss kronojord av huvudsakligen sådant innehåll, som ovan angivits, funne lagrådet sig icke kunna tillstyrka en lagstiftning av den innebörd, förslaget utvisade.»

Sedan departementschefen därefter redogjort för de anmärkningar mot förslagets särskilda bestämmelser, som lagrådet, därest en lagstiftning i ämnet ansåges erforderlig och önskvärd, framställt, samt erinrat därom att Kungl. Maj:t för 1910 års riksdag ånyo framlagda förslag till vissa ändringar i gruvestadgan avslagits, och att härigenom frågan om utfärdande av de i lagrådets utlåtande omnämnda bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord undanskjutits för obestämd tid, yttrade departementschefen vidare:

»Av den föregående redogörelsen torde Eders Kungl. Maj:t finna, att de betänkligheter, som av aktiebolagskommittén och lagrådet framställts mot den ifrågasatta lagstiftningen, *dels* hänföra sig till vissa följder, som denna förmenats kunna medföra i förhållande till främmande makter och deras undersåtar, *dels* grunda sig på antagandet, att en lagstiftning i förevarande syfte numera skulle vara mindre av behovet påkallad än förut.

*Departements-
chefens yt-
tande.*

De i förstberörda avseende uttalade farhågorna förtjäna utan tvivel synnerligt beaktande. Tydligt är dock å andra sidan, att avgörande vikt icke under alla förhållanden kan tillmätas desamma; behovet av en lagstiftning kan vara så starkt framträdande, att den bör genomföras, ehuru det kan befaras, att den i några hänseenden skall medföra även betydande olägenheter. Det avstyrkande, vari aktiebolagskommitténs och lagrådets yttranden utmynnat, har ock, såsom jag nyss nämnde, grundats jämväl på tvekan om den föreslagna lagstiftningens behövlighet. Förhållandena synas emellertid därefter hava utvecklats sig så, att vådan för ett alltför starkt utländskt inflytande i vårt lands fastighets- och gruvägar bolag icke, såsom man vid frågans tidigare behandling hade vissa skäl att antaga, förringats utan snarare, åtminstone i fråga om några slag av egendom, ej oväsentligt ökat. Starka skäl torde numera otvetydigt tala för begränsning av detta inflytandes tillväxt. Med hänsyn härtill bör det tagas under överbäggande, huruvida de betänkligheter, på grund av vilka det tidigare förslaget fick förfalla, fortfarande kunna anses utgöra tillräcklig anledning att icke inlåta sig på en dylik

lagstiftning. Till närmare belysning av frågan om denna lagstiftnings behövlighet anholder jag att få återkomma. Jag anser mig nu till en början böra erinra om vissa omständigheter, som äga betydelse för bedömande av ifrågavarande lagstiftnings sannolika inverkan på vårt förhållande till utlandet och synas vara ägnade att i viss mån begränsa farhågorna i sådant hänseende.

Den befarade minskningen av möjligheten att erhålla obligationslån i utlandet torde, i den mån den skulle inträda, icke hava någon större betydelse för flertalet av de bolag, som skulle beröras av de ifrågasatta bestämmelserna. Vad gruvbolagen beträffar, kunna dessa för sina obligationer icke ställa annan realsäkerhet än förlagsinteckning, vilken som bekant är för kreditgivaren föga betryggande. Obligationer, utgivna av dylika bolag, förekomma därför endast i ringa omfattning och kunna redan nu icke påräkna någon avsättning på den utländska marknaden. Även skogsbolagens obligationer lära hittills med få undantag hava försålts inom landet. Vid övertagandet av obligationslån tillses naturligen, att den erbjudna realsäkerheten är sådan, att den även vid realisation under ogynnsammaste förhållanden kommer att täcka lånet. Frågan om möjligheten att eventuellt övertaga och avveckla det låntagande bolagets tillgångar och rörelse torde knappast kunna antagas spela någon väsentlig roll vid beviljandet av ett obligationslån. Är den erbjudna säkerheten sådan, att behovet av dylikt övertagande framstår såsom mer eller mindre sannolikt, läser här fastmer ligga tillräcklig anledning att vägra att taga befattning med lånet. Här är ju för övrigt ej fråga om något absolut förbud för utländska undersåtar att i form av aktiebolag eller anorledes förvärva fast egendom eller gruvor utan blott om möjliggörande av kontroll å dylika förvärv.

Den form av utländsk kredit, som snarast kan komma att lida något avsevärt avbräck genom den ifrågasatta lagstiftningen, torde vara upptagande av lån i utlandet emot aktier i jord- och gruvälgående bolag. Olägenheten härav synes emellertid icke vara särdeles stor.

Den lagstiftning, som här är i fråga, innebär endast en konsekvent utveckling av det förbud för utlänning att i Sverige förvärva fast egendom eller idka gruvdrift utan särskilt tillstånd, som sedan lång tid tillbaka varit gällande. Och det torde kunna med skäl förväntas, att man i utlandet skall inse följdriktigheten därav, att om utländsk man icke äger här i landet utan särskilt tillstånd direkt förvärva fast egendom eller mineralfyndighet, han ej heller bör äga att kringgå detta förbud genom att verkställa förvärvet medelst ett för ändamålet bildat bolag eller genom att ingå som delägare i ett förut befintligt bolag. Att ett land, vars rikedom i mycket väsentlig grad består i dess naturtillgångar av skogar, malmer och vattenkraft, vilka det väl behöver som underlag för sin industri, försöker genom kontrollåtgärder skydda de värdefullaste av dessa naturtillgångar mot utländsk exploatering, är för övrigt en så naturlig sak, att en invändning från utlandet ej gärna kan vara befogad. I Norge, som i förevarande avseende är i ett läge, mycket liknande vårt, har man genom lagar av år 1909, som sedermera i vissa avseenden skärpts och fullständigats, infört mot utlänningar riktade, mycket rigorösa bestämmelser, särskilt med hänsyn till förvärv av skogbärande mark, utan att detta vederligen föranlett några repressalier i en eller annan form från utländsk makts sida. Faran för ofördelaktiga reciprocitetsåtgärder eller internationella förvecklingar vore utan tvivel större,

om det vore fråga om att i allmänhet förhindra bolag, däri utlänning vore delägare, att här i riket driva industriell verksamhet samt förvärva härför erforderlig fast egendom. Dylik verksamhet bedrives i avsevärd omfattning av svenska bolag i utlandet genom därstädes bildade dotterbolag, och utlänningarna kunna då med skäl göra anspråk på att äga motsvarande frihet i Sverige. Men i denna frihet avses icke någon inskränkning; i den mån särskilt tillstånd erfordras, torde sådant kunna påräknas.

Skulle emellertid den föreslagna lagstiftningen föranleda, att man i utlandet funne sig böra föreskriva motsvarande kontrollåtgärder i fråga om svenska medborgares förvärv av fast egendom eller gruvor, torde olägenheten härav knappast bliva så betydande, att den icke uppväges av det skydd för vårt lands naturtillgångar, som den förevarande lagstiftningen innebär. Med visst fog kan ock sägas, att mera djupgående internationella förvecklingar skulle kunna vara att vänta för framtiden, om man först låte utlänningarna fortfara att såsom hittills fritt öka sina förvärv och därefter nödgades vidtaga stränga lagstiftningsåtgärder för att skydda landets och den inhemska industriens intressen. Det medför därför även från internationell synpunkt vissa fördelar, att lagstiftningen ingriper, innan de utländska intressena i våra naturtillgångar hunnit växa sig alltför starka.

Givet är, att i den mån gällande traktater skulle stå i strid med förslagets bestämmelser, dessa senare måste få vika, ty svenska staten kan uppenbarligen icke genom ensidigt förfogande ändra en med främmande stat ingången traktat. Någon dylik stridighet torde emellertid icke föreligga.

Vad angår behövligheten av en lagstiftning i förevarande syfte, förhåller det sig visserligen så, att genom lagen den 4 maj 1906 bolagens rätt att förvärva fast egendom i vissa delar av Dalarne och Norrland blivit i väsentlig grad inskränkt. Men nämnda lag lämnar dock ännu en ganska bred marginal för dylikt förvärv. Och den möjligheten står fortfarande öppen, att utlänningar kunna när som helst genom inköp av aktiemajoritet i de stora norrländska bolagen utan kontroll slå under sig väldiga jordarealer, stundom omfattande hela socknar, vilket icke vore lyckligt vare sig för befolkningen därstädes eller för den sunda utvecklingen av vår skogs- och jordlagstiftning. Av norrlandskommitténs förut berörda undersökning framgår ock, att redan år 1902 utlänningar voro ägare av aktier i 46 bolag, som i Norrland och Dalarne idkade trävarurörelse eller därmed besläktad näring, till sammanlagt belopp av 17,652,702 kronor, ävensom att i 10 av nämnda bolag, med ett sammanlagt aktiekapital av 15,400,000 kronor, de utländska aktieägarna hade majoritet. Vid den under åren 1912 och 1913 företagna undersökningen av jordförhållandena i Värmlands län¹ har befunnits, att i 25 jordägende bolag, vilkas sammanlagda aktiekapital utgör 44,470,500 kronor, utlänningar år 1910 ägde aktier till ett belopp av 9,433,600 kronor, samt att utlänningar omedelbart eller medelbart disponerade aktiemajoriteten i 12 av dessa bolag, vilka tillsammans ägde jordegendom med ett taxeringsvärde av 8,295,500 kronor. Samtidigt hava utlänningar befunnits där vara ägare av jordbruksfastigheter, taxeringsvärderade till 3,270,100 kronor. Sammanlagda taxeringsvärdet å de jordbruksegendomar i nämnda län, över vilka utlänningar omedelbart eller medelbart hade bestämmanderätten, uppgick alltså till 11,565,600

¹ Jordfördelningen i Värmlands län och därmed sammanhängande förhållanden (jordundersökningens betänkanden I). Stockholm 1913.

kronor. Även på andra trakter än i Norrland, Dalarne och Värmland finnas stora skogstillgångar, som locka utlänningen, och den möjlighet till kontroll å utländsk mans direkta förvärv av dessa tillgångar, som för närvarande finnes, är fullständigt illusorisk särskilt beträffande de största förvärven, så länge lagens förbud kan kringgåas medelst köpets verkställande genom ett för ändamålet bildat bolag. Vidare lära på senare tiden hava visat sig tendenser till utländsk spekulatation på våra torvmossar. Våra vattenfall torde efter de senaste årens framsteg på det elektrotekniska området utgöra mera begärliga spekulationsföremål än förut. Och vad slutligen beträffar våra malmtillgångar, så hava visserligen genom de mellan staten och de stora norrländska gruvbolagen träffade avtal och därmed sammanhängande åtgärder de rika malmfälten i Norrbotten blivit i möjligaste mån tryggade mot utländskt förvärv. Men den utländska spekulatationen har i stället riktat sig på förvärv av de mellansvenska malmfyndigheterna, särskilt järnmalmstillgångarna, av vilka senare redan i början av år 1913 omkring en sjättedel var i utländsk ägo, största delen på grund av inköp under åren 1910—1912. Även efter nämnda tid har det utländska förvärvet i någon mån fortgått. Dessa inköp hava så gott som uteslutande skett genom aktieförvärv eller i varje fall med anlitande av aktiebolagsformen och sålunda med förbigående av Kungl. Maj:ts prövning. Det utländska förvärvet på detta område är desto mera beklagligt, som ifrågavarande malmer å ena sidan äro företrädesvis ägnade att användas för vår inhemska förädlingsindustri och å andra sidan förefinnas i jämförelsevis ringa mängd, så att den forcerade malmexport, som så gott som undantagslöst är syftet med och följden av utlänningarnas förvärv, hotar att inom en relativt kort tid uttömma fyndigheterna. Till närmare belysning av dessa allvarliga förhållanden tillåter jag mig åberopa av sakkunniga personer verkställda utredningar,¹ som torde få såsom bilagor fogas till detta protokoll.

Särskild uppmärksamhet förtjänar det förhållandet att vårt grannland Norge genom förenämnda lagar av år 1909 åvägabragt ett synnerligen starkt skydd för sina naturtillgångar mot utländsk spekulatation. För att utlänning eller bolag skall få förvärva vattenfall av viss betydighet eller gruva fordras koncession från statens sida, och i koncessionsvillkoren skall ingå, bland annat, att egendomen efter koncessionstidens utgång skall utan ersättning tillfalla staten. Förvärv av skogbärande mark av mer än 100 hektars vidd är helt och hållet förbjudet såväl för utlänning som för bolag, vari utlänning är delägare. Även i fråga om förvärv av annan fast egendom finnas mer eller mindre långt gående bestämmelser i samma riktning. I Norge är alltså svenskt förvärv särskilt av gruvor, vattenfall eller skogar i betydande grad försvårat och i vissa fall fullkomligt förhindrat, medan däremot norrmän liksom andra utlänningar hava obegränsad möjlighet att genom delägarskap i svenska bolag förvärva rätt till fastigheter eller gruvor här i riket. Och tydligen är den omständigheten att de norska naturtillgångarna numera äro väsentligen uteslutna från utländskt förvärv ägnad att i stegrad grad rikta spekulatationen mot vårt land.

De skäl, som i riksdagens skrivelse den 20 maj 1902 anförts till stöd för

¹ Dessa utredningar äro verkställda av kommerserådet *Gunnar Dillner* samt av dåvarande chefen för Sveriges geologiska undersökning *J. G. Andersson* och finnas intagna uti Kungl. Maj:ts proposition N:r 137 till 1916 års lagtima riksdag s. 78 ff.

behovet av en lagstiftning av förevarande art, torde sålunda fortfarande äga giltighet. Även ur andra synpunkter än de i riksdagsskrivelsen särskilt berörda är en dylik lagstiftning önskvärd. Här må endast erinras om att förfoganderätt över mark, som har särskild betydelse för rikets försvar, t. ex. jordområde i omedelbar närhet till en fästning, kan genom aktieköp komma i utländska händer. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att en lagstiftning i det syfte, som i riksdagens skrivelse angivits, kommer till stånd.

Såvitt angår frågan om skydd mot utlänningars förvärv av aktier i fastighets- eller gruvägar aktiebolag synes en dylik lagstiftning kunna i huvudsak grundas på det av aktiebolagskommittén utarbetade förslaget. Syftet med denna lagstiftning torde dock icke med någon säkerhet kunna i sin helhet vinnas endast genom berörda förslags genomförande. Oavsett att de däri upptagna bestämmelserna om aktiebolag, enligt vad jag skall vidare påvisa, äro i behov av att i vissa hänseenden skärpas och fullständigas, finner jag icke tillrådligt att, såsom i nämnda förslag skett, vid förevarande lagstiftningsarbete lämna övriga bolag och föreningarna å sido.

Enligt vad aktiebolagskommittén anför, borde handelsbolag, vari utlänning vore delägare, anses vara underkastat bestämmelserna i 1829 års kungörelse och 68 § gruvestadgan; att utlänningar, åtminstone i större utsträckning, skulle bliva medlemmar i förening här i landet syntes knappast vara att befara. Det är emellertid synnerligen ovisst, om domstolarna, då lagfart å fång till fast egendom sökes för handelsbolags räkning, i allmänhet ingå i undersökning, huruvida någon bolagsman är utlänning, och i sådant fall såsom villkor för lagfartens beviljande fordra bevis om Kungl. Maj:ts tillstånd till fångtet. Och även om det finge antagas att domstolarna i detta avseende öva tillsyn å utlänningars medelbara fastighetsförvärv, är det givet att ingen som helst begränsning av utlännings rätt att ingå i handelsbolag, utöver de i allmänhet gällande, föranledes därav att bolaget äger och har lagfart å fast egendom. Vad åter föreningar beträffar torde det visserligen icke vara sannolikt, att under nuvarande förhållanden utlänningar skulle i sådan omfattning bliva medlemmar i fastighetsägande föreningar, att någon betänklighet däremot kunde möta ur förut berörda synpunkter. Men oförnekligt är dock att, om utlänningar söka möjlighet att förvärva fastighet här i landet, en fullt användbar utväg är att låta förvärvet ske genom en svensk förening, i vilken de utöva bestämmanderätten. Är föreningsändamålet så bestämt att lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar har tillämpning, finnes för medlemmarna, vilkas antal icke behöver överstiga fem, ingen begränsning med hänsyn till nationaliteten; endast i fråga om styrelsen, som kan bestå av blott en person, är stadgat, att ledamot skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, om ej Kungl. Maj:t för viss förening medger undantag. Beträffande icke ekonomiska föreningar är friheten än större, då om dem intet finnes i lag stadgat. De sålunda förefintliga möjligheterna för utländskt inflytande torde i avseende å föreningar, liksom även beträffande handelsbolag, få ökad betydelse, i den mån utlänningars aktieförvärv i fastighetsägande aktiebolag begränsas. Det kan befaras att, om man stänger den närmast till hands liggande utvägen att med en juridisk person såsom mellanhand förvärva svensk egendom, utländska spekulanter skola förstå att finna andra utvägar härtill, i första rummet de nu angivna, om sådant icke genom lagstiftningen förhindras.

Då det gäller att till förut befintliga stadganden om utlänningars omedelbara förvärv av viss egendom i vårt land foga andra, som avse det medelbara förvärvet, framställer sig självmant det spörsmålet, huruvida de förra bestämmelserna äro tillfredsställande och böra lämnas orubbade. Så torde knappast vara förhållandet. Vad i 1829 års kungörelse stadgas om att utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarrätt, icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd är berättigad att i riket förvärva och besitta fast egendom avser enligt ordalydelsen endast utländska fysiska personer i undersåttlig ställning. Även gruvestadgans bestämmelse om »utlänning» leder närmast tanken på fysiska personer. Visserligen finnes icke någon tvekan om att nämnda bestämmelser måste gälla även andra utländska rättssubjekt. De hava vid olika tillfällen vunnit tillämpning på utländska bolag, och om någon främmande makt vill för egen räkning förvärva fastighet här i riket, bör säkerligen tillstånd enligt 1829 års kungörelse anses erforderligt. Men det innebure dock en oegentlighet att, då det medelbara förvärvet uttryckligt begränsas ej blott för utländska medborgare utan även för utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser, låta stadgandena om det omedelbara förvärvet bibehålla en mindre omfattande — eller åtminstone mera otydlig — lydelse. Avfattningen av stadgandena beträffande dessa båda områden bör lämpligen vara enhetlig. Även i vissa andra hänseenden, för vilka jag kommer att närmare redogöra, torde förändringar lämpligen vidtagas i de äldre bestämmelserna. Fördelaktigt synes också vara att i en författning sammanföra stadgandena om förevarande ämne i dess helhet. Jag anser därför önskvärt, att föreskrifterna i 1829 års kungörelse och 68 § gruvestadgan efter erforderlig omarbetning införas i den nya lag, varom nu är fråga.»

I överensstämmelse med härovan angivna uppfattning om den räckvidd, som enligt departementschefens mening borde givas åt lagstiftningen, hade i justitiedepartementet utarbetats förslag till »lag om kontroll å vissa förvärv av rätt till fast egendom eller gruva» ävensom vissa därmed sammanhängande lagförslag. Över dessa lagförslag beslöt Kungl. Maj:t den 2 juli 1915 att inhämta lagrådets utlåtande.

Ur detta utlåtande, vilket avgavs den 15 december 1915, må här införas följande allmänna yttranden angående lagförslagen:

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

»Behovet av en lagstiftning mot utlänningars rätt att här i riket förvärva fast egendom eller idka gruvdrift torde icke kunna förnekas. Mot en sådan lagstiftning hava i främsta rummet anförts betänkligheter av nationalekonomisk och politisk art. Även om, såsom departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet sökt påvisa, åt dessa betänkligheter icke nu kan tillmätas samma betydelse som tillföre, kvarstå dock stora svårigheter vid åstadkommande av en effektiv lagstiftning på ifrågavarande område. Då man härvid icke kan åtnöja sig med att rikta förbudet allenast mot utlänningars omedelbara förvärv utan även måste tillse, att de icke genom att ingå som delägare i aktiebolag eller andra sammanslutningar kunna vinna vad de åsyfta med förvärvet, kan det icke undvikas, att genom en lagstiftning i ämnet även svenska undersåtars rätt att under dylika former idka näring i viss mån rönner intrång. Det gäller därför att taga under allvarligt övervägande, huruvida icke detta intrång i näringslivet medför så stora nackdelar, att dessa

uppväga vad man vinner genom inskränkningarna i utlänningarnas rätt till förvärv av den egendom, man vill skydda. Tillika torde böra framhållas, att lika litet vid den nu ifrågasatta som vid annan förbudslagstiftning det lärer vara möjligt att åstadkomma lagbestämmelser, som icke kunna på ett eller annat sätt kringgå, och att ju mer man vill hindra ett sådant kringgående desto vidlyftigare och mera invecklade måste bestämmelserna bliva. Med hänsyn till vad nu anförts kan man ej annat än ställa sig ganska betänksam gent emot de remitterade förslagen. Vill man emellertid på ifrågavarande område genomföra en lagstiftning byggd på de huvudgrunder, varpå nämnda förslag vila, torde, såsom den följande granskningen lärer giva vid handen, åtskilliga ganska betydande ändringar i de särskilda bestämmelserna vara erforderliga.»

Justitierådet *Sjögren*:

»Vidkommande den föreslagna lagen om kontroll å vissa förvärv av rätt till fast egendom eller gruva har jag funnit det remitterade förslagets utförande vara i åtskilliga delar förenat med så stora svårigheter, att jag nödgas ifrågasätta vissa ändringar, som föranleda en tämligen genomgripande omarbetning av förslaget. Huru en sådan omarbetning bör ske, har jag sökt angiva vid granskningen av förslagets särskilda bestämmelser.»¹

Sedan lagförslagen med hänsyn till de av lagrådet framställda anmärkningarna, vilka äro här nedan under de särskilda §§ återgivna, underkastats en överbetning, anmälde chefen för justitiedepartementet i statsråd, hållet den 7 april 1916, lagrådets utlåtande, därvid *departementschefen* bl. a. yttrade:

»Lagrådets samtliga ledamöter hava uttalat, att i fråga om förevarande lagförslag föreligga förhållanden, på grund av vilka man måste ställa sig ganska betänksam gentemot förslagen. Riktigheten av denna uppfattning är obestridlig; den redogörelse jag vid remissen till lagrådet lämnade för förarbetena till den ifrågasatta lagstiftningen visar ock, att dessa förhållanden varit föremål för noggrann uppmärksamhet och länge föranlett tvekan, huruvida det vore lämpligt att inlåta sig på förevarande lagstiftning. Såsom jag vid samma tillfälle framhöll, måste man dock mot olägenheterna och svårigheterna väga det gagn en dylik lagstiftning kan bereda. Syftet att bevara vårt lands naturrikedomar i svenska händer och trygga vår självbestämningsrätt på det ekonomiska området är så viktigt att, då det gäller detta syftes vinnande, det kan vara berättigat och nödvändigt att låta andra hänsyn, även i och för sig mycket betydelsefulla sådana, stå tillbaka. Jag kan därför icke tillstyrka och det torde ej heller vara av lagrådet åsyftat, att på grund av de invändningar, som kunna göras mot ifrågavarande lagstiftning i dess helhet, tanken på en sådan lagstiftning skulle få förfalla.

Under det att lagrådets flesta ledamöter, för den händelse att förevarande lagstiftningsarbete skall fullföljas, inskränkt sig till att förorda vissa ändringar i de remitterade förslagens särskilda bestämmelser, har en ledamot av lagrådet uppdragit grundlinjer för ett förslag, enligt vilket man skulle söka att vinna det åsyftade ändamålet på en i viss mån annan väg än de remitterade förslagen angiva. Den huvudsakligaste skillnaden torde kunna sägas vara, att medan enligt dessa förslag rätten att förvärva fastighet och därmed

¹ Jfr bl. a. under 2 § av lagen under 1) här nedan s. 37 ff.

likställd egendom inskränkes för sådant aktiebolag, i vilket icke, särskilt genom införande i bolagsordningen av förbehåll mot aktiers övergång i utländska händer, beretts trygghet mot ett övervägande utländskt inflytande, nämnde ledamots förslag i allmänhet lämnar aktiebolags rätt till dylikt förvärv lagligen obunden men för aktiebolag, som ej genom förbehåll i bolagsordningen frivilligt underkastat sig viss begränsning i sådant avseende, stadgar inskränkning beträffande aktiernas övergång i utländsk ägo. Den sålunda antydda utvägen att lösa föreliggande lagstiftningsfråga synes mig innebära ett värdefullt uppslag, förenat med vissa ganska betydande fördelar i såväl principiellt som praktiskt hänseende. Att jag likväl, ehuru icke utan tvekan, anser mig böra förorda bibehållande av de grunder, på vilka de remitterade förslagen vila, beror därpå att desamma dock torde innebära ett säkrare och mera verksamt skydd mot de missförhållanden, som förevarande lagstiftning har till ändamål att förebygga.»

Härefter hemställde departementschefen, att de nu föredragna nya förslagen måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande. I anledning härav avläts samma dag, den 7 april 1916, nådig proposition n:r 137 till riksdagen med förslag till lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag m. m.

Propositionen jämte i samband därmed av herrar Strömberg, Lindhagen och Lübeck¹ väckta motioner hänvisades till lagutskottet, vars utlåtande² finnes här nedan vid de särskilda §§ återgivet i huvudsakliga delar.

Utskottets utlåtande föredrogs i riksdagen den 17 maj 1916,³ varvid lagförslagen antogos i utskottets formulering allenast med två detaljförändringar. Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t är dagtecknad den 23 maj 1916.

Sedan lagrådet ånyo avgivit utlåtande utan att däri göra några erinringar, promulgerades den 30 maj 1916 följande samma dag från trycket utkomna författningar:

1) lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

2) Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse med föreskrifter om viss utredning i ärende angående förvärv av fast egendom enligt 4 § i lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

3) lag om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884,

4) lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag,

5) lag om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 92, 94, 105 och 132 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag samt

6) lag om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

¹ Se motionen n:r 108 inom första kammaren och motionerna n:ris 272 och 273 inom andra kammaren.

² Se lagutskottets utlåtande n:r 34.

³ Se riksdagens protokoll, första kammaren n:r 70, s. 14 ff. och andra kammaren n:r 73, s. 36 ff.

1) LAG

om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, given Stockholms slott den 30 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi med riksdagen funnit gott att med upphävande av kungörelsen den 3 oktober 1829 angående villkoren, varunder utländska män kunna förvärva och besitta fast egendom i riket, och med ändring av vad lag eller författning i övrigt innehåller stridande mot nedanstående bestämmelser, i nåder förordna som följer:

1 §.

Utländsk medborgare må ej utan Konungens för särskilt fall givna tillstånd här i riket förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, ej heller i något fall härstädes inmuta mineralfyndighet.

Vad sålunda är stadgat om utländsk medborgare skall ock tillämpas beträffande utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser.

Ang. Konungens tillstånd se 5 §; ang. förvärv å exekutiv auktion se 6—10 §§; ang. förvärv genom giftorätt, arv eller testamente se 18 § 1 st.; ang. försöks- eller gruvarbete utan tillstånd se 11 §; ang. skyldighet att ställa ombud se 17 §; ang. inskränkning i rätten att förvärva *aktier* se 12 §; ang. lagfart, se 5 § sista st.; ang. inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, vilken innehaves eller bearbetas på grund av rättighet, som förvärvats, innan denna lag trätt i kraft, se övergångsbestämmelserna s. 83.

Ang. utländsk medborgare se lag den 1 oktober 1894 om förvärvande och förlust av medborgarrätt samt K. F. den 27 februari 1858 ang. ordningen och villkoren för utländsk mans upptagande till svensk medborgare. Ang. fast egendom se lag den 24 maj 1895 ang. vad till fast egendom är att hänföra. Ang. inmutad mineralfyndighet se gruvestadgan den 16 maj 1884 samt angående äldre fyndigheter bl. a. gruvestadgan den 12 januari 1855 samt Kungl. förordningar om gruvors utmål m. m. den 20 oktober 1741 och den 6 december 1757. Jfr även K. F. den 12 april 1872 angående villkoren för utlännings behörighet att inom riket bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift. Ang. motiven för att utländsk medborgare ej i något fall må tillåtas inmuta mineralfyndighet se det föregående s. 7.

Se i övrigt under 2 §.

2 §.

Svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller svensk ekonomisk förening må ej här i riket förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, utan att Konungen för särskilt fall givit bolaget eller föreningen tillstånd därtill.

Samma lag vare i fråga om svenskt aktiebolag, vars aktiebrev skola vara ställda till viss man, om icke i bolagsordningen intagits förbehåll som nedan sägs. Genom sådant förbehåll skall, där det ej innefattar strängare föreskrifter, bestämmas, att allenast viss del, vid varje tid mindre än en femtedel av bolagets aktier eller, om aktier med olika röstvärde finnas, allenast så många aktier, att röstetalet för dem utgör viss del, vid varje tid mindre än en femtedel, av röstetalet för bolagets samtliga aktier, må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll som nu är sagt, dock att utan hinder av förbehållet aktier må förvärfvas av svensk bolag eller svensk förening, som avses i 18 §.

Ändring av bolagsordning, i vad den innefattar förbehåll, varom i andra stycket är stadgat, må ej vidtagas utan Konungens medgivande.

Ang. Konungens tillstånd se 5 §; förvärfv av hus, tomt m. m. är i vissa fall tillåtet med Konungens befallningshavandes tillstånd, se 4 och 5 §§; ang. förvärfv å exekutiv auktion se 6—10 §§; vissa bolag och föreningar äro undantagna se 18 § 2 st.; om inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, vilken innehaves eller bearbetas på grund av rättighet, som förvärfvats, innan denna lag trätt i kraft, se övergångsbestämmelserna s. 83; ang. inskränkning i rätten att förvärva *aktier* se 12 §; ang. lagfart se 5 § sista st.

Ang. intagande i bolagsordning av ifrågavarande förbehåll se aktiebolagslagen den 12 augusti 1910 6, 17, 26 och 52 §§ (vid stiftande av nytt bolag) samt (i fråga om ändring av äldre bolagsordning) aktiebolagslagen 91 §, här nedan under 5) intagen; genom lottning skall i vissa fall bestämmas, vilka aktier förbehållet avser, se här nedan under 5) aktiebolagslagen 92 § 2 mom.; förbehållet må endast gälla aktier, vilkas innehavare utan hinder av förbehållet få förvärva därmed avsedda aktier, se här nedan under 5) aktiebolagslagen 94 § 2 mom.; ang. anteckning å aktiebrev om förbehållet se aktiebolagslagen 26 § 2 mom.; innan efter ändring av bolagsordning sådan anteckning verkställts, må icke utdelning å ifrågavarande aktier äga rum, se här nedan aktiebolagslagen 54 § 2 mom.; ang. viss försäkran från styrelsens sida vid anmälan om registrering se 94 §; vissa aktier uti bolag, som innehava egendom av viss beskaffenhet, skola förses med påskrift jämväl enligt 12 §; förvärfv av aktie i strid mot förbehåll enligt 2 § andra stycket är ogiltigt, se 3 §; i vissa fall äger aktiebolag även utan förbehåll i bolagsordningen fritt förvärva fast egendom m. m., se 14 §.

Ang. handelsbolag se lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag (jfr den under 4) i det följande intagna lag om tillägg till denna lag); ang. när aktiebrev må ställas till innehavaren se lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag 3 §; ang. ekonomisk förening se lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar; ang. aktier med olika röstvärde och ang. rösträtt för aktie se lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag 79 §.

I det till lagrådet remitterade förslaget hade 1, 3, 4 och 5 §§ följande lydelse:¹

»1 §.

Utländska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser samt svenska bolag eller föreningar må ej i andra fall än nedan stadgas här i riket förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

3 §.

Utländsk medborgare må av Konungen erhålla tillstånd för visst fall att förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift. Vad sålunda stadgas gälle ock i avseende å utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser.

Konungen äge giva svenskt bolag eller svensk förening allmänt tillstånd eller tillstånd för visst fall att förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift.»

4 §.

Svenskt handelsbolag, vari ej finnes utländsk bolagsman, må förvärva fast egendom samt inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

5 §.

Har svenskt aktiebolag, vars aktiebrev skola vara ställda till viss man, i sin bolagsordning intagit förbehåll, att utan Konungens för visst fall givna tillstånd bolagets aktier icke må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser, ej heller av andra svenska bolag eller föreningar än sådana, som erhållit allmänt tillstånd enligt 3 §, eller de, som avses i 15 § första stycket, eller handelsbolag, vari ej finnes utländsk bolagsman, eller aktiebolag, som själva skola hava sina aktier ställda till viss man och i bolagsordningarna intagit förbehåll som nu är sagt, då äge bolaget förvärva fast egendom samt inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

Ändring av bolagsordning, i vad den innefattar förbehåll varom i första stycket är stadgat, må ej ske utan Konungens medgivande.»

Angående dessa bestämmelser i förslaget yttrade *departementschefen* bl. a.:

»Enligt 1 § i detta förslag stadgas rörande såväl utländska medborgare och andra utländska rättssubjekt som svenska bolag och föreningar i allmänhet, att de icke annat än på särskilda vilkor, om vilka bestämmelser meddelas i senare §§ i förslaget, få här i riket förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift. Förevärande § innebär alltså en utvidgning jämlikt förut antydda grunder av den huvudregel, som innefattas dels i 1829 års kungörelse och 68 § gruvestadgan dels i 1 § av aktiebolagskommitténs förslag.²

¹ Ang. 2 § detta förslag se under 18 § första stycket här nedan.

² Se not 1 å sid. 17.

I 3 § finnes motsvarighet till vad i de äldre bestämmelserna samt 1 § i aktiebolagskommitténs förslag¹ är stadgat om rätt för Kungl. Maj:t att medgiva undantag från förbudet att förvärva ifrågavarande slag av egendom. Liksom för närvarande skall enligt föreliggande förslag tillstånd till dylikt förvärv icke kunna givas utlänning annat än för visst fall. Svenskt bolag eller svensk förening skall däremot även kunna erhålla allmänt tillstånd i sådant hänseende. Från förbudet för utlänning att inmuta mineralfyndighet skall undantag fortfarande icke kunna göras.

För att formen av handelsbolag ej skall kunna missbrukas till utländskt förvärv av fastighet eller gruva erfordras, dels att handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd må förvärva sådan egendom, dels att utlänning icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd må vinna inträde i handelsbolag med dylik egendom.

I det förra hänseendet lyda handelsbolagen under reglerna i 1 och 3 §§; 4 § stadgar, i överensstämmelse med lagstiftningens syfte, att handelsbolag, som ej har utländsk bolagsman och följaktligen icke inger några betänkligheter i förevarande avseende, har full frihet att förvärva berörda egendom. Till skydd mot utlännings inträde i ett fastighets- eller gruvägande handelsbolag finnas åter bestämmelser i ett särskilt lagförslag, för vilket jag sedermera kommer att redogöra.²

Det är emellertid icke nog härmed. Ävenledes måste förhindras, att ett handelsbolag med utländsk bolagsman ingår i någon annan samfällighet, som äger fastighet eller gruva, samt att utlänning blir bolagsman i ett handelsbolag, som genom delaktighet i annan samfällighet medelbart förfogar över egendom av detta slag. Ett handelsbolag med utländsk delägare bör alltså icke hava rätt att förvärva aktier i ett fastighets- eller gruvägande aktiebolag. Sådant förvärv förebygges enligt förslaget genom bestämmelser, som i efterföljande §§ meddelas om aktiebolag.³ Skydd mot utlännings obehöriga inträde i ett aktieägande handelsbolag får sökas i det nyssnämnda särskilda lagförslaget.² Så strängt som föreningars rätt till fastighets- eller gruvförvärv enligt nu föreliggande förslag är begränsad, synes ock all risk för att ett handelsbolag skall kunna använda en förening såsom mellanhand vid något mera omfattande dylikt förvärv vara undanröjd.

Bestämmelserna i 5 § hava i huvudsak motsvarighet i 2 § av aktiebolagskommitténs förslag.⁴ De vidtagna förändringarna äsyfta förnämligast att anpassa det äldre förslaget i denna del efter de nya stadganden, som införts i andra §§ av det nuvarande förslaget.

Enligt aktiebolagskommitténs förslag skulle det i bolagsordningen intagna förbehåll, som utgör förutsättning för att aktiebolaget må förvärva fastighet och därmed likställd egendom, vara ovillkorligt. I fråga om förvärv av aktier i dylika bolag skulle alltså icke finnas någon motsvarighet till den beträffande förvärv av fastighet m. m. medgivna möjligheten att erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd till förvärvet. Någon anledning att behandla det förra slaget

¹ Se not 1) å s. 17.

² Se i det följande under 4) intagna lag den 30 maj 1916 innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag.

³ Se 12 §.

⁴ Se not 1 å denna sida.

av förvärv strängare än det senare lär emellertid icke finnas, och det synes därför böra vara tillräckligt, om förbehållet går ut på att aktie icke må utan Kungl. Maj:ts för visst fall givna tillstånd förvärfvas av andra rättssubjekt än de särskilt angivna. Att den frihet, varav ett bolag kan komma i åtnjutande genom ett sålunda modifierat förbehåll, även enligt det föreliggande förslaget vinnas genom ett ovillkorligt förbehåll ligger i sakens natur.

Erinras må att, som förbehållet mot utländskt förvärv enligt förslaget endast behöver avse förvärv genom teckning eller överlåtelse, ett dylikt förbehåll icke utgör något hinder för att aktie övergår i utländsk ägo genom arv och även genom giftorätt.¹

Då förbehållet skall omfatta bl. a. att bolagets aktier icke må förvärfvas av andra handelsbolag än sådana, vari icke finnes utländsk bolagsman, följer härav jämväl att ett handelsbolag med utländsk bolagsman skall vara uteslutet från att förvärva aktier i ett aktiebolag, som är berättigat till fastighets- och gruvförvärv».

Av och inom *lagrådet* förekommo angående dessa bestämmelser bl. a. följande uttalanden:

Lagrådet:

»Med den avfattning, som 1 § erhållit, har det blivit nödigt att i förslaget angiva de särskilda fall, i vilka de i 1 § omförmälda rättssubjekten äga förvärva sådan egendom, som i förslaget avses. I följd härav har man i förslaget nödgats upptaga även sådana bestämmelser, som i och för sig betraktade måste anses självklara, t. ex. bestämmelsen i 4 § ävensom i 8 §², så vitt denna avser svenska rättssubjekt. Då förslaget allenast åsyftar att stadga vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom, gruva eller aktier, synes det lämpligare, att de huvudsakliga bestämmelserna i förslaget så avfattas, att de omedelbart giva vid handen, vilka dessa inskränkningar äro, medan däremot i övrigt rätten att förvärva egendom såsom självklar lämnas oberörd. Om förslaget avfattas på detta sätt och sålunda de huvudsakliga bestämmelserna erhålla formen av förbud i särskilt angivna fall, kommer lagens begränsade syfte att framstå klarare. Med hänsyn till vad sålunda anförts hemställes, att 1 § må utgå, samt att åt de huvudsakliga bestämmelserna i lagen må i formellt hänseende givas den avfattning, som ovan antytts.»

Justitieråden *Bergman* och *Dyberg*:

»Vidkommande frågan, vilka rättssubjekt böra bli föremål för ifrågavarande lagstiftning, synes icke något vara att erinra mot det remitterade lagförslaget, såvitt angår de *utländska* rättssubjekten.

De *svenska* rättssubjekt förslaget avser utgöras av alla slags bolag och föreningar med de i 15 §³ angivna undantagen. Vad härvid först angår handelsbolag, intager förslaget den ståndpunkten, att sådant bolag, vari finnes utländsk bolagsman, underkastas i förslaget närmare angivna inskränkningar i dess verksamhet, varemot övriga handelsbolag äro fritagna från dylika inskränkningar. Mot förslagets ståndpunkt härutinnan synes ej något kunna anmärkas. Om emellertid ovan förordade omläggning av lagförslaget

¹ Jfr i det följ. sid. 36 och 43 samt under 3 och 18 §§.

² Se under 11 § här nedan.

³ Se under 18 §.

uppställning vidtages, bör 4 § utgå och allenast sådant svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, bliva föremål för bestämmelser i förvarande lag. I fråga om föreningar synes behov ej förefinnas att ålägga ideella föreningar de inskränkningar, som avses med denna lag. Inom dylika föreningar lärer ej utländskt inflytande kunna göra sig gällande i den riktning, som lagen vill motverka. Lagbestämmelserna torde således kunna begränsas till att gälla allenast ekonomiska föreningar. Från dessa senare torde böra undantagas de i förslaget 15 §¹ uppräknade föreningarna. Motiven giva vid handen, att de vanliga hypoteksföreningarna icke skola vara inbegripna under stadgandet i sistnämnda paragraf. Dessa föreningar torde dock vara att hänföra till de i paragrafen omfördälda föreningarna med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att anskaffa lån åt medlemmarna. Med hänsyn till hypoteksföreningarnas organisation och verksamhet böra de också otvivelaktigt undantagas från lagens bestämmelser. Detsamma bör gälla om järnkontoret. Med så omfattande undantag från lagens tillämplighet å ekonomiska föreningar kunde det måhända ifrågasättas att helt utesluta sådana föreningar från lagens tillämpningsområde. Detta synes dock ej tillrådligt, enär i sådant fall en alltför lätt tillgänglig utväg stode öppen för utlåningar att med en för ändamålet bildad ekonomisk förening såsom mellanhand i strid med lagstiftningens syfte fritt förvärva egendom här i landet. Såsom i det remitterade förslaget avsetts, kan den nya lagen ej få tillämpning å enkla bolag. Med den av lagrådet förordade förändrade uppställningen av lagförslaget blir det dock ej nödigt att i lagen införa uttryckligt stadgande härom. Vad slutligen angår aktiebolag, torde lagens inskränkande bestämmelser böra, med iakttagande av de i förslaget 15 §¹ angivna undantagen, bliva tillämpliga å bolag, vilkas aktiebrev må ställas till innehavaren, samt å de övriga bolag, vilka icke genom intagande i sin bolagsordning av förbehåll, varom nedan vidare förmäles, lämnat erforderlig garanti mot obehörigt utländskt inflytande rörande bolagets angelägenheter.

Beträffande de utländska rättssubjekten synes, i huvudsaklig överensstämmelse med innebörden i det remitterade förslaget, böra i den nya lagen såsom allmän regel stadgas, att utländskt rättssubjekt, som här avses, icke må här i riket inmuta mineralfyndighet eller utan Konungens för varje särskilt fall givna tillstånd här i riket vare sig förvärva fastighet eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

Åt svenska bolag och föreningar har i förslaget lämnats något större frihet än åt de utländska rättssubjekten. Visserligen skall såsom huvudregel även för de svenska bolagen och föreningarna gälla, att de icke utan Konungens tillstånd må i riket förvärva fastighet eller gruvegendom eller idka gruvdrift. Men från denna regel hava medgivits vissa undantag till lättnad för de svenska bolagen och föreningarna i fall, då sådant ansetts kunna ske utan fara för landets intressen. Undantagen äro emellertid starkt begränsade, och för vinnande av nödig rörelsefrihet utöver vad som följer av undantagen äro de svenska bolagen och föreningarna hänvisade till en ut-

¹ Se 18 §, andra stycket.

väg, som beretts dem därigenom, att Konungen skall kunna giva sådant bolag eller sådan förening allmänt tillstånd att förvärva fastighet eller gruv-egendom eller idka gruvdrift.

Att det svenska näringslivet icke genom ifrågavarande lagstiftning varder betungat med hinderliga föreskrifter i högre grad, än lagstiftningens syfte nödvändigt kräver, är, som förut framhållits, naturligtvis synnerligen angeläget. Den utväg, som svenska bolag enligt förslaget i stor utsträckning måste tillita för att vinna nödig rörelsefrihet, nämligen sökande hos Konungen av allmänt tillstånd till förvärv av egendom, är dock ägnad att väcka avsevärda betänkligheter. Givetvis bör den prövning, som till Konungen inkommande ansökningar av ifrågavarande art skola undergå, så vitt sig göra låter ske efter objektiva och enhetliga grunder. Det lär emellertid ej vara möjligt att i lagen angiva de grunder, som härvid skola tillämpas. Vid sådant förhållande kunna farhågorna för en ojämn och växlande praxis under olika tider i fråga om meddelande av allmänt tillstånd icke helt avvisas, och i betraktande av den inverkan, som en olikhet i befogenheten att förvärva fastighet kan hava på konkurrerande bolags verksamhet, måste det för sådana bolag ofta bliva en svår olägenhet, om växlande åskådningar göra sig gällande vid avgörandet av frågor om meddelande av allmänt tillstånd. Olägenheterna av växlande praxis i dylika frågor framträda ock, om man besinnar, att ett allmänt tillstånd icke gärna kan i något fall beviljas för all framtid utan måste vara underkastat möjligheten att bliva återkallat. Men bortsett härifrån torde mot förslagets bestämmelser i nu förevarande del med fog kunna anmärkas, att svenska bolags och föreningars ifrågavarande rätt till förvärv, åtminstone i vad angår fast egendom, så vitt möjligt bör direkt grunda sig å lag och icke göras beroende av i administrativ ordning meddelat beslut.

Med hänsyn till vad nu anförts framstår det såsom önskvärt, att man vid lösandet av den föreliggande frågan icke behövde hänvisa svenska bolag och föreningar att söka allmänt tillstånd till de rättsförvärv varom fråga är. Detta synes ock utan åsidosättande av lagens huvudsyfte kunna ske genom utvidgande av de fall, då fritt förvärv må äga rum.

Vad angår aktiebolag, har enligt förslagets 5 § svenskt aktiebolag, vars aktier skola vara ställda till viss man, berättigats fritt förvärva fastighet och gruvegendom samt idka gruvdrift, så framt bolaget i sin bolagsordning inlagit förbehåll, att utan Konungens för visst fall givna tillstånd bolagets aktier icke må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av vissa angivna rättssubjekt. Vid förslagets avfattande har det ansetts nödigt, att dylikt förbehåll avser alla bolagets aktier. Detta synes dock vara att gå för långt. Syftet med stadgandet måste vara, att genom förbehållet öfvervägande utländskt inflytande å bolagets angelägenheter skall vara utestängt. Nämda syfte synes kunna med tillräcklig säkerhet nås, om man uppställer allenast den fordran, att minst en viss kvotdel av bolagets aktier eller, där enligt bolagsordningen alla aktier icke medföra lika rösträtt, av samtliga aktiers hela rösttal skall vara bunden. Kvotdelens storlek bör bestämmas i lagen och gränsen sättas så lågt, som med bibehållande av nödig trygghet mot ett öfvervägande utländskt inflytande inom bolaget kan ske. Därest gränsen fastställles på sådant sätt, blir det knappast något utrymme för Konungens dispens från förbudet mot aktiernas fria cirkulation, vadan bestämmelsen härom synes kunna ute-

lämnas.¹ Detta torde även vara lämpligt av annat skäl. Ett bibehållande av denna bestämmelse lär nämligen nödvändigöra ytterligare stadganden i förslaget för att bestämma vilken rätt tillkommer den, till vilken överlåtelse skett, under tiden, intill dess Konungens beslut rörande förvärvet meddelats; och vid reglerandet av detta förhållande möta svårigheter, särskilt på grund av sammanhanget med stadgandet i 52 § 2 mom. i lagen om aktiebolag.

Med förslaget lär vara åsyftat, att från förbudet mot aktieförvärv skola undantagas förvärv genom arv och giftorätt, men ej förvärv genom testamente. I överensstämmelse med den åsikt, som av lagrådet uttalats vid 2 §,² synes förbudet mot aktieförvärv här lika litet böra gälla förvärv genom testamente som förvärv genom arv eller giftorätt. Därjämte torde för aktieägare, som bekommit aktie genom arv, giftorätt eller testamente, ifrågavarande förbud icke böra medföra inskränkning i rätten till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, eller i den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid tiden för hans ursprungliga aktieförvärv enligt bolagsordningen tillkommit aktieägare.³

De rättssubjekt, mot vilka förbudet att förvärva aktier skall riktas, torde böra bestämmas till de i förslagets 5 § uppräknade utländska rättssubjekten, sådana svenska ekonomiska föreningar, som ej falla under bestämmelsen i 15 §⁴, svenska handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, samt sådana i 15 §⁴ ej avsedda svenska aktiebolag, vilkas aktier må ställas till innehavaren, eller vilka, därest aktierna skola vara ställda till viss man, ej i sin bolagsordning intagit förbehåll, som nu är i fråga, jämte sådan bestämmelse angående ändring av bolagsordningen, som här nedan skall vidare omtalas.

I fråga om förbehållets innehåll är slutligen att märka, att av lagens stadgande därom bör otvetydigt framgå, att den i lagen angivna minimikvotdelen måste hänföra sig till storleken av aktiekapitalet eller aktiernas rösttal vid varje tidpunkt allt framgent.

Ovan omnämnda bestämmelse angående ändring av bolagsordning har avseende å det ämne, som behandlas i andra stycket av förslagets 5 §. Det förefaller, som om man, med anknytning till stadgandet i sjätte stycket av 91 § i lagen om aktiebolag, lämpligen skulle kunna ersätta förslagets ifrågavarande bestämmelse med den fordran, att vid intagande i bolagsordning av förbehåll, varom nu är fråga, tillika skall i bolagsordningen intagas bestämmelse därom, att bolagsordningen, i vad den innefattar nämnda förbehåll, ej må ändras utan Konungens medgivande.⁵

Med tillämpning av det ovan anförda skulle huvudregeln för svenska bolag och föreningar bliva, att handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, eller ekonomisk förening ej må utan Konungens för varje särskilt fall givna tillstånd här i riket förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, samt att enahanda förbud skall gälla för aktiebolag, vars aktier må ställas till innehava-

¹ Jfr här nedan sid. 43.

² Jfr under 18 §, första stycket, här nedan.

³ Se 3 § här nedan. Jfr även det föreg. s. 33 samt det följ. s. 43.

⁴ Se 18 § här nedan.

⁵ Jfr s. 43 här nedan.

ren, ävensom för aktiebolag, vars aktier skola vara ställda till viss man, och som ej i sin bolagsordning intagit förbehåll av ovan angivna innehåll jämte sådan bestämmelse angående ändring av bolagsordningen, som ovan sagts.»

Regeringsrådet *Palmgren*:

»Med instämmande i vad justitieråden Bergman och Dyberg i övrigt anført lämnar jag utan erinran vad förslaget innehåller om rätt för Konungen att giva svenskt bolag eller svensk förening s. k. allmänt tillstånd att förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvsdrift. Genom införandet av den vidgade möjlighet för svenska aktiebolag till förvärv av fastighet och gruvegendom, som bleve en följd av den ifrågasatta begränsningen av det i 5 § avsedda förbehållet, skulle väl betydelsen av det allmänna tillståndet förminskas men dock ej upphöra. Å andra sidan anser jag berörda begränsning i och för sig så väl grundad, att densamma enligt min mening bör komma till stånd, även om bestämmelsen angående allmänt tillstånd bibehålles.»

Justitierådet *Sjögren*:

»Genom stadgandet i 3 § införes i lagstiftningen en hittills främmande grundsats, ett koncessionssystem, varigenom i princip jämväl *svenska* bolags och föreningars förvärv av fastighet och gruvegendom göres beroende av Konungens tillstånd. Detta koncessionssystem har icke införts för att möta de faror, som svenska bolags och föreningars okontrollerade förvärvsverksamhet i och för sig kan medföra för det allmännas intressen, utan endast i ändamål att förebygga faran av ett genom dessa sammanslutningar förmedlat *utländskt* förvärv av sådan egendom, som är av särskild vikt för landets näringsliv. Det tvång, som härigenom lägges på den inhemska samfärdseln, är således icke åsyftat, utan allenast en följd av anordningar, som vidtagits i annat syfte. De hinder och besvär, som genom förslagets bestämmelser skulle tillskyndas den inhemska samfärdseln, äro enligt min uppfattning ägnade att framkalla starka betänkligheter. De ifrågasatta anordningarna skjuta väsentligen över målet; de *syfta* endast att motverka det utländska förvärvet, men *träffa* i vidsträckt omfattning även det inhemska. De väsentliga inskränkningar, som stadgats i fråga om de svenska aktiebolagens rätt att förvärva egendom, hade kunnat undvikas, om man för vinnande av förslagets syfte lagt huvudvikten vid en begränsning av utlännings rätt att förvärva aktier i dessa bolag.

Ett koncessionssystem i fråga om rätten till förvärv av fastighet och gruvegendom kan väl icke helt och hållet undvaras, så framt det syfte, varom nu är fråga, skall kunna vinnas i någon större utsträckning. Men detta system bör i anslutning till nu gällande rätt så vitt möjligt endast avse utländska medborgare och andra utländska rättssubjekt, som i första stycket av 3 § avses. Med utländska rättssubjekt torde emellertid i förevarande hänseende böra likställas svenska aktiebolag, däri utlåningar såsom delägare redan insatt större delen av aktiekapitalet, ävensom sådana svenska bolag, däri utlåningar när som helst kunna förvärva obegränsad delaktighet eller oinskränkt makt, utan att sådant genom lagstiftning kan förhindras. Med utländskt rättssubjekt bör sålunda i nu förevarande hänseende likställas svenskt aktiebolag, vars aktiekapital till större delen, omedelbart eller medelbart, är

på utländska händer vid den tid, då lagen träder i kraft. Genom särskilda bestämmelser, som nedan skola angivas, kan och bör man sörja för att aktieförvärfv i svenska bolag för framtiden icke får ske okontrollerat. I fråga om svenska aktiebolag, vilkas aktiebrev må ställas till innehavaren, äro sådana bestämmelser icke möjliga att träffa. Jämväl dessa aktiebolag måste därför, oberoende av de nuvarande aktieägarnas nationalitet, i förevarande hänseende underkastas enahanda koncessionstvång som utländska rättssubjekt. Detsamma gäller om svenska handelsbolag, däri finnes utländsk delägare; det kan icke genom lagstiftning förhindras, att den utländske delägaren vinner obegränsad makt inom bolaget. Beträffande samtliga nu omförmälda svenska bolag torde det emellertid undantagsvis kunna inträffa, att koncessionstvånget utan nämnvärd fara kan eftergivias. Detta bör naturligtvis ankomma på Konungens prövning. Det kan ock ifrågasättas, huruvida icke svenska föreningar, vari utlänningar äro eller kunna bliva medlemmar, böra underkastas enahanda inskränkningar som bolagen. Enligt förslaget bör denna fråga i princip besvaras jakande. Häremot torde dock invändningar kunna göras från två skilda synpunkter. Å ena sidan äro föreningar, vare sig de bildats för ekonomisk verksamhet eller för annat ändamål, föga ägnade att framkalla sådana faror, varom här är fråga; skogsavverkning, vattenkraftsindustri och gruvdrift kunna icke lämpligen idkas under form av föreningar. Och å andra sidan är föreningslagstiftningen icke så anordnad, att den lämpar sig till grundval för inskränkande bestämmelser i nu ifrågavarande syfte; effektiviteten av förslagets stadganden i denna del torde därför, på sätt vid 15 §¹ skall angivas, vara ytterst ringa.

Bortser man tillsvidare från förslagets stadganden om svenska föreningar, synas bestämmelserna i första stycket av 3 § samt i 4 §, i enlighet med vad ovan sagts, lämpligen kunna ersättas med föreskrifter av innehåll, att utlänning (utländsk medborgare eller annat utländskt rättssubjekt) ej må utan Konungens tillstånd här i riket förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, ej heller i något fall härstädes inmuta mineralfyndighet, samt att vad sålunda är stadgat om utlänning också skall, där ej Konungen på ansökan annorlunda förordnar, äga tillämpning å svenskt handelsbolag, däri finnes utländsk delägare, å svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, ävensom å svenskt aktiebolag, vars aktiekapital vid lagens ikraftträdande till mer än hälften, efter ty aktieboken utvisar, tillhör utländska rättssubjekt eller svenska bolag, som nu nämnts. Stadgandet måste, vad angår handelsbolagen, kompletteras genom bestämmelse, som meddelas i det särskilda förslaget till lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag. Måhända kunde ock ifrågasättas en uttrycklig föreskrift av innehåll, att där svenskt aktiebolag, vars aktiekapital vid lagens ikraftträdande innehades till mer än hälften av utländska rättssubjekt eller därmed likställda svenska bolag, gitter visa, att berörda förhållande upphört, Konungen må förordna, att vad i lagen stadgats om inskränkning i rätten att förvärva egendom icke vidare skall äga tillämpning å bolaget. Genom en dylik föreskrift skulle dock endast för ett särskilt viktigt fall meddelas en bestämmelse, som tydligen innefattas i den allmänna regel, som ovan angivits.

¹ Se under 18 §, andra stycket, här nedan.

Vidkommande andra stycket av 3 § kan anmärkas, att bestämmelsen om »allmänt tillstånd» torde vara ägnad att framkalla betänkligheter med hänsyn till den utsträckning, vari sådant tillstånd enligt förslaget skall erfordras. En dylik koncession skulle för de bolag, som erhålla sådan, skapa ett privilegium, som måste kännas tryckande och måhända obilligt av dem, som representera konkurrerande bolag, vilka icke lyckats erhålla samma förmån. I många fall torde en dylik koncession vara ett oundgängligt villkor för bolagets verksamhet. De bolag, som erhålla koncession, få därigenom en så stark ställning, att konkurrensen för andra bolag blir omöjliggjord. Men även det privilegierade bolagets ställning är osäker; koncessionen måste på given anledning kunna när som helst återkallas. Den otrygghet, som härav måste följa beträffande själva grunden för det privilegierade bolagets verksamhet, är påtaglig. Någon kontroll över det sätt, varpå privilegierade bolag driva sin verksamhet, är icke ifrågasatt och lärer svårligen kunna anordnas. Vad angår det för visst fall givna tillståndet, så är i och för sig mot bestämmelsen härom från juridisk ståndpunkt intet att anmärka, under förutsättning att lagstiftningen i övrigt är så anordnad, att dylik koncession endast behöver sökas av utländska rättssubjekt samt av sådana svenska bolag, som enligt vad ovan framhållits böra underkastas samma koncessionstvång som utländska rättssubjekt. Att i undantagsfall dessa svenska bolag böra efter Konungens förordnande kunna befrias från skyldigheten att söka koncession å varje särskilt förvärv, har ovan anmärkts. Med hänsyn till vad sålunda blivit anfört torde stadgandet i andra stycket av 3 § böra utgå.

I förslaget har beretts tillfälle för aktiebolagen att genom bestämmelse i bolagsordningen ställa sig utanför koncessionssystemet. Detta har skett genom stadgandet i 5 §. De villkor, som här uppställas, äro emellertid synnerligen betungande, då de förutsätta ändring i bolagsordning, utgivna aktiebrevs infordrande, påskrift å varje aktiebrev o. s. v. Och redan den omständigheten, att en enda aktie innehaves av utländsk man, hindrar bolaget att begagna sig av denna utväg. Detta förhållande kunde föranleda föreskrift, att »allmänt tillstånd» skulle kunna erhållas, då icke samtliga aktier, utan endast en viss kvotdel vore skyddad mot faran att komma på utländska händer. Härpå är ock förslaget väsentligen byggt. Detta framgår väl icke av stadgandet i 5 §, men följer av den föreslagna nya lydelsen av 94 § aktiebolagslagen.¹ Meningen är, att då betryggande bestämmelser i berörda avseende föreligga i bolagsordningarna, »allmänt tillstånd» skall erhållas. På sådant sätt skulle alltså aktiebolagen vinna rätt att fritt förvärva fastighet och gruvegendom, ändock att förutsättningarna för tillämpning av 5 § ej äro för handen. Men detta måste, såsom ovan anmärkts, väcka betänkligheter, så vitt »allmänt tillstånd» skall erfordras i den utsträckning, som förslaget förutsätter. Den utväg, som sålunda anvisats åt aktiebolagen för vinnande av »allmänt tillstånd», är ock förenad med stora praktiska olägenheter. Nuvarande svenska aktiebolag, som anse sig behöva »allmänt tillstånd», synas i de flesta fall bliva nödsakade att ändra sina bolagsordningar, infordra aktiebrev o. s. v. Därjämte kan anmärkas, att de nya stadgandena i aktiebolagslagen, som fordras för genomförande av de i förslaget avsedda ändringar i bolagsordningarna, råka i strid med den i sakens natur liggande grundsats, att rättsförhållandet mellan utgivna aktier icke genom beslut å bolagsstämma

¹ Se under 5) här nedan.

må rubbas utan samtliga aktieägarnas samtycke. Även om man icke åt nu angivna särskilda förhållanden vill tillerkänna en avgörande betydelse, kvarstår i allt fall den allmänna anmärkning, att huru man än söker ordna de praktiskt nödvändiga undantagen från den i andra stycket av 3 § givna regeln, den inhemska samfärdseln i fråga om förvärv av fastighet och gruvegendom måste bli beroende av koncession — vare sig allmän eller speciell — i en utsträckning, som innebär en avgjord brytning med nu rådande rättsuppfattning.

I anledning av dessa svårigheter anser jag mig böra ifrågasätta, huruvida icke grundsatsen i 12 §¹ av förslaget, såvitt densamma innefattar förbud för utlåningar att utan Konungens tillstånd förvärva aktier i svenska fastighets- och gruvaktiebolag, kunde komma till en så vidsträckt användning, att koncessionstvånget vidkommande svenska bolags förvärv av fastighet och gruvegendom kan inskränkas till sådana svenska bolag, som enligt vad ovan sagts i förevarande hänseende måste likställas med utländska rättssubjekt. En sålunda utsträckt användning av grundsatsen i 12 § innebär naturligtvis icke, att berörda grundsats skulle tillämpas å svenska aktiebolag utan åtskillnad. En nödig begränsning vinnes, om i lag beredes möjlighet för aktiebolag att i sin bolagsordning införa bestämmelse, genom vilken bolaget betages möjligheten att omedelbart eller genom förmedling av annat bolag förvärva sådan egendom, som bör skyddas mot utländskt förvärv. Vidkommande betydelsen av den egendom, som skulle skyddas, kunna naturligen råda skilda meningar, enär förhållandena äro så olika i olika delar av landet samt inom skilda näringsgrenar. Varken tomt i stad eller egentlig jordbruksfastighet på landet torde emellertid behöva särskilt skyddas mot utländskt, genom svenskt aktiebolag förmedlat förvärv. Gent emot vad i 12 § föreslagits anser jag mig dock böra ifrågasätta ett väsentligen ökat skydd. Att begränsa skyddet till fastigheter, som hava en areal av minst 2,000 hektar, eller till vattenfall om 1,000 naturhästkrafter, synes mig icke tillräckligt effektivt. Å andra sidan synes mig förslaget i 6 §² hava gått alldeles för långt i motsatt riktning, då det föreskrivits, att Konungens befallningshavande skall meddela ett slags koncession t. ex. för ett bolags förvärv av en tomt, en upplagsplats, ett grustag eller dylikt. Gränsen bör dragas så, att det bolag, vars aktier få fritt förvärvas av utlåningar, betages möjligheten att i avsevärd utsträckning idka vare sig skogsavverkning från egna skogar eller vattenkraftsindustri med tillhjälp av egen vattenkraft. Man kunde måhända förslagsvis beträffande fast egendom tillsvidare stanna vid en areal av 500 hektar samt i fråga om vattenfall vid exempelvis en krafttillgång av 250 turbinhästkrafter. Beträffande gruvdrift skulle i överensstämmelse med förslaget skyddet icke vara beroende av gruvegendomens storlek eller beskaffenhet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts kunde stadgandena i 5 och 6 §§ måhända ersättas av föreskrift av innehåll, att utlåning eller svenskt bolag, som enligt vad ovan sagts bör i fråga om förvärv av fastighet och gruvegendom likställas med utländskt rättssubjekt, ej må utan Konungens tillstånd med full rättsverkan förvärva aktier i svenskt aktiebolag, som äger fast egendom utöver 500 hektar eller vattenfall utöver 250 turbinhästkrafter

¹ Se lagens 12 § här nedan.

² Se under 4 § här nedan.

eller gruvegendom, ej heller i svenskt aktiebolag, som icke i sin bolagsordning infört förbehåll, att bolaget varken må förvärva egendom, som nu nämnts, eller aktier i svenskt aktiebolag, som äger dylik egendom eller kan förvärva sådan, d. v. s. i sin bolagsordning icke intagit förbehåll, som nu är sagt. Vidare borde föreskrivas, *att* förbehåll av nämnda art ej må ändras utan Konungens medgivande, samt *att* förvärv, som skett i strid mot dylikt förbehåll, skall vara ogillt.¹ Det ligger i sakens natur, att vad sålunda sagts om inskränkning i rätten att förvärva aktier icke kan äga tillämpning å förvärv av aktier, som må ställas till innehavaren. Måhända bör dock för tydlighets skull uttrycklig bestämmelse givas härom. Det kunde ock ifrågasättas att jämväl göra undantag för de fall, då överlåtelse skett från utlåning eller bolag, som ovan nämnts, så framåt överlåtaren förvärvat aktierna enligt äldre rätt eller överlåtarens förvärv skett med vederbörligt tillstånd. Men då det synes kunna antagas, att i dessa fall tillstånd i regel utan vidare kommer att beviljas, torde ett stadgande, som för dessa fall uttryckligen fastslår en undantagsställning, icke vara behöfvligt.

Då ovan framhållits, att tillstånd i vissa fall skulle erfordras för att *med full rättsverkan* förvärva aktier, avses härmed, att en överlåtelse skulle mellan dem, som slutit avtalet, vara giltig enligt vanliga regler, under det att däremot för överlåtelsens fulla rättsverkan mot bolaget tillstånd skulle erfordras. För genomförande härav kunde det stadgas, *att* där aktier överlåtas, till vilkas förvärv tillstånd erfordras, utdelning å aktierna ej må lyftas, ej heller rösträtt å bolagsstämma för dem utövas, innan det visats, att tillstånd till förvärvet lämnats eller att aktierna överlåtits till någon, som utan tillstånd äger förvärva dem. Detsamma skulle gälla, då aktier i svenskt aktiebolag tecknats av den, som icke utan tillstånd må förvärva dem.

Vad sålunda är sagt avser endast överlåtelse (»frivillig överlåtelse»), icke exekutivt förvärv. Sistnämnda slag av förvärv torde för de rättssubjekt, varom här är fråga, vara av mycket ringa praktisk betydelse. För fullständighetens skull bör dock en bestämmelse även härom givas. Då förvärv å exekutiv auktion måste vara ovillkorligt, kunde stadgas, *att* där utlåning eller svenskt bolag, som efter vad ovan sagts bör i fråga om förvärv av fastighet och gruvegendom likställas med utländskt rättssubjekt, vill å sådan auktion inropa aktier, till vilkas förvärv tillstånd erfordras, bevis om meddelat tillstånd skall vid auktionen företes, vid äventyr att inropet eljest är ogillt. Ett undantagsstadgande för det fall, att aktierna äro pantsatta, torde icke böra ifrågakomma. Däremot bör i anledning härav, på sätt nedan vid 12 § skall angivas, en särskild bestämmelse meddelas angående lagens tillämpning å äldre rättsförhållanden.

Då det ofta torde förekomma, att utländsk medborgare, som är anställd hos svenskt aktiebolag, förvärvat enstaka aktier i bolaget, kunde för sådant fall föreskrivas, *att* Konungens befallningshavande i det län, där bolagets styrelse har sitt säte, finge åt sådan person på ansökan meddela tillstånd att förvärva aktier i bolaget till visst mindre antal. Vid prövningen av en dylik ansökan måste Konungens befallningshavande naturligtvis tillse, att icke genom bifall till ansökningen uppstår fara, att makten inom bolaget övergår å utländska händer.»

¹ Jfr under § 3 här nedan.

Departementschefen yttrade i statsrådet den 7 april 1916 bl. a.:

»Vad först beträffar förslaget till lag om kontroll å vissa förvärv av rätt till fast egendom eller gruva, vilket förslag erhållit en jämkad rubrik, har förslagets uppställning ändrats i det avseendet, att de särskilda i förslaget innefattade inskränkningarna i förvärvsrätten omedelbart angivits, i stället för att det remitterade förslaget inledes med allmänna förbud mot ifrågavarande slag av förvärv och de i tillämpningen säkerligen vida talrikare fall, då rätt till dylikt förvärv fortfarande skall finnas, framträda såsom undantag från förbuden. Såsom lagrådet påpekat kommer genom denna ändrade uppställning lagförslagets begränsade syfte att framstå klarare.

1 § i det nu föreliggande förslaget innehåller, i överensstämmelse med vad lagrådet hemställt, de med förslaget avsedda inskränkningarna för utländska rättssubjekt.

I 2 § innefattas motsvarande bestämmelser om vissa svenska rättssubjekt. Det förbehåll, vars införande i bolagsordning skall för aktiebolaget medföra rätt att fritt förvärva ifrågavarande slag av egendom, har enligt den inom lagrådet gjorda hemställan till omfattningen begränsats, så att detsamma endast behöver gälla viss del av bolagets aktier. Denna del har bestämts så, att vid varje tid minst tre fjärdedelar av bolagets aktier eller, om aktier med olika röstvärde finnas, minst det antal aktier, att röstetalet för dem utgör tre fjärdedelar av röstetalet för bolagets samtliga aktier, skall innehavas av svenska medborgare eller andra svenska rättssubjekt, beträffande vilka icke anses föreligga fara för ett övervägande utländskt inflytande. Den ståndpunkt, det remitterade förslaget intager i berörda hänseende, är obestriddligen den enda, som giver fullständig trygghet; särskilda förhållanden, framför allt aktiemajoritetens fördelning på flera eller färre händer samt de för bolaget gällande bestämmelserna om begränsning av rösträtten å bolagsstämma, kunna nämligen tänkas föranleda kombinationer, enligt vilka jämväl en ganska ringa kvotdel av bolagets aktier bereder innehavaren ett mycket starkt, kanske för tillfället övermäktigt inflytande i bolagets angelägenheter. Men en praktiskt sett tillfredsställande trygghet synes dock vinnas även genom ett förbehåll med den nu i förslaget upptagna begränsningen, och då det givetvis är i hög grad önskvärt att det inhemska näringslivets frihet icke inskränkes mera än förhållandena med nödvändighet påkalla, synes en sådan lindring av det remitterade förslagets bestämmelser vara att förorda. Under vissa förhållanden torde rätt att, utan prövning i särskilda fall, förvärva ifrågavarande slag av egendom kunna utan större våda medgivas till och med åt något bolag, vars bolagsordning icke uppfyller nämnda betingelse. Med hänsyn härtill och då det vid införande av en förbudslagstiftning, vars verkningar det är svårt att på förhand fullt överskåda, torde vara lämpligt, att Kungl. Maj:t erhåller möjlighet att meddela dispens i fall, där lagen kan befinnas verka alltför strängt, har jag, ehuru jag icke kan underkänna befogenheten av vissa anmärkningar, som inom lagrådet riktats mot bestämmelsen om rätt för Kungl. Maj:t att giva ett svenskt bolag, liksom en svensk förening, allmänt tillstånd att förvärva fastighet och dylik egendom, ansett denna bestämmelse böra bibehållas i förslaget. Jag ansluter mig härutinnan till den uppfattning, som uttalats av en bland de till lagrådets majoritet hörande ledamöterna. I enlighet med vad lagrådets majoritet föreslagit har däremot bestämmelsen om rätt för Kungl. Maj:t att medgiva dispens från det genom

ifrågavarande förbehåll stadgade förbudet mot vissa aktiers fria cirkulation utelämnats.

Lagrådets samtliga ledamöter hava tillstyrkt att, i fråga om föreningar, förevarande lagstiftning skall inskränkas till ekonomiska föreningar. En sådan förändring föranleder en inkonsekvens med 1906 års norrländska förbudslag, vars tillämpning genom en år 1911 genomförd lagändring utsträckts till ideella föreningar¹. Då för en förening av sistnämnda slag något oftare återkommande behov att förvärva fastighet icke kan antagas föreligga, vill det ock synas, som om det för dylika föreningar icke skulle innebära någon större olägenhet att för sådant förvärv vara beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd; såvitt jag har mig bekant har ej heller den norrländska förbudslagens tillämpning på dessa föreningar vållat några svårigheter. Efter den utvidgning begreppet ekonomisk förening erhållit genom 1911 års föreningslag torde emellertid någon avsevärd risk icke föreligga, att en förening, utan att böra anses såsom ekonomisk förening, skulle kunna utöva någon ur nu förevarande synpunkter äventyrlig verksamhet, och det synes därför icke möta hinder att lämna de ideella föreningarna utanför den ifrågasatta lagstiftningen.

Såsom i lagrådet framhållits, torde det kunna medgivas, att utan hinder av ifrågavarande förbehåll aktie må förvärfvas ej blott genom arv eller gifto rätt utan även genom testamente. En sådan tillämpning synes emellertid låta förena sig med det remitterade förslaget, enligt vilket förbehållet skall avse förvärv »genom teckning eller överlåtelse», och det lärers därför icke vara behövt att i anledning av nämnda erinran göra ändring i berörda med lydelsen av 52 § 2 mom. aktiebolagslagen överensstämmande föreskrift².

Andra stycket i det remitterade förslagets 5 § har motsvarighet i tredje stycket av det nu föreliggande förslagets 2 §. Att, såsom lagrådets majoritet ifrågasatt, ersätta denna bestämmelse med den fordran, att vid intagande i bolagsordning av ifrågavarande förbehåll tillika skall i bolagsordningen föreskrivas, att förbehållet ej må ändras utan Konungens medgivande, synes av praktiska skäl vara mindre lämpligt.»³

I *kungl. propositionen* hade 2 § följande lydelse:

»Svenskt handelsbolag — (se lagtexten) — — — — gruvdrift, utan att Konungen därtill givit bolaget eller föreningen allmänt tillstånd eller tillstånd för särskilt fall.

Samma lag — — — — — varje tid högst en fjärdedel, av bolagets — — — — — viss del, högst en fjärdedel, av röstetalet — — — — — förening, som erhållit allmänt tillstånd enligt första stycket i denna paragraf eller avses i 18 §.

Ändring — — — — — medgivande.»

På förslag av *lagutskottet* erhöi 2 § sin slutliga lydelse. Angående denna paragraf utlät sig utskottet:

»I 2 § första stycket göres för vissa svenska rättssubjekt, däri det ut-

¹ Jfr lag den 4 maj 1906 ang. förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, 8 §.

² Jfr det följande 3, 12 och 18 §§ samt det föreg. s. 33 och 36.

³ Jfr det föreg. s. 36.

ländska inflytandet kan befaras vara eller bli alltför mäktigt, rätten att här i riket förvärva fastighet eller gruvegendom eller idka gruvdrift beroende av koncession, som kan lämnas antingen generellt (s. k. allmänt tillstånd) eller för varje särskilt fall. Genom möjligheten till allmänt tillstånd avses att bereda nödig rörelsefrihet åt sådana svenska bolag eller föreningar, där med hänsyn till förekommande omständigheter tillräckliga garantier mot obehörigt utländskt inflytande kunna anses föreligga.

Vid det kungl. förslagens granskning i lagrådet uttalades mot bestämmelsen om allmänt tillstånd allvarliga betänkligheter. En dylik koncession skulle för de bolag, som erhöles sådan, skapa ett privilegium, som måste kännas tryckande och måhända obilligt av dem, som representerade konkurrerande bolag, vilka icke lyckats erhålla samma förmån. I många fall torde en dylik koncession vara ett oundgängligt villkor för bolagets verksamhet. De bolag, som erhöles koncession, finge därigenom en så stark ställning, att konkurrensen för andra bolag bleve omöjliggjord. Men även det privilegierade bolagets ställning vore osäker; koncessionen måste på given anledning kunna när som helst återkallas. Den otrygghet, som härav måste följa beträffande själva grunden för det privilegierade bolagets verksamhet, vore påtaglig. Någon kontroll över det sätt, varpå privilegierade bolag dreve sin verksamhet, vore icke ifrågasatt och torde svårigen kunna anordnas.

Kungl. Maj:t ansåg emellertid bestämmelsen om allmänt tillstånd böra bibehållas; det vore vid införandet av en förbudslagstiftning sådan som den ifrågavarande, vars verkningar näppeligen kunde på förhand fullt överskådas, lämpligt att bevara möjlighet till allmän dispens i fall, där lagen kunde befinnas verka alltför strängt.

De inom lagrådet uttalade betänkligheterna torde emellertid enligt utskottets mening vara välgrundade. Härtill kommer ytterligare, att genom möjligheten till allmänt tillstånd ifrågavarande lagstiftnings effektivitet lätt äventyras. Det finnes intet hinder för utlåning att, sedan bolag eller förening väl erhållit allmänt tillstånd, förvärva övermakt inom bolaget eller föreningen. Utskottet anser fördenskull, att bestämmelsen om allmänt tillstånd bör ur förslaget utgå.

I andra stycket av förevarande paragraf öppnas för svenska aktiebolag, vars aktier äro ställda till viss man, möjlighet att ställa sig utanför koncessionssystemet genom intagande i bolagsordningen av förbehåll att viss del av bolagets aktier icke må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utlåning eller sådana svenska rättssubjekt, beträffande vilka kunde anses föreligga fara för ett övervägande utländskt inflytande. Förbehållet skulle enligt det till lagrådet remitterade förslaget avse bolagets samtliga aktier. Lagrådet anmärkte häremot, att det syfte, man genom bestämmelsen om förbehåll velat ernå, eller att genom förbehållet övervägande utländskt inflytande å bolagets angelägenheter skulle vara utestängt, syntes kunna med tillräcklig säkerhet nås, om man uppställde allenast den fordran, att minst en viss kvotdel av bolagets aktier eller, där enligt bolagsordningen alla aktier icke medförde lika rösträtt, av samtliga aktiers hela rösttal skulle vara bunden. Kvotdelens storlek borde bestämmas i lagen och gränsen sättas så lågt, som med bibehållande av nödig trygghet mot ett övervägande utländskt inflytande inom bolaget kunde ske. Med anledning härav begränsades förbehållet så, att

detsamma endast behöfve gälla viss del, vid varje tid minst tre fjärdedelar av bolagets aktier eller, om aktier med olika röstvärde funnes, minst det antal aktier, att röstetalet för dem utgjorde tre fjärdedelar av röstetalet för bolagets samtliga aktier. Härom anförde föredragande departementschefen bland annat: 'Den ståndpunkt, det remitterade förslaget intager i berörda hänseende, är obestriddligen den enda, som giver fullständig trygghet; särskilda förhållanden, framför allt aktiemajoritetens fördelning på flera eller färre händer samt de för bolaget gällande bestämmelserna om begränsning av rösträtten å bolagsstämma, kunna nämligen tänkas föranleda kombinationer, enligt vilka jämväl en ganska ringa kvotdel av bolagets aktier bereder innehavaren ett mycket starkt, kanske för tillfället övermäktigt inflytande i bolagets angelägenheter. Men en praktiskt sett tillfredsställande trygghet synes dock vinnas även genom ett förbehåll med den nu i förslaget upptagna begränsningen, och då det givetvis är i hög grad önskvärt att det inhemska näringslivets frihet icke inskränkes mera än förhållandena med nödvändighet påkalla, synes en sådan lindring av det remitterade förslagens bestämmelse vara att förorda.'

I motionen nr 272 har herr Lindhagen yrkat, att den i § 2 ifrågasatta rätten för utlänning att förvärva vissa aktier i bolag av nu ifrågavarande slag måtte ur förslaget utgå.

Det synes emellertid utskottet antagligt, att en bestämmelse, som innehåller, att ett sådant förbehåll, varom här är fråga, måste avse bolagets samtliga aktier, komme att medföra svårigheter för ett stort antal nu befintliga svenska bolag, åt vilka utan fara kan medgivas lättnad i koncessionstvånget. Detta gäller särskilt om, på sätt utskottet föreslår, möjligheten att erhålla allmänt tillstånd bortfaller. Säkertligen kan i det stora flertalet bolag en viss aktieminoritet innehavas av utlänningar och med dem i förevarande hänseende jämställda svenska rättssubjekt utan att fara för övermäktigt utländskt inflytande föreligger. Men å andra sidan kan ifrågasättas, huruvida icke den kvotdel av bolagets aktier, som enligt förslaget skulle kunna med den i 2 § avsedda verkan högst förbehållas utlänningar och med dem likställda svenska bolag och föreningar, är för högt tilltagen. Sant är visserligen, att med hänsyn till den i 79 § av aktiebolagslagen aktiebolag medgivna frihet att i bolagsordningen intaga bestämmelse om inskränkning i aktieägars rätt att utöva rösträtt någon kvotdel ej kan angivas, som under alla förhållanden tryggar mot utländskt inflytandes övervikt. Men så mycket synes dock ifrågavarande kvotdel böra begränsas, att icke utländskt innehav av den tillåtna aktieparten kan, med stöd av den i nämnda paragraf angivna legala begränsningen i rösträtts utövande, under vissa förhållanden bereda innehavarna bestämmanderätt i bolagets angelägenheter å bolagsstämma. Ur denna synpunkt anser utskottet, att sådant i bolagsordningen intaget förbehåll, som skall för bolaget medföra befrielse från koncessionstvånget, bör innehålla, att allenast viss del, vid varje tid mindre än en femtedel av bolagets aktier, eller, om aktier med olika röstvärde finnas, det antal aktier, att röstetalet för dem utgör mindre än en femtedel av röstetalet för bolagets samtliga aktier, må förvärfvas av sådana rättssubjekt, varom här är fråga.»

Mot utskottets förslag beträffande 2 § reserverade sig herr *Lindhagen*, med vidhållande av sitt i motionen framställda yrkande.

3. §.

Förvärv av aktie, som skett i strid mot förbehåll som i 2 § andra stycket sägs, vare ogillt.

Har någon, av vilken enligt sådant förbehåll aktie ej må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas, annorledes bekommit aktie, medföre förbehållet ej inskränkning i rätten till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, ej heller inskränkning i den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid den tid, då han bekom aktien, enligt bolagsordningen var därmed förenad.

2 st. Jmfr 18 § 1 st. samt 12 § 1 st.

Om denna §, som icke hade någon motsvarighet i det till lagrådet remitterade förslaget, yttrade *departementschefen* den 7 april 1916:

»I 3 § har, till förtydligande av det remitterade förslaget och i överensstämmelse med vad den ledamot av lagrådet, som föreslagit en annan lösning av förevarande lagstiftningsfråga, förordat beträffande det av honom angivna förbehållet,¹ intagits uttrycklig bestämmelse därom, att förvärv av aktie i strid mot förbehåll, som i 2 § avses, är ogillt. Vidare har i 3 § införts ett av lagrådets majoritet² föreslaget stadgande, att för aktieägare, som bekommit aktie genom arv, giftorätt eller testamente, förbehållet icke skall medföra inskränkning i rätten till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, eller i den rätt att teckna och erhålla nya aktier, som vid tiden för hans ursprungliga aktieförvärv enligt bolagsordningen tillkommit aktieägarna.»

4 §.

Utan hinder av bestämmelserna i 2 § må svenskt bolag eller svensk förening förvärva hus, tomt, upplagsplats, mindre stenbrott, mindre grus- eller lertag, mindre vattenfall, mindre torvmosse eller dylikt, om egendomen i den ordning 5 § stadgar prövas vara behövlig för bolagets eller föreningens verksamhet.

Såsom mindre vattenfall må icke i något fall anses vattenfall, varur vid vanligt lågvatten uppenbarligen kunna uttagas mer än etthundra turbinhästkrafter. Ej heller må såsom mindre torvmosse anses torvmosse med en areal av mer än tjugufem hektar.

Den i denna paragraf stadgade prövning åligger Konungens befallningshavande i det län, där den fasta egendomen är belägen.

Ang. ifrågakvarande prövning och om lagfart se 5 §.

¹ Se ovan under 2 § s. 41, justitierådet Sjögrens yttrande.

² Se ovan under 2 § s. 36 och 37, justitieråden Bergmans och Dybergs samt regeringsrådet Palmgrens yttranden.

Uti *det till lagrådet remitterade förslaget* motsvarades denna § av 6 §, som lydde:

»6 §.

Svenskt bolag eller svensk förening må förvärva hus, tomt, upplagsplats, mindre stenbrott, grus- eller lertag, mindre vattenfall, mindre torvmosse eller dylikt, om egendomen i den ordning 7 § stadgar prövas vara behövlig för bolagets eller föreningens verksamhet.»

Om denna paragraf och samma förslags 7 §¹ framhöll *departementschefen* vid remissen till lagrådet, att nämnda §§ motsvarade 3 och 4 §§ i aktiebolagskommitténs förslag² med en i vissa hänseenden vidgad omfattning.

Om 6 § i det remitterade förslaget yttrades inom *lagrådet* av justitieråden *Bergman* och *Dyberg* med instämmande av regeringsrådet *Palmgren* följande:

»I förslagets 6 § har intagits ett stadgande i syfte att för svenska bolag och föreningar underlätta förvärvandet av vissa fastigheter, vilkas ägande ej kan anses medföra någon fara för landets intressen, även om utländskt inflytande skulle göra sig gällande inom den samfällighet, som äger fastigheten. Ett stadgande i sådan riktning har utan tvivel goda skäl för sig och synes utan fara kunna erhålla betydligt större omfattning än i förslaget skett. Enligt förslaget må svenskt bolag eller svensk förening förvärva hus, tomt, upplagsplats; mindre stenbrott, grus- eller lertag, mindre vattenfall, mindre torvmosse eller dylikt, om egendomen av Konungens befallningshavande prövas vara behövlig för bolagets eller föreningens verksamhet. Även om man bortser från svårigheten att rätt verkställa den prövning, som sålunda ålagts Konungens befallningshavande, måste det naturligen bli va fördelaktigare för de svenska bolagen och föreningarna, i fall de inom tillräckligt vida gränser få rätt till fritt förvärv. I sådant avseende synes kunna stadgas, att svenskt bolag och svensk förening må, utan hinder av de i förevarande lag meddelade inskränkande bestämmelserna, fritt förvärva fast egendom intill en viss i areal angiven maximigräns, dock att från medgivandet bör undantagas vattenfall, varur vid vanligt lågvatten kan uttagas mer än visst i lagen angivet antal hästkrafter. Vid arealberäkningen torde oskiftad mark kunna lämnas å sido, varemot i förekommande fall hänsyn måste tagas till den fasta egendom, som vederbörande bolag eller förening redan vid lagens ikraftträdande äger. Då ett sådant stadgande härmed förordas, grundas detta på den uppfattningen, att även om utländskt inflytande är rådande inom ett svenskt bolag eller en svensk förening, något men för landets intressen icke behöver befaras därav, att bolaget eller föreningen blir ägare till fast egendom av mindre utsträckning eller eljest av mindre betydenhet. Olika meningar kunna råda om huru gränserna för det fria förvärvet härvid böra uppdragas, men säkert kunna de göras så rymliga, att hela mängden

¹ Se under 5 §.

² Aktiebolagskommitténs förslag. Se not 1 s. 17.

av näringsidkande bolag, vilkas rörelse ej är fotad på innehav av fastighet i större omfattning, blir i tillfälle att fritt förvärva för näringsdriften nödig fast egendom. Den stora betydelsen häraf för näringslivet i det hela ligger i öppen dag. Därest ett stadgande av nu angiven innebörd införes i lagen, torde för underlättande af utredningen i förekommande frågor om lagfart å fång, som här avses, tillika böra föreskrivas, att då lagfart sökes, skall till rätten ingivas en av delägare i handelsbolag eller av styrelseledamöterna i aktiebolag eller förening egenhändigt underskriven försäkran angående arealen av den fasta egendom, bolaget eller föreningen äger, och storleken av vattenfall, som ingår i fångnet.»

Beräffande justitierådet *Sjögrens* yttrande om denna paragraf, se härom under 1, 2 och 5 §§.¹

Om de av lagrådet föreslagna ändringarna yttrade *departementschefen*:

»4 § motsvarar 6 § i det remitterade förslaget. Lagrådets majoritet har förordat, att bestämmelsen i sistnämnda paragraf skulle utbytas mot ett stadgande, att svenskt bolag eller svensk förening må utan hinder av de i förevarande lag meddelade bestämmelserna äga att, med visst undantag, fritt förvärva fast egendom intill en i areal angiven maximigräns. I de flesta fall skulle säkerligen en dylik ändring medföra lättnad för fastighetsförvärvet; även ett motsatt förhållande skulle emellertid förekomma, i det att ett bolag eller en förening, som förut ägde fastighet intill den bestämda maximigränsen, icke skulle kunna förvärva ens en fastighet av den i det remitterade förslagets 6 § angivna beskaffenhet utan att därtill erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd. Mot den föreslagna ändringen, som sålunda icke under alla förhållanden skulle vara fördelaktig för bolagen och föreningarna, möter tillika den betänkligheten, att förevarande lagstiftnings effektivitet därigenom komme att icke oväsentligt förminskas. Dels skulle nämligen, om den till fritt förvärv medgivna arealen bestämdes någorlunda stor, varje hinder för utlänning att genom förmedling av bolag förvärva stadsfastighet försvinna, dels skulle genom rätten till okontrollerat förvärv av viss areal öppnas möjlighet att kringgå de i lagen stadgade förbuden. Jag har därför funnit riktigast att lämna det remitterade förslagets bestämmelse i denna del oförändrad.»

I *propositionen* hade 4 § samma lydelse som första stycket i lagens 4 § med det undantag, att i stället för orden »mindre grus- eller lertag» endast förekomma orden »grus- eller lertag». Andra stycket av paragrafen tillkom på förslag av lagutskottet, på vars föranledande dessutom såsom tredje stycke insattes första stycket av 5 § i *propositionen*.

Lagutskottet yttrade:

»I sin ovan omförmälda motion² har herr Lindhagen vidare hemställt om sådan ändring i förslaget, att uti 4 § begreppen »mindre vattenfall, mindre torvmosse eller dylikt» måtte om möjligt mera konkretiseras och även möjlighet till enhetlighet i prövning enligt 5 § vinnas.

Då syftet med den nu föreslagna förbuds- och koncessionslagstiftningen icke är att utestänga bolag eller föreningar, däri utlänningar äga del, från

¹ Jmfr s. 40 och 41 här ovan samt s. 52 i det följande.

² Se not 1 sid. 28.

drivande av handel eller industriell verksamhet här i landet, har man ansett sig böra från förbudet undantaga fastighet av visst slag, som kan för bolags eller förenings verksamhet vara behöfelig. Såsom av de i 4 § uppräknade exempel framgår, torde härvid hava avsetts icke sådan fastighet, som utgör det väsentliga underlaget för bolagets eller föreningens verksamhet såsom exempelvis vattenfall för ett bolag, som har till uppgift att alstra och försälja elektrisk energi, utan allenast sådan fastighet, som i bolagets hand är att anse som ett hjälpmedel för dess egentliga verksamhet. Då emellertid det praktiskt taget knappast lärers vara möjligt att upprätthålla en dylik åtskillnad och det vidare måste anses synnerligen önskvärt att frågan, huruvida vattenfall eller torvmosse, därom prövning enligt 4 § påkallas, är av sådan omfattning, att 4 § därå bör äga tillämpning, varder av de olika Konungens befallningshavande bedömd efter i möjligaste måtto enhetliga grunder, har utskottet, särskilt med hänsyn till dylika fastigheters betydelse såsom kraftkällor, ansett lämpligt att till paragrafen fogas en bestämmelse av innebörd, att såsom mindre vattenfall icke må i något fall anses vattenfall, varur vid vanligt lågvatten uppenbarligen kunna uttagas mer än etthundra turbinhastkrafter, samt att som mindre torvmosse icke i något fall må anses torvmosse av större areal än tjugofem hektar. Inom nämnda gränser äger alltså Konungens befallningshavande att pröva, när ett vattenfall eller en torvmosse må anses såsom »mindre». Och lærer det vara självfallet att vid denna prövning hänsyn tages till förhållandena i allmänhet inom den landsända, där vattenfallet eller torvmossen är belägen. Det hade visserligen varit önskvärt, att i paragrafen kunnat angivas vissa mått även för sådana stenbrott samt grus- och lertag, som därå avses, men då detta svårigen låter sig göra och för övrigt ej torde vara av samma vikt som då frågan gäller vattenfall eller torvmosse, har utskottet i denna del ansett sig ej böra vidtaga annan ändring än att även ifråga om grus- eller lertag uttalats, att detsamma, för att 4 § skall därå äga tillämpning, bör vara »mindre».

Första stycket av 5 § har utskottet ansett lämpligen böra med viss mindre omredigering överflyttas till 4 §.

5 §.

Äskas sådan prövning som i 4 § sägs, eller vill någon jämlikt 1 eller 2 § söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande inom ett år från det fånet skedde. Försittes den tid, eller prövas fall som i 4 § avses icke vara för handen och varder ej heller, om Konungens tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fånet ogillt.

Sökes Konungens tillstånd, åligger Konungens befallningshavande, såframt ej förvärvet godkännes enligt 4 §, att insända handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen.

Över Konungens befallningshavandes beslut i ärende, som nu sagts, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Närmare föreskrifter rörande den utredning, som må erfordras för Konungens befallningshavandes prövning i sådant ärende, meddelas av Konungen.

Är i enlighet med vad ovan i denna paragraf sagts frågan om rätt att förvärva egendom ännu ej avgjord, skall beträffande lagfart anses möta sådant hinder, som avses i 10 § av förordningen den 16 juni 1875 om lagfart å fång till fast egendom.

3 st. Jfr K. F. den 14 december 1866 ang. ändring av gällande stadganden om tid för besvärns anförande i mål, som handläggas av förvaltande myndigheter och ämbetsverk.

4 st. Jfr K. K. den 30 maj 1916 med föreskrifter om viss utredning i ärende angående förvärv av fast egendom enligt 4 § i lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, vilken kungörelse återfinnes under 2) här efter.

I det till lagrådet remitterade förslaget hade 7 §, som motsvarar förestående §, följande lydelse:

»Den i 6 § stadgade prövning åligger Konungens befallningshavande i det län, där den fasta egendomen är belägen.

Äskas sådan prövning, eller vill någon jämlikt 3 § för visst fall söka — — fall som i 6 § avses — ogillt.

Sökes — — enligt 6 §, att insända — egendom.»

Departementschefen yttrade härom:

»De från 5 § i 1906 års norrländska förbudslag hämtade bestämmelser, som enligt det äldre förslaget¹ skola gälla, när ett aktiebolag vill för visst fall söka Kungl. Maj:ts tillstånd att förvärva fastighet, erhålla enligt det nu föreliggande förslaget tillämpning vid dylika ansökningar ej blott av andra svenska bolag eller svenska föreningar utan jämväl av utländska rättssubjekt. Även en utlännings till Kungl. Maj:t ställda ansökning skall alltså inom ett år från det fångtet skedde jämte fångeshandlingen ingivas till Kungl. Maj:ts befallningshavande, som med eget utlåtande insänder handlingarna till Kungl. Maj:t; försittes nämnda tid, skall fångtet vara ogillt.

De sålunda föreslagna bestämmelserna tillgodose även ett önskemål, som av riksdagen framställt genom skrivelse den 23 april 1915, i vilken riksdagen, i anledning av väckt motion och under åberopande av vad riksdagens lagutskott i däröver avgivet utlåtande anför, anhållit, det tacktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till gällande bestämmelser angående utlännings rätt att här i riket förvärva och besitta fast egendom, att utlännings förhinderades att utan erhållet Kungl. Maj:ts tillstånd under äganderättstitel besitta fastighet i riket. I lagutskottets berörda utlåtande har syftet med denna hemställan närmare angivits på följande sätt:

'1829 års förordning stadgar, att utlännings ej kan erhålla lagfart å fång till fast egendom, förrän Konungen medgivit honom att förvärva och besitta

¹ Aktiebolagskommitténs förslag; 4 §. Se not 1 sid. 17 ff.

densamma. Och enligt vad tillgängliga prejudikat¹ utvisa, kan han ej ens få en lagfartsansökan förklarad vilande, innan dylikt medgivande lämnats. Visserligen torde i regel kunna förutsättas, att utlänning, som här i riket förvärvat fastighet, har så stort intresse att därå vinna lagfart, att han ock söker förvärva det härför erforderliga tillståndet. Men så är dock icke alltid fallet. Såsom i den förevarande motionen framhållits, kan en utlänning så tillvida hava fördel av att icke söka tillstånd att besitta av honom förvärvat fastighet, som, innan sådant tillstånd lämnats, lagfart å fastigheten icke kan i vanlig ordning framtingas, varav åter varder en följd, att han kan undgå att utgiva stämpelavgift för fånget och eventuella andra avgifter, som vid lagfartsansökningen skola erläggas. Det kan tänkas, att utlänning jämväl av andra skäl kan finna det lämpligt att undandraga sitt förvärv Konungens prövning.

I dylika fall synes 1829 års förordning icke öppna nödig utväg att framtinga ordnade förhållanden. Denna brist i lagstiftningen leder till att utlänningars fastighetsförvärv i många fall undandragas den offentliga kontroll, som på ifrågavarande område ansetts nödig, och att staten, såsom i det fall, varom i motionen förmåles, kan gå miste om stadgad stämpelavgift. Yttersta anledningen till den bristande effektivitet, som sålunda vidlåder den gällande lagstiftningen, torde vara att söka däri, att densamma icke anvisar något verksamt medel, varigenom kan förekommas, att utlänning, utan att hans fång till en fastighet sanktionerats av Konungen, det oaktat år efter år kan innehava och bruka densamma. På denna punkt torde alltså uppmärksamheten böra i främsta rummet inriktas, då det gäller att åvägabringa en mera tillfredsställande ordning. Det synes därför icke vara tillfyllest att endast vidtaga åtgärder, som leda till att utlänningars fastighetsförvärv alltid komma under Konungens prövning. Det torde också vara nödigt genom uttryckligt lagstadgande sörja för, att utlänning kan skiljas från innehavet av en fastighet, vars besittande honom av Konungen förvägrats.

Sättet för avhjälpande av nu påpekade brister i gällande lagstiftning synes utskottet böra göras till föremål för särskild utredning, som icke kan av utskottet verkställas. Innan en dylik utredning föreligger, synes anledning icke vara för handen att närmare ingå på de olika åtgärder, som möjligen kunna ifrågasättas.

Ett fullt verksamt skydd mot att utlänning, som här i riket förvärvat fast egendom, besitter den såsom ägare utan att därtill söka Kungl. Maj:ts tillstånd torde beredas genom förslagens stadgande att, såframt ansökning om sådant tillstånd ej göres inom ett år från fånget, detta skall vara ogillt. Även om, såsom i lagutskottets utlåtande antytts, jämväl andra åtgärder för vinnande av berörda syfte skulle kunna ifrågasättas, synes anledning saknas att frångå den utväg, som förut i vår rätt använts i jämförliga fall, då förvärvande av fast egendom gjorts beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd.

Enligt det hittills brukliga förfarandet vid prövning av utlänningars ansökningar om fastighetsförvärv inhämtas alltid Kungl. Maj:ts befallningshavandes yttrande i dylika ärenden, och vid sådant förhållande vinnes en lättnad i dessa ärendens handläggning därigenom att, såsom i förslaget föreskrives, ansökningshandlingarna skola ingivas till befallningshavanden.»

¹ Jfr bl. a. Kungl. Maj:ts utslag den 31 maj 1901. (N. J. A. s. 303.)

Inom *lagrådet* förekommo följande uttalanden:

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

»Om, på sätt ovan föreslagits, den i 6¹ § förutsatta prövningsrätten borttages, kunna föreskrifterna i 7² §:s fem första stycken ersättas av ett stadgande av innehåll, att den, som vill söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall inom viss angiven tid till Konungens befallningshavande i det län, där den fasta egendomen är belägen, ingiva sin ansökan jämte bestyrkt avskrift av fångeshandlingen, varefter det skall åligga Konungens befallningshavande att med eget utlåtande skyndsamt insända handlingarna till vederbörande statsdepartement, samt att om den föreskrivna tiden försittes eller ansökan, som i behörig tid ingivits, varder av Konungen avslagen, fånget skall vara ogillt.

I förslaget har den tid, inom vilken ansökan skall ingivas till Konungens befallningshavande, satts till ett år efter det fånget skedde. Frågan om överlåtelsens slutliga giltighet bör uppenbarligen icke hållas öppen längre, än som är nödvändigt. Med hänsyn härtill synes det vara önskvärt, att nämnda tid av ett år väsentligt förkortas, men måhända kan detta icke ske, utan att motsvarande bestämmelse i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom ändras till överensstämmelse härmed.»

Justitierådet *Sjögren*:

»Vad i 7 § stadgas om Konungens befallningshavandes prövning bör utgå, så framt koncessionstvånget vid förvärv av fast egendom inskränkes på sätt av mig ifrågasatts. Vidkommande stadgandet i övrigt kan anmärkas, att den tid av ett år, inom vilken förvärvaren skall ingiva sin ansökan, synes alltför lång. Bestämmelsen är hämtad från lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom. Men om i förevarande lag koncessionstvånget i fråga om förvärv av fast egendom inskränkes på sätt av mig ifrågasatts, bliva de fall, då en samtidig tillämpning av båda lagarna förekommer, mycket sällsynta. Man synes därför under denna förutsättning kunna här införa den fatalietid, som för nu ifrågavarande fall är den lämpliga. Jämväl i andra mindre viktiga hänseenden torde bestämmelserna böra undergå någon jämkning och utveckling. Det kunde stadgas, att där fast egendom överlättes till utlänning eller till sådant svenskt bolag, som efter vad ovan sagts bör likställas med utländskt rättssubjekt, ansökan om tillstånd till förvärvet med bifogande i bestyrkt avskrift av fångeshandlingen skall till Konungen ingivas inom två månader från det fånget skedde, att lagfart å fånget ej må beviljas, innan Konungens tillstånd till förvärvet meddelats, att där tiden för ansökans ingivande försittes eller ansökan, som ingivits inom föreskriven tid, avslås, avtalet skall återgå, samt att i sådant fall, där på grund av fånget ansökan om lagfart förklarats vilande, samma ansökan skall av rätten på anmälan avslås. Vad sålunda är sagt avser endast överlåtelse. Angående förvärv å exekutiv auktion får jag hänvisa till min anmärkning vid 8—10 §§.»

¹ Se 4 § här ovan samt därunder intagna yttranden.

² 5 § i lagen.

I den *kungl. propositionen* hade 5 § samma lydelse som 7 § i det remitterade förslaget endast med den olikhet att hänvisningarna till tidigare paragrafer i lagen förändrats.

Sin slutliga lydelse erhöll paragrafen dels på grund av förslag i lagutskottet och dels vid handläggningen i riksdagen.

Lagutskottet yttrade:

»Första stycket av 5 § har utskottet ansett lämpligen böra med viss mindre omredigering överflyttas till 4 §¹.

I 5 § andra stycket har jämväl vidtagits viss jämkning, föranledd dels av vad utskottet beträffande föregående paragraf föreslagit, dels ock därav, att det föreskrivna förfarandet uppenbarligen bör äga tillämpning jämväl då tillstånd att förvärva fast egendom sökes enligt 1 §.»

Vid godkännandet av denna § vidtog *riksdagen* en redaktionell jämkning, varom herr *Alexanderson*² vid föredragningen i första kammaren yttrade:

»Vid denna paragraf — liksom ock senare vid 12 § — skall jag be att få framställa ett ändringsförslag.

En obetydlig redaktionell jämkning torde nämligen behöva äga rum i förevarande paragraf, i det att orden strax i början därav: »för särskilt fall» böra utgå. Dessa ord hade sin mening i Kungl. Maj:ts förslag, enligt vilket tillstånd av Konungen kunde givas såväl i allmänhet som ock för särskilt fall. Då numera det s. k. allmänna tillståndet emellertid enligt utskottets redigering av 2 § skulle bortfalla, torde konsekvensen kräva, att ifrågavarande trenne ord uteslutas ur 5 § första stycket.»

6 §.

Vad i 1 och 2 §§ är stadgat utgöre ej hinder för att medelst inrop å exekutiv auktion förvärva fast egendom eller inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet.

Se vidare ang. *fast egendom* 7—9 §§, ang. *inmutad mineralfyndighet och gruvlägenhet* 10 §.

Jfr det föreg. s. 17.

Ang. exekutiv auktion se Utsökningslagen den 10 augusti 1877.

Se nedan under 11 §.

7 §.

Fast egendom, som förvärvats enligt vad i 6 § sägs, skall åter avyttras inom sådan tid, att lagfart å fånget kan sökas, förrän tre år förflutit från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft, därest ej dessförinnan de förhållanden, på grund av vilka inroparen icke ägt att utan Konungens tillstånd köpa egendomen annorledes än å exekutiv auktion, upphört eller inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen. Har sagda tid av tre år tilländalupit och visas ej att dess-

¹ Se under 4 §.

² Jfr även herr Peterssons i Lidingö Villastad yttrande i andra kammaren (protokoll N:o 73 s. 38).

förrinnan nämnda förhållanden upphört eller inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen, då skall, om ej av lagfartsprotokollet framgår, att egendomen är avyttrad, Konungens befallningshavande, med iakttagande av vad i 9 § stadgas, förordna, att egendomen skall säljas å offentlig auktion efter vad nedan sägs. Å sådan auktion må egendomen ej åter inropas av samma köpare. Om vad sålunda stadgats skall erinran införas i det köpebrev, som utfärdas i anledning av den exekutiva auktionen.

Av Konungens befallningshavande meddelat förordnande, som nu är nämnt, vare gällande, ändå att egendomen finnes hava varit av inroparen avyttrad eller sedermera avyttras. I övrigt skall så anses samt med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som hade enligt 28 § utsökningslagen meddelats förordnande om egendomens försäljning till gäldande av fordran, som däri äger bästa förmånsrätt; och skall försäljning ske, ändå att innehavaren av den fordran sådant bestrider. Vad i fråga om fast egendoms försäljning och köpeskillings fördelning nämnda lag stadgar beträffande gäldenären skall i ärende, som nu sägs, lämpas till egendomens ägare, och skall denne vara pliktig att betala kostnad, som ej kan i enlighet med 198 § utsökningslagen gäldas ur den försålda egendomen.

Ang. ans. om Konungens tillstånd se 9 §; om anstånd med försäljning av fast egendom, förvärvad å exekutiv auktion, se 8 §.

Ang. inteckning se K. F. den 16 juni 1875 ang. inteckning i fast egendom.

Se nedan under 11 §.

8 §.

Har inrop av fast egendom, varom i 6 § sägs, skett för skyddande av någon inroparens fordran eller rättighet, varför egendomen häftar på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, och visas sannolika skäl, att egendomen ej kunnat av inroparen utan förlust avyttras, äge Konungen på därom gjord ansökan medgiva anstånd med egendomens avyttrande efter ty skäligen prövas.

Ang. ans. om anstånds beviljande se 9 §.

Se nedan under 11 §.

9 §.

Ansökan enligt 7 eller 8 § om tillstånd att behålla inropad fast egendom eller om anstånd med sådan egendoms avyttrande skall sist inom tre år från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft ingivas till Konungens befallningshavande, som med eget utlåtande överlämnar den till Konungen; och skall med förordnande, som enligt 7 § an-

kommer på Konungens befallningshavande, anstå till dess ansökningen av Konungen prövats.

Se nedan under 11 §.

10 §.

Har någon enligt vad i 6 § sägs förvärvat inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, skall han avyttra denna inom ett år, efter det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft, eller inom den längre tid där-
efter, som Konungen för särskilt fall må efter ansökan bestämma, vid äventyr att, om ej dessförinnan de förhållanden, på grund av vilka inroparen ej ägt att utan Konungens tillstånd förvärva egendomen annorledes än å exekutiv auktion, upphört eller inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen, försöks- eller gruvarbete, som inroparen efter nämnda tid företager, skall vara utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten.

Jfr gruvestadgan den 16 maj 1884.

Se nedan under 11 §.

11 §.

Företager någon å inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, för vars förvärvande eller bearbetande Konungens tillstånd enligt vad ovan sägs erfordras, utan sådant tillstånd försöks- eller gruvarbete, vare arbetet utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten.

Jfr 1 och 2 §§.

Se ock gruvestadgan den 16 maj 1884, Ang. inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, vilken innehaves eller bearbetas på grund av rättighet, som förvärvats, innan denna lag trätt i kraft, se Övergångsbestämmelserna s. 83.

Uti *det till lagrådet remitterade förslaget* motsvarades 6—11 §§ av följande paragrafer:

»8 §.

Medelst inrop å exekutiv auktion må fast egendom eller inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet förvärvas av utländska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser samt svenska bolag eller föreningar.

9 §.

Fast egendom, som förvärvas enligt vad i 8 § sägs, skall, om ej köparen enligt vad ovan stadgas även på annan grund äger att förvärva egendomen, åter avyttras inom sådan tid, att lagfart å fånget kan sökas förrän tre år förflutit från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft. Har nämnda tid tilländalupit, och framgår ej af lagfartsprotokollet, att egendomen är av-

yttrad, förordne Konungens befallningshavande, att egendomen skall säljas å offentlig auktion efter vad nedan sägs. Å sådan auktion må egendomen ej åter inropas av samma köpare. Om vad sålunda stadgats skall erinran införas i det köpebrev, som utfärdas i anledning av den exekutiva auktionen.

Av Konungens befallningshavande meddelat förordnande, som nu är nämnt, vare gällande, ändå att egendomen finnes hava varit av sagda köpare avyttrad eller sedermera avyttras. I övrigt skall så anses samt med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som hade enligt 28 § utsökningslagen meddelats förordnande om egendomens försäljning till gäldande av fordran, som däri äger bästa förmånsrätt; och skall försäljning ske, ändå att innehavaren av den fordran sådant bestrider. Vad i fråga om fast egendoms försäljning och köpeskillningens fördelning nämnda lag stadgar beträffande gäldenären skall i ärende, som nu sägs, lämpas till egendomens ägare, och skall denne vara pliktig att betala kostnad, som ej kan i enlighet med 198 § utsökningslagen gäldas ur den försålda egendomen.

Har inropet av egendomen varit erforderligt för skyddande av någon köparens fordran eller rättighet, varför egendomen håftar på grund av in-teckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, give på därom gjord ansökan Konungen, därest särskilt hinder ej möter, köparen tillstånd att behålla egendomen eller ock anstånd, som må erfordras för att egendomen skall kunna avyttras utan förlust. Sådan ansökan skall sist inom tre år från det auktionen vunnit laga kraft ingivas till Konungens befallningshavande, som med eget utlåtande överlämnar den till Konungen; och skall med förordnande, som enligt denna § ankommer på Konungens befallningshavande, anstå till dess ansökningen av Konungen prövats.

10 §.

Förvärvas mineralfyndighet eller gruvlägenhet enligt vad i 8 § sägs, och äger ej köparen jämlikt ovan meddelade bestämmelser även på annan grund att förvärva fyndigheten eller gruvlägenheten, skall denna åter avyttras inom ett år efter det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft eller inom den längre tid därefter, som Konungen för visst fall må efter ansökan bestämma.

Försöks- eller gruvarbete, som köparen efter nämnda tid företager, vare utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten.

11 §.

Företager någon försöks- eller gruvarbete å mineralfyndighet eller gruvlägenhet, som han enligt ovan meddelade bestämmelser ej ägt att förvärva, vare arbetet utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten. Vad sålunda stadgats äge dock icke tillämpning i fråga om fyndighet eller gruvlägenhet, vilken innehaves på grund av rättighet, som förvärvats, innan denna lag trätt i kraft.»

Angående dessa §§ yttrade *departementschefen*:

»8—10 §§ i nuvarande förslag innebära en utveckling av det tidigare förslagets 6 §,¹⁾ som i sin ordning är i huvudsak hämtad från 6 § i 1906 års norrländska förbudslag.

¹⁾ Se not 1 s. 17.

Såsom jag vid 2 § nämnt, avser föreliggande förslag en lindring i gällande bestämmelser om utländskt förvärv såtillvida som enligt förslaget utlänning skall utan särskilt tillstånd äga att behålla arvfallen fastighet eller gruva.¹ Även i ett annat hänseende är förslaget mindre strängt än nuvarande lagstiftning, i det nämligen villkoret om särskilt tillstånd eftergives jämväl för sådant utländskt förvärv, som sker genom inrop å exekutiv auktion. Utländska medborgare och andra utländska rättssubjekt likställas enligt förslagets 8 § i detta avseende med svenska bolag och föreningar. De förut angivna skälen för att ett dylikt undantag ansetts erforderligt för de svenska rättssubjekten äga tydligen samma giltighet beträffande utlänningar. Även i fråga om dem gäller ju att, då auktionsförrättaren måste omedelbart antaga eller förkasta det bud, varvid utropet stannat, och Kungl. Maj:ts tillstånd till fångat alltså icke kan avvaktas, inrop å exekutiv auktion skulle, utan berörda undantag, kunna omöjliggöras för många fall, i vilka tillstånd med säkerhet varit att påräkna. Givetvis är det ock med hänsyn till utlandet önskvärt att, då nu kontrollen å utlänningars fastighets- och gruvförvärv i vissa avseenden utvidgas och skärpes, å andra sidan tillses att det utländska förvärvet icke är underkastat inskränkningar, som synas i viss mån obilliga eller ur säkerhetens synpunkt äro mindre behöfliga. Någon större risk torde ifrågavarande inköpsrätt, såsom regel förenad med skyldighet att inom viss tid sälja det inköpta, icke vara ägnad att medföra.

De förändringar i sak andra stycket i den nuvarande 9 § undergått vid jämförelse med tredje stycket i den tidigare 6 § hava föranletts därav att de utsökningslagens stadganden, med hänsyn till vilka den äldre lydelsen blivit bestämd, delvis omarbetats genom lagen den 11 oktober 1912, som trätt i kraft den 1 januari 1914.

För det fall att fast egendom å exekutiv auktion inropats för skyddande av fordran eller rättighet, varför egendomen häftar på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, påkallas av billighetsskäl en modifikation av skyldigheten att inom viss tid åter sälja egendomen. Enligt den förut ifrågasatta lydelsen av det stadgande, som motsvarar 9 § tredje stycket i föreliggande förslag, har man — liksom enligt 1906 års lag — därvid ej gått längre än att, om köparen visar sannolika skäl att egendomen ej kunnat avyttras utan förlust, Kungl. Maj:t på ansökning, som skall göras sist inom tre år från det auktionen vunnit laga kraft, äger medgiva anstånd med egendomens avyttrande enligt vad skäligt prövas. En sådan begränsning synes emellertid, särskilt med hänsyn till utländska kreditgivare, knappast vara tillfyllestgörande. I regel lär någon synnerlig betänklighet ej böra möta att, då inköpet varit erforderligt för skyddande av en kreditgivares rätt — i vilket hänseende stadgandets innebörd lämpligen torde förtydligas genom någon jämkning i ordalydelsen — köparen får tillstånd att behålla egendomen. En bestämmelse i denna riktning skulle säkerligen äga betydelse för den utländska krediten, och det lär icke gärna kunna ifrågasättas att därutinnan bereda svenska köpare en sämre ställning än utländska. Jag har därför låtit nämnda stycke erhålla sådan lydelse att, på ansökning av köparen, Kungl. Maj:t skall i dylika fall, så snart särskilt hinder ej möter,

¹ Se 18 § första stycket.

giva köparen rätt att behålla egendomen eller åtminstone meddela honom behöfligt anstånd med försäljningen.

Föreliggande förslags 11 § står, med undantag av den olikhet som påkallas av förslagets vidgade omfattning, till innehållet i överensstämmelse med 5 § i aktiebolagskommitténs förslag.¹ Även 68 § gruvestadgan, till den del däri innefattas bestämmelser om försöks- eller gruvarbete, som utlänning företager utan Kungl. Maj:ts tillstånd, äger motsvarighet i samma 11 §.

Inom *lagrådet* yttrade:

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

»Varder förslagets uppställning ändrad i den riktning, som av lagrådet förordats, föranledes därav en annan avfattning av 8 §.

Med bestämmelsen i första punkten av förslagets 9 § torde vara avsett att uttala, att fast egendom, som förvärfvas enligt vad i 8 § sägs, skall åter avyttras inom sådan tid, att lagfart å fånet kan sökas, förrän tre år förflutit från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft, därest ej dessförrinnan antingen förhållande, på grund varav vid tiden för auktionen inroparen icke ägt att utan Konungens tillstånd inköpa egendomen annorledes än å exekutiv auktion, upphört att föreligga eller ock inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen. I anslutning härtill torde andra punkten i paragrafen innebära, att om nämnda tid av tre år tilländalupit och det ej visas, att dessförrinnan hinder, som nyss är sagt, blivit undanröjt eller inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen, samt av lagfartsprotokollet ej framgår, att egendomen är avyttrad, Konungens befallningshavande skall förordna om egendomens försäljning å offentlig auktion. För att giva bättre uttryck för denna innebörd böra ifrågavarande bestämmelser erhålla en annan avfattning. Härtill bör lämpligen fogas en föreskrift, huru tillstånd att behålla en å exekutiv auktion inropad fast egendom bör sökas.

I fråga om innebörden av stadgandet i första stycket av 10 § torde gälla detsamma, som anförts beträffande första punkten i 9 §. För försummelse från köparens sida att inom föreskriven tid åter avyttra den å auktionen inköpta mineralfyndigheten eller gruvlägenheten har icke ansetts böra stadgas samma påföljd som i 9 §, d. v. s. egendomens försäljning genom Konungens befallningshavandes försorg. I stället stadgas i andra stycket av 10 §, att försöks- eller gruvarbete, som köparen efter nämnda tid företager, skall vara utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten. Detta torde innebära, att köparens nämnda arbete icke kan hindra gruvanläggningens sönande och gruvrättighetens förverkande.

Det synes med fog kunna ifrågasättas, huruvida den stadgade påföljden kan bli så verksam, som därmed torde åsyftats.

Därest 39 § gruvestadgan komme att tolkas så, att köparen under året närmast efter det auktionen vunnit laga kraft finge med laga verkan fullgöra arbetsskyldigheten jämväl för de fyra närmast följande åren, skulle först efter utgången av det därpå följande kalenderåret gruvanläggningen kunna vara sönad. Köparen skulle således kunna under åtminstone sex år bearbeta fyndigheten utan att behöva befara inmutning av densamma från annat håll.

Det torde vidare icke vara säkert, att den föreslagna påföljden får den

¹ Jfr not 1 sid. 17.

avsedda verkan, i händelse köparen utarrenderar gruvegendomen till någon, som äger att fritt bearbeta sådan, och denne fullgör den föreskrivna arbetskyldigheten.

Skulle inropet å den exekutiva auktionen omfatta allenast en andel i gruvan, torde påföljden kunna bliva utan all betydelse. Då en gruvanläggning endast i sin helhet torde kunna sönas, lär, om övriga delägare fullgöra arbetsskyldigheten, något sönande av gruvanläggningen icke kunna ifrågakomma.

På grund härav synes det kunna ifrågasättas, om det icke vore lämpligare att såsom påföljd stadga, att köparen, om flera äro delägare i gruvan, skall hava till dessa förverkat sin lott i gruvan och dess tillhörigheter — detta i analogi med det i 65 § gruvestadgan avsedda fallet, att delägare underlåter att betala tillskott — samt att, om andra delägare icke finnas, det skall så anses, som hade vid den föreskrivna tidens utgång gruvanläggningen blivit sönad och den på mutsedeln grundade rätten förverkad.

Föreskriften i första punkten av förslagets 11 § torde ej medföra det skydd mot utländskt förvärv av gruvegendom här i riket, som därmed lär avsetts. Vad i fråga om andra stycket i 10 § anförts synes i huvudsak även här äga motsvarande tillämpning. Lämpligare än förslagets stadgande synes det vara att beträffande förvärv av gruvegendom meddela en bestämmelse liknande vad vid 7 § föreslagits om förvärv av fast egendom. De skäl, som där föranlett stadgandet, att Konungens tillstånd att förvärva egendom skall sökas inom viss angiven tid, torde påkalla ett liknande stadgande i fråga om gruvegendom. Här föreligger visserligen den olikheten, att överlåtelse av gruvegendom icke behöver ske genom skriftlig handling. Hinder torde dock ej möta att föreskriva, att när Konungens tillstånd till sådant förvärv sökes, vid ansökningen skall fogas en rörande fånet upprättad, egenhändigt undertecknad och bevitnad överlåtelsehandling. Tiden, inom vilken ansökan skall ingivas till vederbörande statsdepartement, torde kunna bestämmas till tre månader från det fånet skedde. Försittes den föreskrivna tiden, eller varder ansökan, som ingivits i behörig tid, avslagen av Konungen, bör, påföljden, liksom i fråga om förvärv av fast egendom, vara fånets ogiltighet. Då emellertid även för utlännings och med honom likställda svenska rättssubjekts rätt att bearbeta mineralfyndighet eller gruvlägenhet erfordras Konungens tillstånd, bör härjämte, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i förslaget skett, stadgas, att om någon å inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, som han enligt förslagets bestämmelser icke ägt att utan Konungens tillstånd bearbeta, utan sådant tillstånd företager försöks- eller gruvarbete, detta arbete skall vara utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten.

Förslagets mening är uppenbarligen, att om i stället för fullgörande av föreskriven arbetsskyldighet avgift erlägges enligt 41 § gruvestadgan, även detta, när det sker, innan Konungens tillstånd till bearbetningen erhållits, skall vara utan verkan i nyssnämnda avseende. Måhända bör detta för tydlighetens skull utsägas i lagtexten.¹

Stadgandet i andra punkten av förslagets 11 § torde, såsom utgörande en övergångsbestämmelse, lämpligen böra flyttas till förslagets föreskrift om lagens ikraftträdande och synes i sammanhang härmed böra utvidgas att

¹ Se det följ. s. 62.

hänsyfta jämväl på förbudet för vissa svenska rättssubjekt att utan Konungens tillstånd bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.»¹

Justitierådet *Sjögren*:

»Förebilden till de i 8—10 §§ givna stadganden finnes i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom. De skäl, som föranlett motsvarande synnerligen invecklade bestämmelser i nämnda lag, synas emellertid föga tillämpliga å nu ifrågasatt förhållanden. Faran att utländsk kredit skulle beviljas i ändamål att vid inträffande allmännare kris framkalla tvångsrealisation torde vara ytterst ringa. Den utredning, som kräves för ärendets prövning, är ock väsentligen olika. Med hänsyn härtill torde saken i nu förevarande fall lämpligen böra ordnas på sådant sätt, att stadgandena i 8—10 §§ kunna ersättas av enklare bestämmelser. Då vid exekutiv auktion äganderättsförvärvet icke kan göras beroende av en Konungens efterföljande prövning, synes man kunna föreskriva, att Konungens tillstånd i detta fall bör inhämtas på förhand. Att tiden härför kan bli tämligen kort, kan icke vara avgörande. Icke heller kan såsom skäl mot en dylik anordning anföras, att densamma för utlänningen skulle bli alltför obekvämt. Det föreligger icke något allmänt svenskt intresse att för utlänning bana bred väg till ett dylikt förvärv. Det synes ock föga lämpligt att, såsom i förslaget skett, tillåta utlänning att göra inrop, som medför ovillkorlig skyldighet att betala köpeskillingen, men endast villkorlig rätt till den inropade egendomen. Vare sig man väljer den ena utvägen eller den andra, lär för övrigt resultatet, praktiskt sett, bli ungefär detsamma. Inrop å exekutiv auktion torde ytterst sällan komma att ske av utlänning. Vad om utlänning sålunda sagts gäller ock om sådant svenskt bolag, som enligt vad ovan anmärkts bör likställas med utländskt rättssubjekt.

Emellertid bör undantag göras för det fall, att inrop ägt rum för skyddande av inteckning eller fordran, som i 11 kap. 2 § jordabalken sägs. I detta fall bör icke blott inrop fritt få ske av utlänning eller därmed likställt svenskt rättssubjekt, utan ock egendomen av inroparen få förvärfvas utan skyldighet att åter föryttra densamma. En sådan anordning synes vara betingad av fastighetskreditens intresse. Resultatet torde även på denna punkt, praktiskt sett, bli ungefär detsamma, vare sig man väljer förslagens bestämmelser eller den enklare utväg, som av mig ifrågasatts. Ty även enligt förslagens bestämmelser lär inroparen i nu avsedda fall nästan undantagslöst få behålla fastigheten, så länge han vill. Köpeanbud, som kunde läggas till grund för Konungens prövning av frågan, huruvida ägaren kan utan förlust sälja egendomen, lär icke kunna anskaffas genom offentlig myndighets försorg. För prövning av nämnda fråga fordras ock angående egendomens förvaltning en fullständig redovisning, som torde vara svår att kontrollera. Vad i tredje stycket av 9 § i förslaget med »särskilt hinder» avses är dunkelt. Om därmed åsyftas det fall, att inropet kan antagas hava skett för att kringgå lagen, torde bestämmelsen komma att sakna praktisk betydelse. Begränsar man i förevarande lag koncessionstvånget i fråga om förvärv av fastighet på sätt av mig ifrågasatts, finnes i allt fall icke tillräcklig anledning att taga bestämmelserna i 1906 års ovan anförda lag till förebild;

¹ Se det följ. s. 83.

en samtidig tillämpning av båda lagarna blir då mycket sällsynt. Det synes under denna förutsättning allenast böra, vad fast egendom angår, föreskrivas, *att* där utlänning eller svenskt bolag, som efter vad ovan sagts bör likställas med utländskt rättssubjekt, vill å exekutiv auktion inropa fast egendom här i riket, vid inropet skall företes bevis om Konungens tillstånd till förvärvet, vid äventyr att inropet eljest är ogillt, utan så är att inropet skett för att skydda inteckning eller fordran, som i 11 kap. 2 § jordabalken sägs; och skulle i sådant fall vad i lagen stadgats om inskränkning i rätten att förvärva fast egendom icke äga tillämpning å förvärvet.

I enlighet med vad sålunda ifrågasatts rörande fastighetsförvärv å exekutiv auktion, torde beträffande gruvegendom allenast böra föreskrivas, *att* där utlänning eller svenskt bolag, som enligt vad ovan anmärkts bör likställas med utländskt rättssubjekt, vill å exekutiv auktion inropa gruvegendom här i riket, bevis om Konungens tillstånd till förvärvet skall vid inropet företes, vid äventyr att inropet eljest är ogillt. Ett undantagsstadgande för det fall, att egendomen är pantsatt, torde här lika litet som vid aktieförvärv böra ifrågakomma.

De i 11 § meddelade bestämmelserna, som i huvudsak återgiva motsvarande regler i gruvestadgan, äro visserligen mindre tillfredsställande, men utan föregående utredning anser jag mig icke kunna ifrågasätta, att i gruvlagstiftningen vidtagas större ändringar i detta sammanhang. Dylika ändringar torde icke heller av nu förevarande förslag vara obetingat påkallade, enär berörda bestämmelser, om ock bristfälliga, i allt fall torde i stort sett vara tillräckliga för att avhålla från utländskt förvärv av svensk gruvegendom utan Konungens medgivande. Jag får därför allenast hemställa, att förevarande stadgande, som bör innehålla bestämmelse om påföljden vid överträdelse av ovan vid 3—6 §§ angivna förbud, må jämkas till full överensstämmelse med förbudet, varvid särskilt må erinras, att detta förbud avser att begränsa icke blott rätten att förvärva, utan även rätten att bearbeta inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet.»

Angående överarbetningen av dessa paragrafer yttrade *departementschefen* den 7 april 1916 bland annat:

»Likaledes utgör 6 § motsvarighet till 8 § i det remitterade förslaget.

Stadgandena i 7 §, som motsvarar de två första styckena i det remitterade förslagets 9 §, hava i vissa avseenden förtydligats enligt de inom lagrådet gjorda erinringarna.

Första punkten av tredje stycket i det remitterade förslagets 9 § har utbrutits till en särskild paragraf, 8 §.

9 § motsvarar andra punkten i sistnämnda stycke av det remitterade förslaget. I anledning av en inom lagrådet gjord erinran har den där innefattade bestämmelsens omfattning utsträckts till alla de fall, då den, som å exekutiv auktion inropat fastighet, söker Konungens tillstånd att behålla fastigheten.

10 § och 11 § första punkten i det remitterade förslaget hava motsvarighet i det nya förslagets 10 och 11 §§. Några ändringar i sak hava dessa bestämmelser ej undergått. Även om, såsom inom lagrådet anmärkts, nämnda bestämmelser, vilka äro byggda på samma grunder som stadgandena i 68 § gruvestadgan, icke äro fullt tillfredsställande, torde de dock i rätts-

tillämpningen böra åtminstone i huvudsak medföra den med dem åsyftade verkan, och i varje fall synes det, såsom en ledamot i lagrådet framhållit, knappast vara tillräddigt att i detta sammanhang vidtaga större ändringar i gruvlagstiftningen. Huruvida denna bör i de hänseenden, om vilka här är fråga, underkastas förändringar, som kunna komma att återverka på nu förevarande lagstiftning, torde lämpligare tagas under överbäggande vid den revision av vissa delar av förstnämnda lagstiftning, till vilken förarbeten nyligen inlett. Att i de fall, då fullgörande av föreskriven arbetsskyldighet är utan verkan till bevarande av rätt till fyndighet eller gruvlägenhet, ej heller erläggande av avgift enligt 41 § gruvestadgan kan hava sådan verkan, torde utan särskilt stadgande vara tydligt.¹

I *kungl. propositionen* hade 8 § följande lydelse:

»Har sådant inrop av fast egendom, som enligt 6 § skett, varit erforderligt för skyddande av någon inroparens fordran eller rättighet, varför egendomen häftar på grund av in-teckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, giver på därom gjord ansökan Konungen, därest särskilt hinder ej möter, inroparen tillstånd att behålla egendomen eller ock anstånd, som må erfordras för att egendomen skall kunna avyttras utan förlust.»

Den av riksdagen företagna ändringen föranleddes av *lagutskottet*, som yttrade:

»I lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom stadgas i 6 § tredje stycket, att om bolag eller förening köpt fastighet, som i nämnda lag avses, under förhållanden, som motsvara de i förevarande paragraf angivna, och sannolika skäl visas för, att fastigheten ej kunnat utan förlust avyttras, Konungen äger på därom gjord ansökan medgiva anstånd med fastighetens föryttrande efter ty skäligt prövas. Enligt förevarande paragraf skulle en vidsträcktare rätt medgivas inropare, som i denna lag avses, av fastighet eller gruva, så att inroparen i regel kunde påräkna tillstånd att behålla egendomen. Det skäl, som i motiveringen till den Kungl. propositionen anförts för nu ifrågavarande avvikelse från 1906 års lag — hänsynen till utländska kreditgivare — synes utskottet föga bärande, och håller utskottet före, att inroparens rätt varder vederbörligen tillgodosedd dels genom den i 1 § Konungen tillerkända allmänna befogenhet att meddela tillstånd till egendomens besittande dels, där sådant tillstånd ej finnes kunna medgivas, genom rätt för Konungen att medgiva anstånd med fastighetens föryttrande utöver den i 7 § stadgade tid. Utskottet har av sådan anledning ansett, att förevarande paragraf bör erhålla en lydelse, som även i nu ifrågavarande hänseende överensstämmer med motsvarande stadgande i 1906 års lag.»²

¹ Jfr det föreg. s. 59.

² I första kammaren förekommo angående 8 § följande yttranden:

Herr Trygger: Jag skall icke göra något yrkande vid denna paragraf, men jag vill dock säga, att det synes mig, som om man kunnat redigera denna 8 § något bättre. Man får när man läser den, lätt det intrycket, att Konungens tillstånd att behålla sådan egendom icke skulle kunna förekomma i det fall, som omtalas i 8 §. Nu kan man säga, att det vore en bra egendomlig tankegång, om man i sådant fall skulle beröva Konungen rättigheten att giva detta tillstånd eller rättare sagt vederbörande möjligheten att få ett sådant tillstånd. Men i alla fall tycker jag, att man något tydligare skulle kunnat formulera sin mening.

I 10 § utbyttes på *lagutskottets* förslag orden »offentlig auktion» mot »exekutiv auktion».

Stadgandet i 11 § andra punkten av departementschefens ursprungliga förslag nedflyttades i propositionen enligt lagrådets hemställan till övergångsbestämmelserna.¹

12 §.

Äger, då denna lag träder i kraft, svenskt aktiebolag, vars aktiebrev skola vara ställda till viss man, här i riket fast egendom med en areal av mer än ettusen hektar, häri icke inräknad å sådan egendom belöpande andel i mark, som vid skifte lämnats odelad eller avsatts för gemensamt behov, eller ock vattenfall eller del därav, varur vid vanligt lågvatten uppenbarligen kunna uttagas mer än femhundra turbinhästkrifter, eller innehar sådant aktiebolag på grund av rättighet, som förvärvats före denna lags trädande i kraft, här i riket inmutad mineralfyndighet, stenkolsfyndighet eller gruvlägenhet, må aktier i bolaget, vilka vid lagens ikraftträdande ägas eller äro tecknade av svenska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser, eller vilka utgifvas i anledning av aktiekapitalets ökning, icke genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, ej heller av svenskt bolag eller svensk förening, som enligt 2 § allenast med Konungens tillstånd äger förvärva fast egendom eller gruva; dock skall vad sålunda stadgats ej medföra inskränkning i den aktieägare tillkommande rätt till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, eller inskränkning i den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid denna lags trädande i kraft enligt bolagsordningen må tillkomma aktieägare.

Det åligger styrelsen att förse brev å sådana aktier, som äro under-

Emellertid då det i motiveringen alldeles uttryckligen uttalats, att det gäller även i detta fall, att Konungen kan giva tillstånd till inroparen att behålla egendomen, har jag intet yrkande att göra.

Herr *Alexanderson*: Ja, herr talman, denna 8 § är utan tvivel såväl i det av den föregående ärade talaren nämnda, som ock i andra hänseenden, redaktionellt sett, icke något mästerverk. Men förhållandet är det, att den s. k. norrlandslagen eller rättare sagt den av de s. k. norrlandslagarna, som stadgar förbud för vissa rättssubjekt att förvärva fast egendom, innehåller en bestämmelse med vilken man ansett angeläget, att redaktionen av förevarande § skulle överensstämma. Behörigheten för ett bolag, som inropat egendom på exekutiv auktion, att innehava egendomen, kan nämligen bli att bedöma både enligt norrlandslagen och enligt förevarande lag. Med hänsyn särskilt här till har utskottet ansett sig böra låta betänkligheterna mot de redaktionella bristerna fara, då det ju icke kan bli fråga om att i detta sammanhang omarbета norrlandslagen.»

¹ Då bestämmelserna ang. inrop å exekutiv auktion och vad därmed sammanhänger ormmellt hänseende tämligen nära överensstämma med motsvarande föreskrifter i den s. k. norrlandslagen, kan man för tolkningen hämta ledning från förarbetena till denna. Se härom Nytt Juridiskt Arkiv, Afd. II. Tidskrift för lagstiftning m. m. årg. 1907, Art. N:r 3 s. 32 ff. samt årg. 1912 s. 291 ff.

kastade nämnda inskränkning, med påskrift härom och att i aktieboken anmärka, vilka aktiebrev försetts med dylik påskrift. För verkställande av påskriften, såvitt angår aktiebrev som vid tiden för lagens ikraftträdande äro utgivna, har styrelsen att inom en månad efter sagda tid infordra samtliga dessa aktiebrev. Innan aktiebrev blivit för påskrift ingivet till styrelsen, må utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej äga rum.

Är aktiebolag ej vidare innehavare av egendom, som i första stycket sägs, må på ansökning av bolaget Konungen förordna, att bestämmelserna i denna paragraf icke skola äga tillämpning i fråga om bolaget. I avseende å visst aktiebolag må Konungen ock i annat fall medgiva undantag från den i första stycket stadgade inskränkning i förfoganderätten över vissa aktier.

1 st. Därest förbehåll enligt 2 § intagits i bolagsordning, kunna vissa aktier vara undantagna från den i 12 § 1 st. omförmälda inskränkning, se 13 §.

2 st. Om påföljd för styrelseledamot, som icke ställer sig föreskrifterna i detta stycke till efterrättelse, se 15 §; jämväl enligt 26 § 2 mom. aktiebolagslagen skall i vissa fall motsvarande anteckning å aktiebrev äga rum.

Jfr även Kungl. stadgan den 9 november 1866 om skiftesverket i riket, särskilt 10 kap. samt tidigare skifteslagstiftning. Ang. gruvlagstiftning se under 1 § härovan. Ang. stenkolsfyndighet se lag den 28 maj 1886 ang. eftersökande och bearbetande av stenkolsfyndigheter.

Jfr det föreg. s. 11, 13, 21, 23 och 24.

Se i övrigt under 14 §.

13 §.

Har enligt vad i 2 § stadgas förbehåll införts i bolagsordningen för aktiebolag, som i 12 § avses, må aktie, beträffande vilken förbehållet ej gäller, förvärvas utan hinder av vad i sistnämnda § är föreskrivet.

Se under 14 §.

14 §.

Äro, då denna lag träder i kraft, svenska medborgare ägare antingen av mer än fyra femtedelar av aktierna i aktiebolag, som i 12 § avses, eller, om i sådant bolag finnas aktier med olika röstvärde, av minst så många aktier i bolaget, att röstetalet för dem utgör mer än fyra femtedelar av röstetalet för bolagets samtliga aktier, då må, sedan brev å nämnda antal aktier av styrelsen försetts med påskrift enligt 12 § andra stycket och anteckning härom gjorts i aktieboken, bolaget utan hinder därav att bolagsordningen icke innehåller förbehåll, varom i 2 § förmäles, åtnjuta den med sådant förbehåll förenade rätt att förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

Enligt det till lagrådet remitterade förslaget lydde 12 § sålunda:

Äger, då denna lag träder i kraft, svenskt aktiebolag, vars aktier skola vara ställda till viss man, här i riket fast egendom med en areal av mer än tvåtusén hektar eller ock vattenfall eller del därav, varur vid vanligt lågvatten uppenbarligen kunna uttagas mer än ett tusén naturhåstkrafter, eller innehar sådant aktiebolag på grund av rättighet, som förvärvats före denna lags trädande i kraft, mineral- eller stenkolsfyndighet eller gruvlågenhet, må aktier i bolaget, vilka vid lagens ikraftträdande äro tecknade eller innehavas av svenska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser, eller vilka utgivas i anledning av aktiekapitalets ökning, icke genom teckning eller överlåtelse förvärras av utländska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser, ej heller av andra svenska bolag eller föreningar än sådana, som erhållit allmänt tillstånd enligt 3 §, eller de, som avses i 15 § första stycket, eller handelsbolag, vari ej flnnes utländsk bolagsman, eller aktiebolag, som skola hava sina aktier ställda till viss man och i bolagsordningarna intagit förbehåll som i 5 § sägs; dock medföre vad sålunda stadgats ej inskränkning i den aktieägare tillkommande företrädesrätt till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, ej heller inskränkning i den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid denna lags trädande i kraft enligt bolagsordningen må tillkomma aktieägare.

Det åligger styrelsen att förse brev å sådana aktier, som äro underkastade ovan stadgade inskränkning i rätten att över dem förfoga, med påskrift härom; och har styrelsen för nämnda ändamål att inom en månad efter det denna lag trätt i kraft infordra samtliga dessa aktiebrev. Innan aktiebrev blivit för styrelsen företett för ändamål, som nu är sagt, må utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej äga rum.

I aktieboken skall genom styrelsens försorg anmärkas, vilka aktiebrev försetts med den i andra stycket stadgade påskrift.

Är aktiebolag ej vidare innehavare av egendom, som i första stycket sägs, må på ansökning av bolaget Konungen förordna, att bestämmelserna i denna paragraf icke skola äga tillämpning i fråga om bolaget. I avseende å visst aktiebolag må Konungen ock i annat fall medgiva undantag från den i första stycket stadgade inskränkning i förfoganderätten över vissa aktier.»

Om detta förslag yttrade *departementschefen*:

»Aktiebolagskommitténs förslag lider av den bristen, att det icke innehåller några bestämmelser, som skydda aktiebolag redan tillhöriga fastigheter eller gruvor från att komma i utländsk ägo genom aktieförvärv. Behovet av dylika bestämmelser synes emellertid oavvisligt, då de naturtillgångar, som nu befinna sig i aktiebolags ägo, äro högst betydande. Så framgår av den genom landshövdingen J. Widén verkställda, år 1913 avslutade undersökningen rörande den norrländska förbudslagstiftningen och dess verkningar,¹ att år 1906 aktiebolag och andra bolag ägde icke mindre än 5,362,251 hektar jordbruksfastighet i de norrländska länen och viss del av Kopparbergs län, med ett taxeringsvärde av över 115 miljoner kronor och motsvarande mer än 36 procent av all där i enskild ägo varande jord. Av nämnda areal torde den

¹ Se Den norrländska förbudslagstiftningen och dess verkningar. Undersökning verkställd på uppdrag av Chefen för Kungl. Justitiedepartementet. Stockholm 1913.

ojämförligt största delen tillhöra aktiebolagen. Och bifogade utredning av extra föredraganden i kommerskollegium, bergsingenjören G. Dillner,¹ visar, att av våra gruvor 1,514 eller mer än hälften tillhöra aktiebolag. Att förbjuda aktiebolag, däri utlänning kan vara delägare, att utan särskilt tillstånd göra fastighets- och gruvförvärv men fortfarande lämna öppet för utlänning att genom aktieköp förvärva de betydande naturtillgångar, som redan äro i aktiebolags ägo, låter sig svårigen göra. Hela syftet med den förevarande lagstiftningen skulle i sådant fall högst väsentligt förfelas. Man lär därför icke kunna stanna vid de av aktiebolagskommittén föreslagna bestämmelserna, utan därutöver måste stadgas direkt förbud mot överlåtelse till utlänning eller sådant svenskt rättssubjekt, där utländskt inflytande kan befaras, av aktier i bolag, som äga naturtillgångar av mera betydande värde. Huru gränsen härvid skall dragas, kan vara föremål för olika meningar. Med hänsyn till vikten att skydda våra gruvor från utländsk exploatering torde det emellertid vara nödvändigt att låta förbudet gälla samtliga gruvägande aktiebolag. Vad angår aktiebolag, som äga jord eller vattenfall, torde det vara tillräckligt att förbudet omfattar de bolag, som äga jord om mer än 2,000 hektars areal eller vattenfall, varur vid normalt lågvattenstånd uppenbarligen kunna uttagas mer än 1,000 naturhästkrafter. Är icke hela vattenfallet bolaget tillhörigt, blir naturligen för budets tillämplighet avgörande, huruvida nämnda vattenkraft kan uttagas ur den bolaget tillhöriga del av fallet. Med normalt eller vanligt lågvatten avses medeltalet av det kända lägsta vattenståndet för ett flertal år. Då det stundom kan vara svårt att efter nu angivna grunder bestämma ett vattenfalls betydenhet, synes det vara lämpligt att genom ordet »uppenbarligen» giva uttryck åt att förslaget icke åsyftar att träffa andra vattenfall än dem, som otvifvelaktigt fylla det föreskrivna måttet. Råder ovisshet härom, lär bolaget kunna påräkna bifall till en, med stöd av den Kungl. Maj:t tillagda dispensrätten, gjord framställning att Kungl. Maj:t skall förklara hinder för aktiers försäljning icke möta.

Den inskränkning av den fria förfoganderätten över aktierna i jord- eller gruvägande bolag, som sålunda föreslås, vilar på samma grund som den nu gällande inskränkningen i svensk jordägares och gruvägares frihet att sälja sin egendom till utländsk man. Och någon obillighet mot de svenska medborgare, vilka i egenskap av delägare i aktiebolag besitta betydande områden av svenska jorden eller andelar i vårt lands viktigaste naturtillgångar, kan icke anses ligga uti det hinder för dessa tillgångars okontrollerade överlåtande till utländsk ägo, som förslaget innebär. I själva verket torde också många — kanske de flesta — av de aktiebolag, som drabbas av det ifrågasvarande förbudet, vara i den ställning, att de, därest något direkt förbud mot aktiers överlåtande till utländsk man icke intoges i lagen, ändå skulle av hänsyn till sitt eget intresse nödgas genom ändrande av sina bolagsordningar åvägabrinda sådana garantier mot aktiernas överlåtande i utländska händer, som på grund av lagförslagets övriga innehåll erfordras för fortsatt förvärv av fast egendom eller gruvor utan särskilt tillstånd för varje gång. Och i alla dessa fall kommer det föreslagna förbudet icke att verka särskilt betungande eller besvärande, enär det blott fastslår, vad som av bolagets eget intresse är betingat.

¹ Se not s. 24 här ovan.

På sålunda angivna skäl har jag låtit i 12 § av föreliggande förslag införa bestämmelse av den innebörd, att svenska medborgare eller svenska juridiska personer tillhöriga aktier i bolag, som äger fast egendom med en areal av mer än 2,000 hektar eller ock vattenfall eller del därav, varur vid vanligt lågvatten uppenbarligen kunna uttagas mer än 1,000 naturhästkrafter, eller som innehar mineral- eller stenkolsfyndighet, icke må förvärvas av utländska medborgare eller utländska juridiska personer och ej heller av andra svenska bolag än sådana, som enligt förslagets bestämmelser må utan tillstånd för varje särskilt fall förvärva fast egendom eller idka gruvdrift.

Att, då fråga är om ny emission av aktier, låta detta förbud gälla i hela sin stränghet så, att utländska aktieägare icke skulle äga teckna eller erhålla nya aktier i bolaget, kan tydligen icke ifrågasättas. Men den principen torde böra upprätthållas, att utländsk aktieägare icke må förvärva större andel i bolaget än han förut ägt eller, med andra ord, att utländsk aktieägare må förvärva nya aktier allenast till det antal, som svarar mot hans förutvarande andel i aktiekapitalet (jfr 39 § och 47 § 3 mom. aktiebolagslagen); endast för den händelse bolagsordningen, då den föreslagna lagen träder i kraft, skulle tillerkänna aktieägare en vidsträcktare rätt, torde denna böra tillkomma jämväl utländska aktieägare (jfr 6 § 2 mom. aktiebolagslagen).

I andra stycket av samma § hava upptagits bestämmelser om påskrift å aktiebrev angående berörda inskränkning i rätten att förfoga över aktierna. Till dessa bestämmelser anholder jag att få återkomma.¹

Det synes vara av vikt att beträffande aktiebolag, som är underkastat tillämpning av bestämmelserna i 12 §, finnes tillförlitlig och lätt tillgänglig upplysning, såväl vilka aktier inskränkningen i förfoganderätten avser, som ock därom att påskrift å aktiebrev blivit vederbörligen verkställd. Ett sådant bolag befinner sig i viss mån i annan ställning än ett bolag, som genom ändring av bolagsordningen där infört förbehåll till skydd för aktiestocken eller någon del därav mot utländskt förvärv. Avser förbehållet endast en del av aktiestocken, torde bolagsordningen enligt dess ändrade lydelse angiva numren å de av förbehållet berörda aktierna. Att förbehållet antecknats å aktiebrev skall enligt 94 § i aktiebolagslagen styrkas, innan beslutet om ändring av bolagsordningen må registreras, och intyg om registrering innefattar alltså även bevis om att påskrift å aktiebrev skett. 12 § däremot förutsätter icke någon ändring av bolagsordningen, och det lämpligaste sättet att fastslå vad tillämpningen av denna § innebär i avseende å det särskilda bolaget synes vid sådant förhållande vara att ålägga styrelsen att låta i aktieboken anmärka, vilka aktiebrev försetts med stadgad påskrift, samt genom bestämmelse om ansvar för underlåtenhet att fullgöra denna förpliktelse bereda vitsord åt aktiebokens innehåll. Ur aktieboken kan då med lätthet inhämtas säker upplysning i förevarande hänseenden. Detta kan bland annat vara fördelaktigt för ett bolag, som på den grund att aktiemajoriteten är och skall förbli i svenska händer samt svenskt herravälde i bolaget alltså är betryggat vill enligt 3 § söka allmänt tillstånd att förvärva fastighet och därmed likställd egendom.

Om ett aktiebolag, för vilket bestämmelserna i 12 § gälla, upphör att äga egendom av den såsom förutsättning härför angivna natur och betydighet, kan detta icke gärna få utan vidare medföra befrielse från den stadgade in-

¹ Se nedan s. 94.

skränkningen i förfoganderätten över vissa aktier. Det synes nämligen icke vara lämpligt, att bolagets ställning i detta hänseende skulle kunna växla efter bolagets egendomsinnehav, utan att förändringen fastslås på ett betryggande sätt. Särskilt vore det betänkligt, om ett bolag, som, enligt vad jag nyss nämnde, sökt och erhållit allmänt tillstånd att förvärva fastighet m. m., skulle kunna endast genom avyttring av bolaget förut tillhörig egendom frigöra sig från det band, som utgjort grunden för tillståndet, samt bolagets aktier och därmed förfoganderätten över sedermera inköpt egendom för framtiden finge utan inskränkning övergå i utländska händer. Det torde därför böra ankomma på Kungl. Maj:t att, om ett bolags egendomsinnehav ej vidare är av förut angivna beskaffenhet, på ansökning av bolaget förordna, att bestämmelserna i denna § ej skola äga tillämpning i fråga om bolaget.

Jämväl i övrigt synes Kungl. Maj:t böra erhålla befogenhet att medgiva undantag från den stadgade inskränkningen i förfoganderätten över vissa aktier. Sådant medgivande bör kunna lämnas såväl på det sätt att ett aktiebolag helt och hållet undantages från tillämpningen av bestämmelserna i denna § som ock i den mera begränsade omfattning att viss aktiepost må överlåtas i strid mot föreskrifterna i första stycket.»

Inom lagrådet yttrade:

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

»Syftet med de i denna paragraf föreslagna bestämmelserna eller att skydda fastigheter och gruvor, som redan vid lagens ikraftträdande tillhöra svenska aktiebolag, från att medelbart komma i utländsk ägo genom aktieförvärv kan vinnas även på det sätt, att i ordningen för vederbörande aktiebolag varder infört sådant förbehåll, som i 5 § avses. Därest, såsom inom lagrådet ifrågasatts, nämnda förbehåll anses kunna inskränkas till att omfatta allenast en viss kvotdel av aktiekapitalet eller aktiernas hela rösttal, torde följdriktigheten kräva, att sedan i 12 § åsyftat aktiebolag genomfört dylikt förbehåll, de aktier, som falla utanför den antagna kvotdelen, icke vidare varda bundna av den i paragrafen föreslagna begränsningen med avseende å överlåtelse av aktierna. Härom synes alltså under berörda förutsättning stadgande böra i förslaget intagas.

Förslagets mening lär vara, att bolag av ifrågavarande art, vilka givetvis kunna hava legitimt behov att förvärva fastighet eller gruvegendom, skola, därest förbehåll enligt 5 § icke kan genomföras eller intill dess sådant förbehåll trätt i verket, kunna, om förhållandena därtill giva anledning, erhålla s. k. allmänt tillstånd. Om, på sätt inom lagrådet hemställts, bestämmelsen om allmänt tillstånd bortfaller, är denna utväg stängd. I fråga om vissa bolag skulle i allt fall betänklighet icke böra möta emot att i lagen giva dem rätt att förvärva fastighet och därmed likställd egendom. För den händelse nämligen vid lagens ikraftträdande samtliga aktierna eller, så vida förbehållet enligt 5 § begränsas till en kvotdel av aktiekapitalet eller aktiernas hela rösttal, den angivna kvotdelen skulle ägas av svenska medborgare och således på grund av 12 §:s innehåll för framtiden vara uteslutna från möjligheten att genom överlåtelse komma i utländsk ägo, vore det svenska inflytandet inom bolaget i behörig mån tryggt. Att härvid kunde komma i betraktande endast de aktier, som ägdes av svenska medborgare, men icke de, som ägdes av andra svenska rättssubjekt, beror därpå, att dessa sistnämnda

vid ifrågavarande tid i regel icke kunna tänkas vara effektivt skyddade mot utländskt inflytande. I förslaget borde följaktligen införas ett stadgande av innehåll, att om vid lagens ikraftträdande av aktierna i aktiebolag, som avses i denna paragraf, minst så många ägas av svenska medborgare, att de motsvara angiven del av hela aktiekapitalet eller, där enligt bolagsordningen lika rösträtt icke tillkommer alla aktierna, av samtliga aktiers hela rösttal, bolaget, sedan brev å detta antal aktier av styrelsen försetts med stadgad påskrift och anteckning härom gjorts i aktieboken, må, utan hinder därav att bolagsordningen icke innehåller förbehåll, varom i 5 § förmåles, här i riket utan Konungens tillstånd förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.¹

Med avseende å denna paragraf må för övrigt framhållas, att den förutsättning för aktiebolags hänförlighet under paragrafens föreskrifter, som består däri, att bolaget redan äger fast egendom med en areal av mer än 2,000 hektar, av praktiska skäl icke synes böra omfatta å bolaget tillhörig fastighet belöpare andel i mark, som vid skifte lämnats odelad eller avsatts för gemensamt behov. Häremot torde så mycket mindre betänklighet böra möta, som den till arealen bestämda mark, tillhörig sådana bolag, som man med stadgandet vill träffa, säkerligen i flertalet fall överstiger det angivna beloppet. Det torde även kunna ifrågasättas, huruvida uttrycket »naturhästkrafter» i det sammanhang, vari det i paragrafen begagnas, kan anses lämpligt, och om det icke bör utbytas mot något annat.

Varder 5 § ersatt av ett stadgande med det innehåll, som förut antytts, föranledas därav vissa ytterligare ändringar i första stycket av 12 §.

Enligt paragrafens andra stycke skulle utdelning å aktie kunna ske, så snart aktiebrevet blivit för styrelsen företett. För säkerställande av det åsyftade ändamålet synes dock böra föreskrivas, att aktiebrevet skall av styrelsen försees med stadgad påskrift och anteckning härom göras i aktieboken, innan utdelning å aktien må äga rum.²

Det är tydligtvis förslagets mening, att bestämmelserna om styrelsens skyldighet att förse aktiebrev med påskrift och att om verkställd påskrift göra anmärkning i aktieboken skola gälla även beträffande aktiebrev, som kunna komma att utgivas i anledning av ökning av aktiekapitalet, i den mån aktierna falla under den i paragrafen stadgade begränsningen. Vid förslagets omarbetning bör tillses, att detta tydligare framgår av ordalagen.»

Justitierådet *Sjögren*:

»I princip innefattas huvudstadgandet i första stycket av 12 § i de bestämmelser, som angivits i min anmärkning till 3—6 §§ av förslaget.³ Så framt koncessionstvånget i fråga om förvärv av fastighet och gruvegendom inskränkes i överensstämmelse härmed, skulle jämväl de tre sista styckena av 12 § utgå. Av innehållet i övrigt av 12 § bör däremot såsom allmän regel bibehållas bestämmelsen, att utlänning och svenskt bolag, som enligt vad ovan sagts bör med utländskt rättssubjekt likställas, må utan hinder av lagens bestämmelser äga rätt att såsom aktieägare teckna eller erhålla det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot deras andel i det förutvarande

¹ Se 14 § i lagen.

² Jfr den i riksdagen beslutade ändringen i § s. 70.

³ Se det föregående s. 37 ff.

aktiekapitalet. Likaså bör bibehållas föreskriften, att utlänning och svenskt bolag, som bör likställas med utländskt rättssubjekt, må därutöver utan hinder av denna lag behålla den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid lagens trädande i kraft enligt bolagsordningen må tillkomma dem såsom aktieägare.

Jämväl en annan bestämmelse i syfte att bevara förvärvad rättsställning torde vara erforderlig. Av vedertagna grundsatser om nya lagars tillämpning å äldre rättsförhållanden torde följa, att föreskrift bör meddelas av innehåll, att utan hinder av denna lag utlänning och svenskt bolag som, bör därmed likställas, må i enlighet med hittills gällande rätt förvärva aktier, vartill de hade panträtt vid den tid, då lagen trädde i kraft. Analogivis kunde ett dylikt stadgande tillämpas å gruvegendom i motsvarande fall.»

På grund av dessa erinringar från lagrådets sida erhöll 12 § följande lydelse i *propositionen*:

»Äger etc. (se den slutliga lydelsen) — — än tvåtusen hektar — — — uttagas mer än ett tusen turbinhästkrakter — — — — trädande i kraft, inmutad mineralfyndighet — — — — med Konungens för särskilt fall givna tillstånd — — — — aktieägare.

Det åligger — — — — infordra samtliga dessa aktiebrev. Innan aktiebrev blivit av styrelsen försett med påskrift och anmärkning härom gjorts i aktieboken må utdelning — — — — rum.

Är — — — — aktier.»

Dessutom tillsattes i den kungl. propositionen med föranledande av samma erinringar dels 13 § och dels ett förslag till 14 §, som hade följande lydelse:

»Äro — — — — av minst tre fjärdedelar av — — — — utgör tre fjärdedelar av — — — — gruvdrift.»

Lagutskottet yttrade angående 12 §:

»I 12 § stadgas vissa inskränkningar i rätten att förfoga över aktier i sådana svenska bolag, vars aktier äro ställda till viss man och som äga naturtillgångar av mera betydande värde. Aktier i dessa bolag, som vid tiden för den föreslagna lagens ikraftträdande ägas eller äro tecknade av svenska rättssubjekt — således jämväl bolag och föreningar utan undantag — må ej genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utlänningar eller med dem enligt förslaget jämnställda svenska bolag och föreningar. Motsvarande gäller även beträffande nyemission av aktier. Utskottet finner det vara synnerligen angeläget, att även sådana här i riket belägna fastigheter eller gruvor, som redan tillhöra svenska aktiebolag, skyddas från att genom aktieförvärf komma under utländskt inflytande. Den gräns för nämnda skydd, som i fråga om fastighets storlek och vattenfalls hästkraftantal upptagits i Kungl. Maj:ts förslag, är emellertid enligt utskottets uppfattning alltför hög och synes böra dragas väsentligt lägre. Utskottet har därför föreslagit gränsen beträffande fastigheter till 1,000 hektar och beträffande vattenfall till 500 hästkrafter. — I öfrigt hava jämväl i denna paragraf vidtagits vissa redaktionella jämkningar.»

Vid sitt godkännande av lagutskottets förslag vidtog *riksdagen* uti denna

paragraf en jämkning, varom herr *Alexanderson* under överläggningen i första kammaren¹ bl. a. yttrade:

»Det är min avsikt att framföra ett yrkande om en liten ändring av paragrafens lydelse. Det förhåller sig så, att under den närmaste framtiden kommer att hållas bolagsstämmor i ett antal av våra största bolag med synnerligen stort antal aktier. Nu föreskriver lagförslagets 12 § andra stycket, att utdelning i bolag, som drabbas av paragrafens bestämmelser, icke får äga rum, förrän styrelsen dels påstämplat aktierna det i paragrafen givna förbudet mot föryttring till utländskt eller av utländskt inflytande »smittat» rättssubjekt dels ock gjort anteckning därom i aktieboken. Det har påpekats, att sådan påstämplings- och anteckningsprocedur beträffande bolag med mycket stort antal aktier — och det finns ju bolag, där detta antal är ofantligt stort — med nödvändighet skulle medföra tidsutdräkt, som i sin tur skulle fördröja aktieägarnes möjlighet att få uppbära sin utdelning. Man har sökt se till, huruvida, utan att på något sätt träda lagens syfte för nära, en förbättring skulle kunna äga rum i detta hänseende, och resultatet är det yrkande jag skall be att få framställa beträffande sista punkten i 12 § andra stycket. Där säges för närvarande, att 'innan aktiebrev blivit av styrelsen försett med påskrift och anmärkning härom gjorts i aktieboken, må utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej äga rum'. I dess ställe ber jag få föreslå, att punkten måtte få denna lydelse: 'Innan aktiebrev blivit för påskrift ingivet till styrelsen, må utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, icke äga rum.' Man får ju även med denna anordning tillräcklig garanti, att det med ingivandet avsedda ändamålet, påskriften, sker i styrelsen; enligt föregående punkt är det nämligen styrelsens skyldighet att sörja för påstämpling och anteckning i aktieboken, innan aktiebrevet åter utlämnas till aktieägaren. Men man vinner, att utdelningen kan utanordnas och lyftas, innan denna procedur ägt rum. Det torde icke ens vara behöfligt att aktiebrevet översänts till den ort, där styrelsen har sitt säte eller huvudkontoret finnes, utan ingivandet av aktiebrevet lär kunna ske t. ex. till den bank eller bankir, som har styrelsens uppdrag att för ändamålet mottaga de ingivna aktierna. I omedelbart samband med detta ingivande kunde man då även kvittera sina kuponger på samma ställe.»

Angående 14 § yttrade *lagulskottet*:

»De ändringar, som utskottet föreslagit i 14 §, äro betingade av vad utskottet under 2 § hemställt.

Den i förevarande paragraf bolag medgivna rätt att, utan hinder därav att bolagsordningen icke innehåller förbehåll, varom i 2 § förmåles, förvärva fastighet eller gruva eller idka gruvdrift, därest viss del av bolagets aktier försetts med påskrift, som i paragrafen omförmåles, och anteckning därom gjorts i aktieboken, avser allenast sådana bolag, som omförmålas i 12 §, d. v. s. bolag, som redan vid lagens ikraftträdande äga mera betydande naturtillgångar och vilkas aktier fördenskull träffas av den inskränkning i förfoganderätten, som i samma paragraf stadgas. Andra bolag äro i fråga om rätten

¹ I andra kammaren föreslogs samma jämkning av herr Petersson i Lidingö villastad. (Se protokoll nr 73 s. 39 ff.)

till fastighets förvärv och gruvdrift underkastade de allmänna bestämmelserna om införande av förbehåll i bolagsordningen eller sökande av Konungens tillstånd.

I fråga om det sätt, varå vid ansökan om lagfart å fastighet, som förvärvats med stöd av bestämmelserna i 14 §, skall styrkas, att de i samma paragraf angivna betingelserna förefinnas, är särskilt stadgande ej meddelat. I detta hänseende gälla alltså de bevismedel, som domstolen finner sig kunna godtaga. Intyg av notarius publicus om verkställd anteckning i aktieboken och av lantmätare angående storleken av fastighet eller av vattenverksingenjör om antalet hästkrafter i vattenfall torde bliva de vanligast förekommande bevismedlen.

De ändringar som utskottet föreslagit i denna paragraf äro betingade av vad utskottet under 2 paragraf hemställt.»

15 §.

Styrelseledamot,

med vars begivande utlämnas aktiebrev, som i strid mot föreskriften i 12 § andra stycket första punkten ej försetts med påskrift som där sägs,

eller som mot bättre vetande låter i aktieboken göra anteckning i strid mot bestämmelsen i 12 § andra stycket första punkten,

eller som uppsåtligen underlåter att iakttaga föreskriften i 12 § andra stycket andra punkten,

eller som uppsåtligen låter i strid mot bestämmelsen i 12 § andra stycket tredje punkten verkställa utdelning till aktieägare,

straffes med böter från och med femtio till och med tvåtusen kronor eller fängelse.

Underlåter styrelseledamot i annat fall än nyss är sagt att iakttaga föreskrift, som är meddelad i 12 § andra stycket första eller andra punkten, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Ej må straff, som ovan är stadgat, tillämpas, om förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

Jfr aktiebolagslagen 132 § (här nedan under 5) återgiven) och 133 §; om fördelningen av böterna m. m. se 16 §.

I *det till lagrådet remitterade förslaget* hade motsvarande paragraf följande lydelse:

»13 §.

Underlåter ledamot i aktiebolags styrelse att iakttaga föreskriften i 12 § andra stycket första punkten,

eller låter styrelseledamot uppsåtligen i strid mot bestämmelsen i 12 § andra stycket andra punkten verkställa utdelning till aktieägare,

eller låter styrelseledamot mot bättre vetande i aktieboken göra anteckning i strid mot bestämmelsen i 12 § tredje stycket,

straffes med böter från och med femtio till och med tvåtusen kronor eller fängelse.

Underlåter styrelseledamot i annat fall än nyss är sagt att iakttaga föreskrift, som är meddelad i 12 § tredje stycket, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.»

Paragrafen erhöll sitt ändrade innehåll på grund av följande erinringar inom *lagrådet*:

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

»I första stycket av denna paragraf stadgas straff för bland annat underlåtenhet av ledamot i aktiebolags styrelse att iakttaga föreskriften i 12 § andra stycket första punkten, vare sig underlåtenheten är uppsåtlig eller ej. I de övriga fall, som i förstnämnda stycke avses, liksom i 132 § aktiebolagslagen, som innehåller samma strafflatitud för delvis likartade förseelser, förutsättes däremot, att uppsåt förelegat. Med hänsyn härtill synes styrelseledamots underlåtenhet i oförmåda avseende böra bestraffas enligt nämnda stycke endast därest försummelsen skett uppsåtligt, varemot i annat fall underlåtenheten bör drabbas av det i paragrafens andra stycke stadgade lindrigare straffet.

Om förslagens 6 § ersättes av ett stadgande med den innebörd, som ovan föreslagits, bör i 13 §:s första stycke stadgas straff för den, som mot bättre vetande meddelar oriktig uppgift i försäkran, som enligt samma stadgande ingives till rätten, och paragrafens andra stycke utvidgas att omfatta det fall, då oriktig uppgift eljest lämnas i nämnda försäkran.

Skall bestämmelsen i 12 § andra stycket om skyldighet för styrelsen att förse brev å aktier, som äro underkastade den i paragrafen stadgade inskränkningen i rätten att förfoga över dem, gälla även aktiebrev, som utfärdas i anledning av aktiekapitalets ökning, bör i första stycket av 13 § jämväl stadgas straff för styrelseledamot, med vars begivande utfärdas aktiebrev, vilket mot föreskriften i 12 § andra stycket ej försetts med påskrift, som där sägs. Aktiebolagslagen innehåller i tredje punkten av 132 § en motsvarande bestämmelse.

Slutligen torde till 13 § böra fogas en föreskrift, att straff, som i paragrafen är stadgat, ej må tillämpas, där förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff. Ett liknande stadgande finnes i 132 § aktiebolagslagen.»

Justitierådet *Sjögren*:

»Av vad vid 3—6 §§ och 12 § av mig anförts framgår, att enligt min mening de i 13 § meddelade straffbestämmelserna böra utgå. Däremot bör upptagas en föreskrift av innehåll, att ledamot av aktiebolags styrelse, som mot bättre vetande låter verkställa utdelning i fall, då sådan enligt vad vid 3—6 §§ anmärkts icke må lyftas, bör straffas med böter från och med femtio till och med två tusen kronor eller fängelse.»

16 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

I *det till lagrådet remitterade förslaget* utgjorde denna bestämmelse 14 §.

17 §.

Utländsk medborgare, som här i riket förvärvat fast egendom eller förvärvat eller bearbetar inmutad mineralfyndighet eller idkar gruvdrift, vare, om han ej är i riket bosatt, pliktig att hava ett i orten bosatt ombud, som är svensk medborgare och skall vid de tillfällen, då huvudmannen icke vistas i riket, äga att i angelägenheter, som röra fastigheten eller gruvan, å huvudmannens vägnar mottaga stämningar, kallelser och andra delgivanden samt svara vid domstolar och hos andra ämbetsmyndigheter. Det åligger ock utländsk medborgare, som nu är nämnd, att hos Konungens befallningshavande i det län, där den fasta egendomen eller gruvan är belägen, göra anmälan angående ombudets namn och vistelseort samt beträffande ombyte av ombud. Iakttages ej vad sålunda är stadgat, äge Konungens befallningshavande i förekommande fall att med laga verkan utse ombud å utlänningens vägnar.

Vad i första stycket stadgas om utländsk medborgare äge motsvarande tillämpning beträffande utländsk samfällighet eller stiftelse.

Denna paragraf fanns icke i *det till lagrådet remitterade förslaget*.

Departementschefen yttrade härom: •

»Då Kungl. Maj:t lämnar utlänning tillstånd att äga och besitta viss av honom inköpt fastighet här i riket, plägar såsom villkor härför stadgas skyldighet för utlänningen att alltid hava ett i orten bosatt ombud, som är svensk undersåte och vid de tillfällen, då utlänningen icke personligen uppehåller sig i riket, skall äga att i angelägenheter, vilka röra fastigheten, såväl å hans vägnar mottaga stämningar, kallelser och andra delgivanden som även vid domstolar och hos andra ämbetsmyndigheter å hans vägnar svara. I sådant avseende skall det, enligt vad vidare brukar föreskrivas, åligga utlänningen att hos domstolen ej mindre, då ansökning om lagfart göres, uppgiva ombudets namn och vistelseort än ock sedermera anmäla inträffade ombyten av ombud, vid äventyr att, i händelse föreskriften därom skulle finnas icke vara iakttagen, vederbörlig myndighet må på anmälan i förekommande fall å sökandens vägnar med laga verkan utse ombud. Slutligen plägar tillfogas erinran om att utlänningen i avseende å fastigheten är underkastad svensk lag och således även den inskränkning i nyttjanderätt till skog, som är eller framdeles kan vara stadgad.

Enligt 1874 års förslag skulle liknande bestämmelser om utlännings skyl-

dighet att ställa ombud och hans underkastelse under svensk lag införas i själva förordningen. I det nuvarande förslaget hava däremot icke några dylika stadganden upptagits. Även utan särskild föreskrift synes det vara otvivelaktigt, att Kungl. Maj:t vid beviljande av tillstånd till utländskt förvärv äger att vid tillståndet fästa villkor, och innehållet i dessa torde, särskilt som olika förhållanden kunna påkalla en viss växling däri, lämpligare bestämmas i administrativ ordning än genom lag. Lika obehövt och måhända jämväl missvisande synes vara att stadga något om svensk lags giltighet; anses det önskvärt att giva utlänningen en erinran därom, torde denna fortfarande böra få sin plats i det Kungl. Maj:ts beslut, som utfärdas i ärendet.»

I *lagrådet* yttrade justitieråden *Bergman* och *Dyberg* med instämmande av övriga ledamöter:

»I motiven till förslagens 3 § har erinrats om, att vid Konungens tillstånd för utlänning att äga och besitta fastighet här i landet plägat fogas vissa villkor, bland dem ett om skyldighet för utlänningen dels att alltid hava ett i orten bosatt ombud, som är svensk undersåte, och som vid de tillfällen, då utlänningen icke personligen uppehåller sig i riket, skall äga att i angelägenheter, vilka röra fastigheten, såväl å huvudmannens vägnar mottaga stämningar, kallelser och andra delgivanden som även vid domstolar och hos andra ämbetsmyndigheter å hans vägnar svara, dels ock att hos domstolen ej mindre då ansökning om lagfart göres uppgifva ombudets namn och vistelseort än även sedermera anmäla ombyten av ombud, vid äventyr att, i händelse föreskriften därom skulle finnas icke vara iakttagen, vederbörlig myndighet må på anmälan i förekommande fall å utlänningens vägnar med laga verkan utse ombud. I motiven har därjämte uttalats den meningen, att utan särskild föreskrift Konungen fortfarande skulle äga att vid beviljande av tillstånd till utländskt förvärv fästa villkor, och att innehållet i sådana villkor lämpligare torde bestämmas i administrativ ordning än genom lag. Med hänsyn till befogenheten hos det ombud, som det enligt nyssberörda villkor ålegat utlänningen att utse, torde dock föreskrift om skyldigheten att utse sådant ombud böra intagas i förevarande lagförslag. Föreskriften bör därvid utvidgas att omfatta jämväl det fallet, att utlänning erhåller Konungens tillstånd att förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift; och torde det vara lämpligast, att anmälan om ombudets namn och vistelseort göres hos Konungens befallningshavande i den ort, där den fastighet eller gruva, tillståndet avser, är belägen.»

Departementschefen yttrade slutligen den 7 april 1916:

»I enlighet med vad lagrådet hemställt har jag funnit lämpligt låta i förslaget intaga bestämmelser om skyldighet för utlänning, som innehar sådan egendom eller utövar sådan rörelse, varom i förslaget är fråga, att hava ombud här i riket. Dessa bestämmelser hava fått sin plats i 17 §.»

18 §.

De i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom eller inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet skola ej äga tillämpning å förvärv genom giftorätt, arv eller testamente.

Vad denna lag innehåller om inskränkning i rätten för bolag eller förening att förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift så ock att förvärva aktier i vissa bolag skall, såvitt angår svenskt bolag eller svensk förening, icke tillämpas i avseende å bankaktiebolag, solidariskt bankbolag, järnkontoret, sparbank, försäkringsbolag, sjukkasse, understödsförening eller annan försäkringsförening, aktiebolag eller förening, som erhållit statslån från egnahemslånefonden, eller förening med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att anskaffa livsmedel eller andra förnödenheter åt medlemmarna, avsätta alster av medlemmarnas verksamhet, bereda bostäder åt medlemmarna eller anskaffa lån åt medlemmarna.

Jfr 3 § 2 st. Jfr bl. a. lag den 22 juni 1911 om bankrörelse, lag den 29 juli 1892 ang. sparbanker, lag den 24 juli 1903 om försäkringsrörelse, lag den 4 juli 1910 om sjukkassor, lag den 29 juni 1912 om understödsföreningar, kungl. kungörelse den 13 juni 1908 ang. förändrade allmänna villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelse, lag den 22 juli 1911 om ekonomiska föreningar.

Stadgandet i första stycket återfinnes delvis i 2 § av *det till lagrådet remitterade förslaget*, där nämnda § hade följande lydelse:

»2 §.

Arvsrätt till fast egendom, inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet tillkomme utländsk medborgare enligt vad i ärvdabalken sägs.

Vad nedan stadgas gälle ej angående förvärv, som sker genom arv.»

Härom yttrade *departementschefen*:

»Bestämmelserna i 1829 års kungörelse hava ägt tillämpning, även då utlänning genom arv blivit ägare av fastighet här i riket. Redan enligt det förenämnda för 1874 års riksdag framlagda förslaget till förordning angående de villkor, varunder utlänning må förvärva äganderätt till fastighet i Sverige, hade emellertid undantag gjorts för arvfallen fastighet. För ett sådant undantag synas starka billighetsskäl tala, och någon större risk torde ej vara förbunden med detsamma. Då fång genom arv icke gärna kan i likhet med annat fång för sin giltighet göras beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd, torde det ock, utan dylikt undantag, få anses nödvändigt att angående förfarandet med arvfallen egendom, som den utländske arvingen ej finge behålla, i den nya lagstiftningen meddela särskilda bestämmelser, för vilka det möter svårighet att finna ett ur olika synpunkter fullt lämpligt innehåll.

Vad i nämnda hänseende stadgas om fast egendom bör naturligtvis gälla även inmutad mineralfyndighet och gruvlägenhet.

Då i 15 kap. 1 och 2 §§ ärvdabalken finnas bestämmelser om utlånnings arvsrätt, vilka fortfarande skola äga tillämpning jämväl i fråga om de nu berörda slagen av egendom, synes det vara lämpligt att vid undantagets införande i 2 § lämna en hänvisning till dessa bestämmelser.»

Bestämmelsen i fråga erhöll förändrad plats på hemställan av *lagrådet*,¹⁾ som vidare yttrade:

¹⁾ Se under 1 & 2 §§ s. 36. Jfr även 3 § och under 12 §.

»De skäl, som föranlett, att arv undantagits från de föreslagna inskränkningarna i rätten att förvärva egenödm, torde gälla även i fråga om giftorätt och testamente. I anledning härav synes böra föreskrivas, att vad i lagen stadgats om inskränkning i rätten att förvärva fast egenödm, gruva eller aktier icke skall äga tillämpning å förvärv medelst arv, giftorätt eller testamente.»

Omarbetad i enlighet med lagrådets förslag hade bestämmelsen i *kungl. propositionen* samma lydelse som första stycket i den utav riksdagen antagna, nu gällande 18 § med det undantag, att orden 'giftorätt, arv eller testamente' i kungl. propositionen förekommo i annan ordning, nämligen: 'arv, giftorätt eller testamente'.

Andra stycket av 18 § motsvarades av följande bestämmelse i *det till lagrådet remitterade förslaget*:

»15 §.

Denna lag äger, såvitt angår svenska bolag och föreningar, icke tillämpning i avseende å bankaktiebolag, solidariska bankbolag, sparbanker, försäkringsbolag, sjukkassor, understödsföreningar eller andra försäkringsföreningar, aktiebolag eller föreningar, som erhållit statslån från egnahemslånefonden, eller föreningar med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att anskaffa livsmedel eller andra förnödenheter åt medlemmarna, avsätta alster av medlemmarnas verksamhet, bereda bostäder åt medlemmarna eller anskaffa lån åt medlemmarna.

Med bolag avses i denna lag icke enkelt bolag.»

Härom yttrade *departementschefen*:

»Enligt 7 § i aktiebolagskommitténs förslag skulle den föreslagna lagen ej äga tillämpning å järnvägsaktiebolag eller försäkringsaktiebolag ej heller å bankaktiebolag eller andra aktiebolag, som hava till ändamål att driva lånereörelse. Mot förslaget i denna del anmärkte lagrådet, att skäl ej torde förefinnas att från lagens tillämpningsområde undantaga andra av de nämnda bolagen än försäkringsaktiebolag och bankaktiebolag. I enlighet med denna anmärkning har det tidigare föreslagna undantaget begränsats. Härutöver har emellertid gjorts undantag för aktiebolag, som erhållit statslån från egnahemslånefonden. För att ett aktiebolag skall kunna erhålla sådant lån uppställas i kungörelsen den 13 juni 1908 villkor, som torde utesluta all fara för att bolaget skulle av utlåningar användas i nu berörda syften, och rätt till fastighetsförvärv utgör givetvis en förutsättning för ett dylikt bolags allmännyttiga verksamhet.

Vad övriga bolag samt föreningarna angår hava nu först och främst de ansatts böra undantagas, som inom dessa klasser av samfälligheter motsvara de undantagna aktiebolagen. I enlighet härmed har undantag gjorts för solidariska bankbolag, sparbanker, försäkringsbolag i allmänhet, sjukkassor, understödsföreningar och andra försäkringsföreningar samt föreningar, som erhållit statslån från egnahemslånefonden. Vidare har funnits önskvärt att vissa andra föreningar, vilkas ändamål och organisation synas i och för sig innebära tillräcklig trygghet mot de vådor man nu vill förebygga, icke måtte underkastas den nya lagen, så mycket mer som även i en del sådana för-

eningars regelbundna verksamhet ingår att köpa och sälja fastigheter. Av denna anledning har stadgats undantag för de s. k. kooperativa föreningarna med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att anskaffa livsmedel eller andra förnödenheter åt medlemmarna, avsätta alster av medlemmarnas verksamhet, bereda bostäder åt medlemmarna eller anskaffa lån åt medlemmarna.

Då enkla bolag ej kunna förvärva egendom, falla de tydligen utanför den föreslagna lagens tillämpningsområde. En uttrycklig bestämmelse härom torde emellertid böra meddelas, liksom för motsvarande fall skett i 8 § av 1906 års norrländska förbudslag.»

I lagrådet yttrades om 15 § i det ursprungliga förslaget:

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

»Bestämmelsen i första stycket av denna paragraf torde innebära, att vad ifrågavarande lagförslag innehåller om inskränkning i rätten för vissa bolag och föreningar att förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift så ock att förvärva aktier i vissa bolag icke skall äga tillämpning i avseende å de i paragrafen särskilt uppräknade bolagen och föreningarna. Däremot skall givetvis 12 §:s bestämmelse, att de aktier i vissa bolag, vilka vid lagens trädande i kraft äro tecknade eller innehavas av svenska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser, icke må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländska och vissa svenska rättssubjekt, gälla även i fråga om de aktier, som vid nämnda tid äro tecknade eller innehavas av de i 15 § särskilt angivna bolagen och föreningarna. För vinnande av större tydlighet i detta hänseende bör någon jämkning i paragrafens avfattning vidtagas.

Beträffande 15 § hänvisas i övrigt till vad rörande densamma anförts under 3—6 §§¹»

Justitierådet *Sjögren*:

»Att de bolag, som angivits i första stycket av 15 §, böra undantagas från lagens bestämmelser, är otvivelaktigt. Men då inskränkningar i rätten att förvärva egendom av mig förordats endast i fråga om utländska rättssubjekt och vissa svenska bolag, som på sätt ovan anmärkts böra med dem likställas, följer härav, att enligt min mening i förevarande stadgande icke behöva undantagas särskilda slag av svenska föreningar.

Det har ovan av mig framhållits, att föreningslagstiftningen icke är så anordnad, att den lämpar sig till grundval för inskränkande bestämmelser i förslagets syfte. Riktigheten av detta påstående synes mig bestyrkt genom vad förslaget i denna del innehåller. Sedan i andra stycket av 3 § och i 6 § svenska föreningar i allmänhet underkastats koncessionstvång, göres i förevarande stadgande undantag för de mest typiska av alla ekonomiska föreningar. Detta undantag måste naturligtvis anses berättigat. Men s. k. ideella föreningar hava icke undantagits. Dessa föreningar skulle sålunda ej få förvärva fastighet i annan ordning än i 6 och 7 §§ föreskrives. Av större betydelse är, att det, om man bortser från egnahemsföreningar, som erhållit

¹ Jfr under 1 och 2 §§ här ovan s. 33.

statslån, torde vara omöjligt att hindra de i 15 § angivna ekonomiska föreningar, däri utlåningar äro eller kunna bliva medlemmar, att efter förvärfv av fast egendom idka sådan verksamhet, som skulle förhindras genom de i andra stycket av 3 § och i 6 § meddelade bestämmelserna. Gränsen mellan de i 15 § uppräknade föreningarna och andra ekonomiska föreningar kan icke med tillräcklig skärpa uppdragas, icke heller kan man hindra en förening att övergå från den ena verksamheten till den andra eller att samtidigt fullfölja flera ändamål. Den till grund för stadgandet lagda bestämmelsen i 1 § av lagen om ekonomiska föreningar avser endast att medelst exemplifikation angiva de mest typiska hithörande sammanslutningar, men kan icke utan vidare användas för att med avseende å ekonomiska föreningar i allmänhet särskilja olika arter, som sins emellan skulle erhålla en väsentligen olika rättsställning. Härtill kommer, att för lagens effektivitet i nu förevarande hänseende skulle i fråga om utlåningars upptagande i svenska föreningar erfordras bestämmelser, som motsvara det remitterade förslaget till lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag. Vill man på grundvalen av sådana bestämmelser förbjuda svenska föreningar, däri utlåningar äro eller kunna bliva medlemmar, att fritt förvärva egendom, borde i allt fall förbudet endast avse föreningar med ett så ringa antal medlemmar, att föreningarna med skäl kunde misstänkas allenast vara förklädda bolag; och skulle å dylika föreningar vad om handelsbolag stadgats äga motsvarande tillämpning. Mot ett stadgande i denna riktning torde i och för sig intet vara att invända. Men tills vidare synes man kunna avstå från försök att i nu ifrågavarande syfte begränsa svenska föreningars rätt att förvärva egendom. Därest mot förmodan framdeles en verklig fara genom svenska föreningars verksamhet skulle hota de intressen, till vilkas skydd nu förevarande lagstiftning är avsedd, bör givetvis frågan om dessa föreningars rättsställning upptagas till förnyad behandling.»

Lagutskottet anförde:

»Med anslutning närmast till det i 18 § gjorda undantag från den föreslagna lagens tillämplighet hava herrar *Strömberg* och *Lübeck* i sina ovan oförmälda, i denna del likalydande motioner hemställt, 'att vad förslaget innehåller om svenska ekonomiska föreningar uteslutes ur lagen eller att åtminstone vattenregleringsföreningar undantagas från lagens tillämplighetsområde.'

Till stöd härför har anförts:

'Lagförslaget städgar i § 2 förbud för svenska ekonomiska föreningar med vissa i § 18 angivna undantag att förvärva fast egendom, utan att Konungen därtill gifvit föreningen allmänt tillstånd eller tillstånd för särskilt fall. Detta förbud skulle komma att drabba bland annat föreningar för vattenregleringar, vilka icke finnas omnämnda i de i § 18 angivna undantagen.

Dylika föreningar äro redan bildade och med den utveckling vattenkraft-industrien tagit samt den växande insikten om betydelsen af sjöregleringar kan det med säkerhet förutses, att dylika föreningars antal skall avsevärt ökas. I det föreliggande förslaget till vattenlag förutsättes ock, att sammanslutningar i dylikt syfte skola komma till stånd. På grund av de betydande nationalekonomiska fördelar, som dessa sammanslutningars verksamhet är

ägnad att bereda, är det av största vikt, att deras tillkomst och verksamhet befrämjas och icke genom inskränkande lagbestämmelser försvåras.

Den ovan åsyftade bestämmelsen i lagförslaget synes emellertid ägnad att bereda dylika svårigheter, som säkerligen kunna bli av ganska allvarsam natur. Såsom justitierådet Sjögren enligt lagrådets protokoll den 15 december 1915 framhållit, gäller det här införande av en ny princip, som hittills varit för vårt rättssystem okänd, ett koncessionssystem, varigenom även *svenska* föreningars förvärv av fastighet göres beroende av Konungens tillstånd. Visserligen borde det kunna förutsättas, att Konungen skall komma att tillämpa lagen så, att Konungen anser sig skyldig att meddela tillstånd i alla de fall, då det icke finnes anledning antaga, att utlänningar erhålla majoritet eller eljes något avgörande inflytande i föreningar med ovan angivet syfte och därigenom bli indirekt rådande över svenska fastigheter. Men alltför stor tillit torde dock icke kunna sättas härtill. Ett varnande exempel har man härvidlag i den hittills praktiserade tillämpningen av § 8 i kungl. förordningen om jordägares rätt över vattnet å hans grund, sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 20 oktober 1899. Den där meddelade bestämmelsen, att i kungsådra icke må byggas utan att Konungen därtill lämnar tillstånd, har nämligen använts för att vid dylika tillstånd foga villkor, som redan nu gå längre än de intressen kräva, vilka kungsådran är avsedd att skydda. Det har ock satts i fråga, att Kungl. Maj:t skulle i detta avseende gå ännu längre än hittills skett, nämligen genom införande i administrativ väg av viss koncessionstid och koncessionsavgifter, vilket uppenbarligen skulle vara stridande mot lagens mening. Man har till och med sett antydvas, att det vore av mindre betydelse, hurudan avsikten med lagen varit, det vore tillräckligt, att Kungl. Maj:t ägde *makt* att vid tillstånd till kungsådras överbyggande fästa snart sagt vilka villkor som helst.

Vad sålunda förekommit visar möjligheten av, att framdeles försök komma att göras för att förmå Kungl. Maj:t att utnyttja en lag sådan som den nu föreslagna i annat syfte än det, som ursprungligen föranlett förslagets framläggande. Otänkbart är icke heller att under vissa förhållanden regeringar kunna giva efter för sådana påtryckningar.

Till förekommande av ett dylikt resultat är en ändring av förslaget erforderlig. Då ovan uttalade farhågor kunna tänkas gälla även föreningar av annat slag än regleringsföreningar och då, såsom justitierådet Sjögren framhållit, det är föga fara för att föreningsformen utnyttjas för att bereda utlänningar förfoganderätt över svenska fastigheter, synes den bästa lösningen vara, att förbudet för föreningar att förvärva fastigheter uteslutes ur lagen. Skulle det mot förmodan visa sig, att föreningsformen skulle i någon avsevärd utsträckning komma att användas för ett i strid mot lagens ändamål stående syfte, kan det framdeles tagas i övervägande, huruvida och i vad mån inskränkningar i föreningars rätt att förvärva fast egendom böra införas. Vad sålunda sagts angående föreningars förvärv av fast egendom torde ock i huvudsak gälla föreningars rätt att inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

Skulle betänkligheter möta mot att lämna föreningar av alla slag frihet i nu angivna avseenden torde det icke vara omöjligt att i lagen införa liknande bestämmelser beträffande ekonomiska föreningar, som i förslagets § 2 stadgas beträffande aktiebolag. Även i fråga om ekonomiska föreningar skall

förteckning föras över medlemmarna och kunna i stadgarna införas bestämmelser, som hindra utlänningar etc. att förvärva mer än en viss andel eller att erhålla rösträtt för mer än en viss mindre del av samtliga röster i föreningen.

Skulle icke heller en dylik ändring tryggt kunna genomföras, bör dock i allt fall kunna medgivas frihet för regleringsföreningar att förvärva fast egendom. De äro nämligen i regel sammanslutningar av ägare av vattenfall i ett vattendrag. Då våra vattenfall med ett eller annat enstaka undantag ägas av svenska män och svenska bolag och så med hjälp av den föreslagna lagen även för framtiden måste förbliva, kan det icke vara mot den föreslagna lagens syftemål stridande, att sammanslutningar av vattenfallsägare tillåtas förvärva de fastigheter, som äro erforderliga för vattenregleringar. I allmänhet äro dessa fastigheter ock av ringa omfattning och värde för andra ändamål än just regleringarna. Regleringsföreningarna behöva nämligen i regel endast förvärva de områden, på vilka regleringsdammarna skola anläggas, de mindre områden, där rensningar och grävningar böra företagas, samt där kungsådra finnes, fisket på någon sträcka ovan och nedanför dammarna. I något enstaka fall kan det även bliva fråga om inköp av vattenfall, vilka i regleringssyfte behöva sänkas eller upprensas.

Ett exempel på regleringsföreningars sammansättning och konstruktion giver Skattungens regleringsförening u. p. a., i vilken även staten enligt denna riksdags beslut skall ingå som medlem. Enligt denna förenings stadgar få endast ägare av vattenfall inom en viss del av Dalälven bliva medlemmar av föreningen, och den nödvändiga förutsättningen för föreningens verksamhet och bestånd är, att den kan förvärva de fastigheter, som erfordras för genomförande av den reglering, för vilken föreningen bildats.

Det synes sålunda vara tydligt, att regleringsföreningars sammansättning i allt fall icke behöver befaras bliva av beskaffenhet att desamma böra förhindras att förvärva fast egendom. Om också utländske män bliva deltagare i en förening, måste detta förutsätta att de äro ägare av fastigheter i Sverige. Och om de redan tillåtit att förvärva sådana, böra de icke betagas rätten att genom vattenregleringar öka värdet av samma fastigheter, ej heller beredas möjlighet att undandraga sig eventuell skyldighet ifråga om deltagande i nationalekonomiskt berättigade vattenregleringar.

Det torde vara så mycket mer anledning att lämna vattenregleringsföreningar sådan frihet — exempelvis genom ett tillägg till § 18 — som den föreslagna lagen icke synes vara avsedd att drabba sammanslutningar för sjösänkningar för odlingsändamål eller flottningsföreningar, vilka sammanslutningars art och verksamhet äro liknande regleringsföreningarnas. — Skulle något tvivel kunna råda därom, att föreningar eller bolag för sjösänkningar och flottningsföreningar äro undantagna från den föreslagna lagens tillämplighetsområde, bör densamma givetvis i denna del förtydligas.

I fråga om motionärernas hemställan, att svenska ekonomiska föreningar generellt skulle uteslutas från lagförslagets tillämplighetsområde, får utskottet hänvisa till de skäl mot en sådan uteslutning som finnas anförda i den kungl. propositionen. Vad åter angår yrkandet, att i varje fall den föreslagna lagen icke måtte erhålla tillämpning å svenska föreningar för vattenregleringar, vill utskottet till en början anmärka, att motionärerna själva hålla före, att dylika föreningars behov av fastighetsförvärfv i regel inskränker sig till om-

råden erforderliga för anläggande av regleringsdammar, mindre områden, där rensningar och grävningar behöva företagas, samt någon gång vattenfall. En vattenregleringsförenings legitima behov av dylika mindre lägenheter torde emellertid kunna i allmänhet tillgodoses i den ordning, som anvisas i 4 och 5 §§ av förslaget. Att den omständigheten att dylikt förvärv skall underställas Kungl. Maj:ts befallningshavandes prövning skulle för föreningen innebära någon oskäligen tunga, kan utskottet icke medgiva. Vad åter angår fastigheter eller vattenfall av större omfattning än i 4 § avses, torde motionärerna ej hava förebragt tillräckliga skäl för yrkandet att vattenregleringsföreningarna i avseende på dylika naturtillgångar undantagas från den föreslagna lagens tillämplighetsområde.

Jämväl denna paragraf har undergått en mindre redaktionell jämkning.»

19 §.

Vad utöver bestämmelserna i denna lag är stadgat angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom skall fortfarande gälla.

Jfr lag den 4 maj 1906 ang. förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom samt K. K. den 17 maj 1907 med föreskrifter rörande den utredning, som erfordras för konungens befallningshavandes prövning i vissa fall av bolags eller förenings rätt att förvärva fast egendom.

Om denna paragraf, som i det till lagrådet remitterade förslaget motsvarades av 16 §, yttrade *departementschefen*:

»Sistnämnda lag¹ och den nu föreslagna reglera delvis samma område, men i olika syften. Givetvis är det icke avsett att genom den nya lagen rubba giltigheten av de äldre bestämmelserna. Kunna i ett föreliggande fall båda lagarna tillämpas, bör sådant äga rum; innehåller den ena strängare bestämmelser, böra de gälla. För att undanröja varje möjlighet till tvekan härom har i 16 § av föreliggande förslag stadgats, att vad utöver dess bestämmelser är stadgat angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom skall fortfarande gälla.»

Inom lagrådet yttrade justitierådet *Sjögren*:

»I denna bestämmelse åsyftas att reglera förhållandet till lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom. Bestämmelsen föreskriver, att den tidigare lagen skall fortfarande gälla. Då det uppenbarligen alls icke kan ifrågasättas, att 1906 års lag skulle upphävas genom nu förevarande lagstiftning, som fullföljer ett helt annat syfte, synes det överflödigt att lagfästa detta förhållande. Att ett stadgande härom införts i förslaget torde bero icke blott av den vid 1 § anmärkta uppställningen av förslagets bestämmelser i det hela, utan även av den utsträckning, vari koncessionstvång i fråga om fastighetsförvärv enligt förslaget stadgats. Därest emellertid i förevarande lag koncessionstvånget i fråga om förvärv av fastighet inskränkes på sätt av mig ifrågasatts och följaktligen en samtidig användning av båda lagarna blir mycket sällsynt, torde förevarande bestämmelse utan fara för missförstånd kunna utgå.»

¹ Lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.¹

Vad i denna lag stadgas därom, att inmutad mineralfyndighet ej må bearbetas eller gruvdrift idkas utan Konungens tillstånd, så ock att, där någon å inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, för vars förvärvande eller bearbetande Konungens tillstånd erfordras, utan sådant tillstånd företager försöks- eller gruvarbete, arbetet skall vara utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten, äge ej tillämpning i fråga om inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, vilken innehaves eller bearbetas på grund av rättighet, som förvärvats, innan denna lag trätt i kraft.

Från denna lags tillämpning äger Konungen medgiva sådant undantag, som må föranledas av bestämmelse i traktat, vilken med främmande makt slutits före lagens trädande i kraft.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 maj 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Justitiedepartementet.)

BERNDT HASSELROT.

(Svensk författningssamling N:r 156, som
utkom från trycket den 30 maj 1916.)

I det till lagrådet remitterade förslaget hade övergångsbestämmelserna följande lydelse:

»Denna — — — författningssamling.

Bestämmelse i traktat, som med främmande stat avslutats före denna lags trädande i kraft, lände till efterrättelse, även om bestämmelsen strider mot vad i denna lag stadgas.»

Härom yttrade *departementschefen*:

»I sakens natur ligger att förevaraude lagstiftning, såsom ock aktiebolagskommittén² föreslagit, skall träda i kraft genast efter utfärdandet.

I slutbestämmelsen har, utöver föreskrift härom, införts stadgande att bestämmelse i traktat, som med främmande makt avslutats före denna lags trädande i kraft, skall lända till efterrättelse, även om bestämmelsen skulle strida mot vad i denna lag stadgas. Såsom jag förut nämnt har man emellertid vid verkställda undersökningar av nuvarande traktater icke funnit något fall, i vilket en dylik stridighet kan anses uppstå.»

¹ Detta skedde den 30 maj 1916, varför lagen trätt i kraft den 31 maj 1916.

² Se not 1 s. 17.

Inom *lagrådet* yttrade justitierådet *Sjögren* härom:

»Det synes visserligen vara önskvärt, att tiden för lagens ikraftträdande må kunna bestämmas på sätt som föreslagits. Så framt koncessionstvånget i fråga om förvärv av fastighet och gruvegendom inskränkes i överensstämmelse med vad av mig ifrågasatts, torde också lagen utan avsevärd olägenhet kunna träda i kraft genast efter utfärdandet. Därest åter berörda koncessionstvång bibehålles i den utsträckning, som de föreslagna bestämmelserna giva vid handen, synes det bliva nödigt att bereda ett icke obetydligt rådrum för vidtagande i bolagsordningarna av de ändringar, som påkallas av det nya koncessionssystemet.»

Efter jämkningar, som dels föranletts av erinran inom *lagrådet*¹ dels funnits påkallade av redaktionella skäl, erhöles övergångsbestämmelserna följande lydelse i *propositionen*:

»Denna lag — (se lagen) — — författningssamling.

Vad i 11 § av denna lag stadgas skall ej äga tillämpning i fråga — — — trätt i kraft.

Från — — — trädande i kraft.»

Lagutskottet yttrade härom:

»Med anledning av de till lagförslaget hörande övergångsbestämmelserna har herr *Strömberg* i sin motion yrkat, att åt bolag, som enligt bestämmelserna i förslaget icke äger att utan Konungens tillstånd idka gruvdrift men som vid tiden för den föreslagna lagens ikraftträdande idkar sådan drift, måtte beredas rättighet att fortsätta med denna sin verksamhet, intill dess frågan om Konungens medgivande till gruvdriftens bedrivande hunnit avgöras.

Till stöd härför har anförts:

»Det utländska inflytandet å våra gruvfyndigheter förtjänar visserligen att i fortsättningen kontrolleras och begränsas, men därvid måste å andra sidan tillses, att redan i gång varande företag icke mer eller mindre tillfälligt tvingas nedlägga sin drift, något som kan befaras bliva följderna om lagförslaget oförändrat antages. Förslaget saknar nämligen häremot skyddande övergångsbestämmelser och skulle därför kunna medföra, att åtskilliga gruvaktiebolag kunde bliva nödgade att omedelbart vid lagens ikraftträdande upphöra med sin drift utan att kunna fortsätta därmed, förrän de efter ansökan hos Kungl. Maj:t erhållit tillstånd till gruvrörelses bedrivande.

Lagförslaget förbjuder nämligen svenskt aktiebolag att bedriva gruvdrift, därest icke *antingen* Konungen givit bolaget lov till gruvdriften (§ 2) *eller* i bolagsordningen intagits sådant förbehåll, som omförmåles i lagförslagets § 2, *eller* slutligen vid lagens ikraftträdande svenska medborgare äga minst tre fjärdedelar av aktierna eller av röstvärdet för desamma, samt dessutom brev å motsvarande antal aktier av styrelsen försetts med påskrift enligt § 12 i lagförslaget (se § 14). I fråga om de två sistnämnda alternativen förutsättes ytterligare att aktierna i bolaget äro ställda till viss man. Intagande i bolagsordningen av sådant förbehåll, som ovan nämnes, skall enligt lagförslaget icke få registreras under andra villkor, än att samtidigt vederbörande bolags

¹ Se under 11 § s. 59.

styrelse avgiver en försäkran, att de aktier, som förbehållet avser, icke innehavas av andra än som utan hinder av förbehållet må förvärva aktierna.

I fråga om de ganska talrika aktiebolag, vilka idka gruvdrift och där mer än en fjärdedel av bolagets aktier eller deras röstvärde ägas av utlänningar, följer av ovanstående, att samtliga dessa bolag vid lagens ikraftträdande omedelbart måste inställa sin rörelse, till dess Konungens medgivande till idkande av gruvdrift erhållits, ty ett sådant bolag fyller icke de villkor, som förutsättas för rätten att idka gruvdrift. Konungens tillstånd torde icke rimligen kunna begäras eller föreligga, förrän lagen trätt i kraft. Sådant förbehåll, som ovan avses, kan icke införas i bolagsordningen för dylikt bolag, enär ju styrelsen icke samtidigt kan försäkra, att de aktier, som förbehållet avser, icke innehavas av utlänningar.

Härav synes följa, att alla sådana bolag genast vid lagens ikraftträdande måste tillsvidare upphöra med sin drift. Ty det bör givetvis icke ifrågakomma att ett dylikt aktiebolag utan vidare fortsätter med driften i avvaktan på erhållande av svar å ansökan om Konungens tillstånd därtill. Lagen i och för sig får givetvis ej inbjuda till överträdelse, och ett bolag, som på sådant sätt satte sig över lagen, skulle naturligtvis till följd därav bliva vid behandlingen av dess ansökan hos Konungen bedömt såsom lagbrytare och såsom mindre lämpligt att erhålla koncession.

Om lagförslaget antages i oförändrad form synes detta således kunna medföra orimliga och förlustbringande påföljder för ett stort antal av våra större och mindre gruvaktiebolag i mellersta och norra Sverige med sammanlagt säkerligen många tusen arbetare, vilka skulle riskera att bliva utan arbete och inkomster under den tid, som åtginge, innan Kungl. Maj:ts tillstånd kunde erhållas. Då frågan om koncessioner till gruvdrifts idkande vore ny och det alltså icke finnes någon praxis rörande betingelserna för sådana koncessioner, så vore det att antaga, att ett stort antal myndigheter, såsom bergmästare, Konungens befallningshavande i olika län, kammarkollegium, kommerskollegium, justitiekanslern etc. komme att höras, innan koncession enligt den nya lagen av Kungl. Maj:t beviljades. Det är sålunda sannolikt, att dylika ärendens avgörande, åtminstone i början, kommer att kräva lång tid, varunder ifrågavarande bolag skulle vara dömda till overksamhet åtföljd av svåra rubbningar i fullgörandet av redan avtalade leveranser samt ekonomisk förlust för bolagen och deras anställda, deras leverantörer av kraft och andra förnödenheter samt deras avnämare.

Det måste därför anses påkallat, att, därest lagförslaget i övrigt vinner riksdagens bifall, till detsamma fogas en övergångsbestämmelse, som medger sådant bolag, vilket vid lagens ikraftträdande idkar gruvdrift och som enligt lagens föreskrift skulle vara hindrat att utan Konungens tillstånd idka sådan drift, rättighet att fortsätta med sin rörelse intill dess att Kungl. Maj:ts beslut i anledning av ansökan om driftens fortsättande kan hinna föreligga.

Ett sådant övergångsstadgande skulle förslagsvis kunna erhålla ungefär följande lydelse:

’Därest bolag, vilket enligt denna lags bestämmelser icke äger att utan Konungens tillstånd idka gruvdrift, vid tiden för lagens ikraftträdande idkar sådan drift, må sådant bolag utan hinder av denna lags föreskrifter ändock fortsätta med denna sin rörelse intill två månader efter lagens ikraftträdande, samt, därest bolaget inom nämnda tid hos Konungen ingivit ansökan om

rättighet att idka gruvdrift, ytterligare intill dess ansökningen i fråga blivit av Konungen prövad.”

Ehuru lagförslaget vid en sammanställning av särskilda dess bestämmelser befinnes otvivelaktigt innebära, att stadgandena om förbud för utlännigar eller med dem jämnställda svenska bolag eller föreningar att utan Konungens tillstånd bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift icke äga tillämpning ifråga om inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, vilken innehaves eller bearbetas på grund av rättighet, som förvärvats före lagens ikraftträdande, har utskottet dock, för undvikande av missförstånd, funnit lämpligt föreslå, att till övergångsbestämmelserna fogas ett uttryckligt stadgande av nämnda innebörd.»

2) KUNGL. MAJ:TS NÅDIGA KUNGÖRELSE

med föreskrifter om viss utredning i ärende angående förvärv av fast egendom enligt 4 § i lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; given Stockholms slott den 30 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, som denna dag utfärdat lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, funnit gott jämlikt 5 § i samma lag förordna som följer:

Svenskt bolag eller svensk förening, som vill äska Kungl. Maj:ts befallningshavandes prövning, huruvida bolaget eller föreningen må, enligt 4 § i lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, här i riket förvärva viss fast egendom, foga vid ansökningen, jämte fångeshandlingen:

1) intyg av lantmätare eller kronofogde eller länsman eller av två personer, som äro nämndemän eller ledamöter i ägodelningsrätt eller valda till gode män vid lantmåteriförrättningar, att egendomen är av beskaffenhet, som i nämnda § avses, vilket intyg även bör innehålla upplysning om de omständigheter, på vilka detta omdöme grundas, såsom egendomens storlek och läge m. m.;

2) redogörelse för de förhållanden, på grund av vilka egendomen av sökanden anses vara behöflig för sökandens verksamhet.

Har ej vad sålunda är stadgat iakttagits, förelägge Kungl. Maj:ts befallningshavande sökanden att inom viss tid inkomma med intyg och redogörelse, som nu nämnts, vid äventyr att underlåtenhet därav icke utgör hinder för ärendets företagande till prövning i befintligt skick.

Finner Kungl. Maj:ts befallningshavande vidare utredning i ärendet erfordras, och förskjuter sökanden härför erforderliga medel, förordne Kungl. Maj:ts befallningshavande därom efter omständigheterna.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 maj 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Justitiedepartementet.)

BERNDT HASSELROT.

(Svensk författningssamling Nr 157, som
utkom från trycket den 30 maj 1916.)

3) LAG

om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884;
given Stockholms slott den 30 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott i nåder förordna, att 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Om vissa inskränkningar i rätten att inmuta mineralfyndighet eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 maj 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

Justitiedepartementet.)

BERNDT HASSELROT.

(Svensk författningssamling Nr 158, som
utkom från trycket den 30 maj 1916.)

I det till lagrådet remitterade förslaget hade detta stadgande följande lydelse:

»Om inskränkning i utländskt förvärv av rätt till gruva är särskilt stadgat.»

Departementschefen yttrade om förslaget:

»Om bestämmelserna angående utlännings förvärv av rätt till gruva, enligt vad jag föreslagit, överflyttas till den nya lag, för vilken jag nyss redogjort,¹ bör 68 § Gruvestadgan därefter endast innehålla en hänvisning till denna.»

Lagrådet anmärkte:

»De särskilda stadganden, till vilka i förevarande lagförslag bör hänvisas, avse inskränkning icke endast i utländskt förvärv av rätt till gruva utan även i vissa svenska rättssubjekts förvärv av sådan rätt. Med hänsyn härtill bör förslaget underkastas någon jämkning.»

¹ Den under 1) införda lagen.

4) LAG

innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag; given Stockholms slott den 30 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott att såsom tillägg till vad i lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag är stadgat om handelsbolag i nåder förordna som följer:

Utlänning må ej, ändå att han erhållit Konungens medgivande att i riket idka näring, här sluta handelsbolag eller i handelsbolag ingå, utan att han därtill erhållit Konungens tillstånd. Sökes sådant tillstånd, skall visas, att angående bolagets slutande eller inträde i bolaget träffats avtal, som omedelbart fullbordas genom tillståndets beviljande.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Från denna lags tillämpning äger Konungen medgiva sådant undantag, som må föranledas av bestämmelse i traktat, vilken med främmande makt slutits före lagens trädande i kraft.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 maj 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Justitiedepartementet.)

BERNDT HASSELROT.

(Svensk författningssamling N:r 159, som
utkom från trycket den 30 maj 1916.

I *det till lagrådet remitterade förslaget* hade denna bestämmelse följande lydelse:

»Utländsk medborgare må ej, — — — — beviljande.

Vad sålunda stadgas om utländsk medborgare gälle ock i avseende å utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser.»

Om förslaget yttrade *departementschefen*:

»Såsom jag förut antytt, böra enligt min mening i särskild lag meddelas bestämmelser till begränsning av utlännings rätt att ingå i handelsbolag, som äger fastighet eller gruva eller aktier i fastighets- eller gruvägande aktiebolag. Då de förhållanden, under vilka en utlänning utan någon risk ur nu förevarande synpunkter kan få bliva bolagsman, svårigen kunna på förhand bestämmas i lag, synes bästa utvägen vara att låta utlännings inträde i handelsbolag bero av Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall. Att en utlänning enligt näringsfrihetsförordningen erhåller Kungl. Maj:ts tillstånd att driva näring här i riket skall alltså ej vidare för honom medföra rätt till sådant inträde, utan härför skall erfordras särskilt medgivande av Kungl. Maj:t, vilket emellertid naturligtvis, på ansökning därom, kan lämnas i sammanhang med det förra tillståndet. Då en utlänning genom medlemskap i ett svenskt rättssubjekt obestriddligen vinner en i viss mån friare ställning än om han endast äger utöva näring här i riket, synes det vara fullt befogat att sålunda göra frågan om rätt för utlänning att ingå i ett handelsbolag till föremål för särskild prövning. Sådan bör äga rum, såväl om utlännen vill sammansluta sig med någon svensk eller annan utlänning för bildande av ett nytt handelsbolag — eventuellt i den form att en svensk ingår såsom delägare i en av utlännen under särskild firma förut bedriven rörelse — som ock för det fall att utlännen vill bliva bolagsman i ett förut befintligt handelsbolag.

Ett av Kungl. Maj:t lämnat tillstånd i berörda avseende skulle möjligen kunna begagnas på sådant sätt att förutsättningarna för tillståndet omintetgjordes. Sedan Kungl. Maj:t på den grund att ett handelsbolag varken äger fastighet, gruva eller aktier i fastighets- eller gruvägande aktiebolag beviljat en utlänning rätt att ingå däri, kunde bolaget förvärva sådan egendom och utlännen först därefter använda det erhållna medgivandet. Till förebbyggande härav synes böra föreskrivas att, då berörda tillstånd sökes, skall visas att angående bolagets bildande eller inträde i bolaget träffats avtal, som omedelbart fullbordas genom tillståndets beviljande. I och med det att avtalet fullbordas och utlännen alltså blir bolagsman, är bolaget enligt 4, 5 och 12 §§ i det först berörda lagförslaget¹ förhindrat att förvärva fastighet eller gruva eller aktier i fastighets- eller gruvägande aktiebolag.

Även i fråga om den sålunda föreslagna begränsningen av utlännings rätt torde böra stadgas, att om, i motsats till vad verkställda undersökningar giva vid handen, en sådan begränsning skulle kunna anses strida mot någon gällande traktat med främmande makt, traktatens bestämmelse i ämnet likväl skall fortfarande äga giltighet.

Stadgandena i ämnet synas lämpligen få sin plats såsom tillägg till gällande bestämmelser om handelsbolag. Enligt nu angivna grunder har därför

¹ 2 och 12 §§ i den under 1) införda lagen.

upprättats ett *förslag till lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag.*»

Sin slutliga lydelse erhöll detta stadgande efter granskningen i *lagrådet*, som yttrade:

»Bestämmelsen i andra stycket, som förutsätter, att bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser kunna vara delägare i handelsbolag, torde såsom obehövlig böra utgå.»

5) LAG

om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 92, 94, 105 och 132 §§ i lagen
den 12 augusti 1910 om aktiebolag; given Stockholms slott
den 30 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung,
göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott i nåder förordna, att
23, 54, 63, 91, 92, 94, 105 och 132 §§ i lagen den 12 augusti 1910
om aktiebolag skola erhålla följande ändrade lydelse:

23 §.

Ansökning om bolagets registrering skall göras av dess styrelse.

I sådan ansökning skola uppgivas

dels stiftarnas och styrelseledamöternas samt, där suppleanter i styrelsen utsetts, deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist, dels bolagets postadress,

dels ock, där befogenhet att teckna bolagets firma ej skall ütövas allenast av styrelsen, vilken eller vilka, var för sig eller i förening, sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än styrelseledamot eller suppleant äga nämnda befogenhet, varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

Vid ansökningen skola fogas

1) stiftelseurkunden, försedd med påskrift om uppvisande, som i 9 § sägs, samt övriga i 14 § 2 mom. angivna handlingar, så ock styrkta avskrifter av samtliga dessa handlingar;

2) av notarius publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga, bevitnade namnunderskrifter styrkt avskrift av protokollet vid konstituerande stämman, så ock, där annan stämma hållits, av det därvid förda protokollet;

3) två på enahanda sätt, som under 2) sägs, till riktigheten styrkta exemplar av bolagsordningen;

4) en med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter försedd handling, innehållande *dels* uppgift, huru mycket blivit tecknat, med avdrag ej mindre i anledning av överteckning, där sådan ägt rum, än ock för aktierätt, som av aktietecknare må hava enligt 30 § förverkats och ej av annan övertagits, ävensom huru mycket av det belopp, vartill aktiekapitalet sålunda uppgår, blivit inbetalt, *dels* ock försäkran, att den sålunda anmälda inbetalningen fullgjorts i penningar eller annat i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser;

5) bevis om tillstånd, som, efter ty i 3, 57 eller 63 § sägs, må vara av Konungen meddelat.

I denna paragraf har genom ifrågavarande lagändring i tredje mom. inskjutits orden »ävensom nationalitet», varjämte i fjärde mom. under 5) införts hänvisning till 63 §. Se vidare härom under 63 §!

54 §.

Ej må till aktieägarna annorledes än i följd av aktiekapitalets nedläggning, efter ty i 49 eller 50 § sägs, utbetalas annat än den vinst, som förefinnes enligt fastställd balansräkning för sista året, i den mån vinsten ej skall avsättas till reservfonden. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid med vad sålunda stadgats eller med bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära densamma; och ansvare därjämte de, som deltagit i beslutet, en för alla och alla för en, för den brist, som vid återbäringen kan uppkomma.

Har efter aktiebolags bildande i bolagsordningen intagits förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, må, innan förbehållet enligt 26 § 2 mom. angivits å aktiebrevet, utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej äga rum.

2 mom. Genom lottning skall i vissa fall bestämmas, vilka aktier skola träffas av förbehållet, se 92 § 2 mom.; om ansvar vid överträdelse av § se 132 § 5 mom.; jämväl enligt 12 § 2 st. i lagen om vissa inskränkningar etc. (här ovan under 1) intagen) skall i vissa fall anteckning å aktiebrev äga rum.

Genom lagändringen har paragrafens 2 mom. tillkommit.

I *det till lagrådet remitterade förslaget* var motsvarande bestämmelse så lydande:

»Ej må — — — reservfonden.

Har sådant förbehåll träffats som i 52 § 2 mom. sägs, må, innan det jämlikt 26 § 2 mom. angivits å aktiebrevet, utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej äga rum.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid med vad ovan stadgats etc. (se 1 mom. 2 punkten) — — — uppkomma.»

Härom yttrade *departementschefen*:

»Därest man vill bibehålla aktiebolagslagens bestämmelser (se 26 § 2 mom. och 94 §), att då förbehåll, varom nu är fråga, införas i bolagsordningen

efter bolagets bildande, detsamma måste angivas i varje brev å aktie, som förbehållet avser, och att, innan så skett, registrering av ändringen i bolagsordningen ej må ske, — vilket ock, såsom aktiebolagskommittén framhållit, torde vara nödvändigt för att mot rättsförlust skydda dem, som icke få förvärva aktier — är det givetvis av vikt att giva bolagen ett om möjligt osvikligt medel att tvinga aktieägare att förete ifrågavarande aktiebrev för påteckning. Såvitt jag kunnat finna, är det enda medel, som uppfyller detta villkor, ett lagstadgande av innehåll att, innan förbehållet antecknats å sådant aktiebrev, utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej må äga rum. En bestämmelse i denna riktning torde därför böra införas i aktiebolagslagens 54 § och i sammanhang därmed torde en jämkning böra vidtagas i stadgandet uti samma lags 132 § 1 mom. under 5).

De sålunda föreslagna ändrade bestämmelserna i aktiebolagslagen avse emellertid endast det fall, då ett aktiebolag i syfte att erhålla rätt att utan inskränkning förvärva fast egendom eller idka gruvdrift i sin bolagsordning intager visst förbehåll med avseende å förvärv av aktie i bolaget. Bestämmelserna komma således icke att få tillämpning å aktiebolag, vars aktier, med hänsyn till beskaffenheten av den egendom bolaget äger vid tiden för den ifrågasatta lagstiftningens trädande i kraft, skola vara underkastade den förut angivna legala inskränkningen i rätten att över dem förfoga. Men givet är att även beträffande dessa senare aktiebolag bör gälla, att brev å aktier, som äro underkastade nämnda inskränkning, böra förses med påskrift därom samt att, innan aktiebrev försetts med sådan påskrift, utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej må äga rum. Bestämmelser härom finnas i andra stycket av 12 § i det lagförslag, för vilket jag först redogjorde.¹

Sin slutliga lydelse erhöll paragrafen efter granskningen av *lagrådet*, inom vilket yttrades:

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

»Anledningen till den föreslagna ändringen av denna paragraf är, enligt vad av motiven framgår, att det ansetts nödvändigt att, när efter ett aktiebolags bildande i bolagsordningen införes förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, giva bolaget ett medel att tvinga aktieägare att i och för påskrift om förbehållet förete aktiebrev, som förbehållet avser. Det nya andra momentet i 54 § har emellertid erhållit en sådan avfattning, att densamma även gäller för det fall, att vid bolagets bildande i bolagsordningen införts ett sådant förbehåll varom nu är fråga. För detta fall torde icke föreligga behov av det föreslagna tvångsmedlet, åtminstone icke mera än när fråga är om de andra slag av förbehåll, som omförmälas i 26 § 2 mom. Bestämmelsen bör fördenskull erhålla den inskränkta omfattning, som i motiven avsetts.

Då bestämmelserna i förslaget 3 mom. icke passa för överträdande av förbudet i 2 mom. och något behov av liknande påföljder för detta fall icke torde förefinnas, hemställles, att det nya stadgandet i 54 § införas såsom ett nytt andra moment till den nuvarande paragrafen. Detta påkallar någon ändring i punkt 5 av förslagets 132 §.»

¹ Se 12 § i Lag om inskränkning etc.

Justitierådet *Sjögren*:

»Därest på sätt av mig ifrågasatts genom lag införes förbud för utlåning och sådana svenska bolag, som efter vad ovan sagts böra likställas med utländska rättssubjekt, att förvärva aktier i svenska bolag, bliva de av stadgandet i 5 § av det ovan först granskade lagförslaget påkallade ändringarna i 54, 91, 94 och 132 §§ av aktiebolagslagen obehövlige. Att den i 91 § föreslagna ändringen — den viktigaste av berörda ändringar — är ägnad att i princip framkalla betänklighet, har av mig vid granskningen av 3—6 §§ av nämnda lagförslag anmärkts.»¹

63 §.

I bolagsordningen må bestämmas, att styrelsen äger bemyndiga annan än styrelseledamot att teckna bolagets firma; och äge jämväl bolagsstämman tillåta styrelsen att meddela sådant bemyndigande. I fråga om den, som sålunda erhållit rätt att teckna bolagets firma, skall tillämpas vad som enligt 58 och 59 §§ gäller beträffande styrelseledamot, som äger teckna firman.

Bemyndigande, som i denna paragraf avses, må ej meddelas annan än här i riket bosatt svensk medborgare, med mindre Konungen för särskilt fall det medgiver.

Ang. uppgift om bemyndigandet för registrering se denna lags 23 och 65 §§; bemyndigande, givet före lagens ikraftträdande, upphör att gälla, därest icke Konungens tillstånd inom viss tid sökes och sedermera erhålles, se denna lags slutstadgande 2 mom.

Ändringen består däri, att andra momentet tillagts. Härom yttrade *departementschefen*:

»Jag anhåller att nu även få fästa uppmärksamheten på ett stadgande i aktiebolagslagen, vilket, enligt vad erfarenheten redan visat, gör den viktiga bestämmelsen, att till styrelseledamot icke må utan Kungl. Maj:ts medgivande utses utländsk medborgare, skäligen ineffektiv. Härmed åsyftar jag stadgandet i 63 §, att till firmatecknare må utses annan än styrelseledamot; lagen lägger nämligen icke något hinder i vägen för att till firmatecknare utom styrelsen utses utländsk medborgare. Då en firmatecknares ställning såväl inåt som utåt i det närmaste sammanfaller med styrelsens, vinnes genom att till firmatecknare utse utländska medborgare i huvudsak samma resultat som om till styrelse utsetts utländska medborgare.

I sammanhang med de ändringar i aktiebolagslagen, vilka, i enlighet med vad jag förut anfört, synas böra komma till stånd, torde därför lämpligen göras det tillägg till samma lags 63 §, att bemyndigande, som där sägs, ej må meddelas annan än här i riket bosatt svensk medborgare, där ej Konungen för särskilt fall det medgiver (jfr 5 § i lagen om järnvägsaktiebolag den 22 juni 1911). Detta tillägg föranleder jämkningar av stadgandena i 23 och 105 §§ aktiebolagslagen.»

¹ Jfr det föregående under 1 och 2 §§ s. 37.

Beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen, att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, eller att förbehåll, som i 52 § 1 mom. sägs, i bolagsordningen intages, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom. Om beslut, varigenom i bolagsordningen intages förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, gälle vad i 4 mom. av denna § stadgas.

Beslut avseende ändring av bolagsordningen i fråga om grunderna för utövande av rösträtt och för fattande av beslut å bolagsstämma eller om användande av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning, så ock beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att däri intages förbehåll, som i 138 § sägs, eller att tiden för bolagets bestånd förlänges, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, samt å den stämma, som sist hålles, biträts av samtliga röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet.

Beslut avseende ändring av bolagsordningen i fråga om föremålet för bolagets verksamhet vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, samt å den stämma, som sist hålles, biträts av minst tre fjärdedelar av de röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet. I fråga om giltighet av beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att aktiekapitalet må ökas, vare, där aktier med olika rätt finnas, lag, som nu är sagt; dock erfordras, att de röstande, som biträtt beslutet, företrätt jämväl minst tre fjärdedelar av varje särskilt slag av aktier.

Beslut om annan ändring av bolagsordningen vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, och å den stämma, som sist hålles, biträts av minst två tredjedelar av de röstande.

Är för giltighet av beslut, varom nu är sagt, något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände ock det till efterrättelse.

Har i bolagsordningen intagits bestämmelse, enligt vilken annan bestämmelse ej må ändras, utan att Konungen därtill lämnat medgivande, må ej heller den förra bestämmelsen utan Konungens medgivande ändras.

För viss ändring i bolagsordningen erfordras Konungens medgivande, se härövan under 1) lag om vissa inskränkningar etc. 2 § sista stycket.

Se i övrigt under 92 §.

Beslut, som i 91 § 3 mom. 2 punkten avses, så ock beslut enligt samma paragrafs 4 och 5 mom. om sådan ändring av bolagsordningen, att aktier med företrädesrätt må utfärdas, skall innehålla bestämmelser om det belopp, vartill nya aktier må utgivnas, om de rättigheter, som i förhållande till de förutvarande aktierna skola tillkomma de nya, samt om den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje särskilt slag av aktier.

Avser beslut, varigenom i bolagsordning intages förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, icke bolagets samtliga aktier, och åsämjas ej aktieägarna, beträffande vilka aktier förbehållet skall gälla, varde frågan därom avgjord genom lottning, som anställes å bolagsstämma i sammanhang med beslutet.

Med avseende å 1 mom. har 91 § erhållit ny lydelse.

I *det till lagrådet remitterade förslaget* hade detta moment följande lydelse:

»Beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen, att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, eller att förbehåll, som i 52 § 1 mom. sägs, i bolagsordningen intages, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom.»

Om ändamålet med förändringen yttrade *departementschefen*:

»Enligt aktiebolagslagens 91 § kan en sådan ändring av bolagsordningen, att däri intages förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, ej genomföras, med mindre samtliga aktieägare därom förenat sig. Detta innebär i själva verket att i de allra flesta fall en dylik ändring av bolagsordningen är omöjlig att genomföra. Då det emellertid ligger i det allmännas intresse, att sådant förbehåll i så stor utsträckning som möjligt intages i särskilt fastighets- och gruvbolags bolagsordningar, bör det tagas i övervägande, huruvida icke niändre stränga bestämmelser skola meddelas om ändring av bolagsordningen i detta avseende. Jag har trott, att man därvid bör kunna gå så långt, att en dylik ändring i bolagsordningen må komma till stånd enligt 91 § 4 mom. och alltså även därigenom att beslut om ändringen fattas å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, och å andra bolagsstämman biträdes av minst två tredjedelar av de röstande, dock under förutsättning att garanti vinnes för att med dylikt majoritetsbeslut icke genomdrives förbud för utländska aktieägare att överlåta sina aktier till andra utlänningar eller utländska juridiska personer. Denna garanti vinnes, synes det mig, enklast genom den av mig nyss förordade avfattningen av 94 § aktiebolagslagen, enligt vilken registrering av sådan ändring av bolagsordningen, som nu är i fråga, icke skall kunna ske, med mindre styrelsen avgiver försäkran, att de aktier, som träffas av förbehållet, icke innehavas av andra än som enligt förbehållet må förvärva dessa aktier.»

Inom *lagrådet* yttrade justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg* beträffande 91 §:

»Den föreslagna ändringen av denna paragraf avser, att beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen, att förbehåll, som i 52 § 2 mom.

sågs, intages i bolagsordningen, skall kunna fattas på det i 91 § 4 mom. angivna sättet, således även om icke samtliga aktieägare förenat sig om beslutet. Såsom av det remitterade förslaget 94 § 2 mom., liksom av den nuvarande lydelsen av samma moment, framgår, är det icke nödvändigt, att förbehållet avser bolagets alla aktier. Skall det endast avse en del av dem, måste beslutet anses innefatta sådan ändring av bolagsordningen, att rättsförhållandet mellan aktierna rubbas. För giltigheten av ett dylikt beslut fordras enligt 91 § 1 mom., att samtliga aktieägare förenat sig därom. En ändring jämväl i detta stadgande är således erforderlig, för att beslut om intagande i bolagsordningen av förbehåll, varom fråga är, skall kunna fattas på sätt i förslaget avsetts.

Såsom nyss nämnts, behöver förbehåll enligt 52 § 2 mom. icke omfatta alla aktierna. Har ändringen av bolagsordningen avsett intagande i densamma av ett förbehåll av sådan mindre omfattning, torde, med hänsyn till det nuvarande stadgandet i 91 § 1 mom., att ett dylikt beslut ej är giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom, hittills icke hava förelegat något behov av föreskrift, huru det skall bestämmas, vilka aktier skola träffas av den inskränkning i förfoganderätten, som förbehållet innebär. Annorlunda torde förhållandet bliva, om 91 § så ändras, att ett dylikt förbehåll kan intagas i bolagsordningen, utan att samtliga aktieägare förenat sig därom. Kunna icke vederbörande aktieägare åsämjas, vilka aktier förbehållet skall avse, torde detta lämpligen kunna bestämmas genom lottning, som anställs å bolagsstämma i sammanhang med behandlingen av frågan om ändring av bolagsordningen. Ett stadgande i denna riktning synes fördenskull böra meddelas.»

Beträffande yttrande av *justitierådet Sjögren* se under 54 §.

På grund av det inom lagrådet framställda förslaget, att för vissa fall lottning mellan aktier skulle föreskrivas, infördes uti 92 § ett andra mom.

Lagutskottet erinrade följande:

»I 92 § av förslaget till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen om aktiebolag stadgas, att om beslut, varigenom i bolagsordning intages förbehåll, som i 52 § 2 mom. sågs, icke avser bolagets samtliga aktier, och aktieägarna ej åsämjas beträffande vilka aktier förbehållet skall gälla, frågan därom skall avgöras genom lottning, som anställs å bolagsstämma i sammanhang med beslutet. Då sedermera i 94 § av samma förslag föreskrives, att vid registrering av beslut om sådan ändring i bolagsordningen som nyss nämnts skall företes en av styrelsens ledamöter egenhändigt underskriven försäkran, att enligt aktieboken de aktier, som förbehållet avser, icke innehavas av andra än som utan hinder av förbehållet må förvärva därmed avsedda aktier, lärar härav följa, att den i 92 § föreskrivna lottning icke alltid kan verkställas mellan samtliga aktierna i ett bolag utan allenast mellan sådana aktier, som innehavas av rättssubjekt, vilka icke träffas av bestämmelserna i lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.»

94 §.

Beslut om ändring av bolagsordningen skall av styrelsen ofördröjligen anmälas för registrering och må ej gå i verkställighet, innan registrering skett.

Vid anmälan fogas, i två exemplar, av notarius publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter styrkt avskrift av protokoll, som förts i ärendet, ävensom, där fråga är om beslut avseende sådan ändring av bolagsordningen, att däri intages förbehåll, som i 52 § sägs, bevis att förbehållet blivit antecknat å varje brev å aktie, som detsamma avser, samt, där förbehållet är sådant, som i 52 § 2 mom. sägs, en av styrelsens ledamöter egenhändigt underskriven försäkran, att enligt aktieboken de aktier, som förbehållet avser, icke innehavas av andra än som utan hinder av förbehållet må förvärva därmed avsedda aktier. Styrelseledamöternas namnteckningar å denna försäkran skola vara av vittnen styrkta.

Om straff för underlåtenhet att iakttaga denna § se aktiebolagslagen 133 § 3 st.

Orden »samt, där etc. — — — styrkta» hava tillkommit genom den nya lagstiftningen.

Departementschefen anförde:

»Enligt det förstberörda förslagets 5 §¹ skall ett aktiebolag, därest det i sin bolagsordning intager ett närmare angivet förbehåll om förbud mot akties förvärvande, vara berättigat att utan särskilt tillstånd förvärva fast egendom och idka gruvdrift. För att få sådan verkan måste förbehållet gälla bolagets samtliga aktier. Avser det blott en del av aktierna, torde emellertid, om denna del är så stor att svensk majoritet i bolaget betryggas, härpå kunna grundas en ansökning om allmänt tillstånd för bolaget enligt 3 § i samma förslag.

Tydligt är dock, att efter det bolaget bildats, införande i bolagsordningen av nämnda förbehåll icke är tillfyllest, utan då jämväl måste fordras att bolagets aktier icke innehavas av andra än som enligt förbehållet må förvärva aktier i bolaget. Eljest skulle kunna inträffa, att ett aktiebolag, vars aktier innehavas av utlänningar, genom införande i bolagsordningen av nyssberörda förbehåll komme att erhålla oinskränkt rätt att förvärva fast egendom och idka gruvdrift, något som uppenbarligen icke är åsyftat. Denna brist synes mig lämpligast böra avhjälpas därigenom, att till 94 § i aktiebolagslagen göres ett tillägg av innehåll, att vid anmälan för registrering av sådan ändring i bolagsordningen, att däri intages förbehåll, som i 52 § 2 mom. samma lag sägs, skall fogas en av styrelsens ledamöter egenhändigt underskriven försäkran, att enligt aktieboken de aktier, som förbehållet avser, icke innehavas av andra än som enligt förbehållet må förvärva dess aktier.

Detta stadgande omfattar varje slags förbehåll, som faller under 52 § 2 mom. och således icke endast det i förstberörda förslags 5 §¹ omnämnda. Att stadgandet alltså går längre än som vore behöfligt för tillgodoseende av nyss angivna ändamål sammanhänger med ett annat ändringsförslag, till vilket jag nu anhåller att få övergå».²

¹ Departementschefens förslag till »lag om kontroll å vissa förvärv etc.» se härövan under 2 § av lag om vissa inskränkningar etc.

² Jfr under 91 § härövan.

Inom *lagrådet* yttrade *justitierådet Bergman*:

»Mot det föreslagna tillägget till denna paragraf må erinras, att genom detsamma hinder möter att låta förbehållet omfatta samtliga aktier, så snart någon enda sådan, då anmälan för registrering göres, enligt aktieboken innehaves av någon, som enligt förbehållet icke må fritt förvärva aktier i bolaget, detta även om denne jämte övriga aktieägare förenat sig om förbehållets intagande i bolagsordningen.

Därjämte må framhållas, att det föreslagna tillägget ej medför den trygghet mot utländskt inflytande, som torde kunna antagas därmed vara åsyftad.»

105 §.

Likvidatorerna skola ofördröjligen för registrering anmäla, att bolaget trätt i likvidation. Därvid skola uppgivas

dels likvidatorernas samt, där suppleanter utsetts, deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist,

dels ock, där befogenhet att teckna bolagets firma ej skall utövas allenast av likvidatorerna gemensamt, vilken eller vilka, var för sig eller i förening, sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än likvidator eller suppleant äga nämnda befogenhet, varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

Avgår likvidator eller suppleant eller utses ny sådan eller sker ändring i fråga om rätten att teckna bolagets firma eller ändrar likvidator eller suppleant eller eljest någon, som, ensam eller i förening med annan, berättigats teckna firman, sitt hemvist, skall ock därom anmälan för registrering ofördröjligen göras av likvidatorerna.

Vid anmälan, att likvidator eller suppleant utsetts, skall fogas styrkt avskrift av protokoll eller annan handling, som bestyrker anmälan's riktighet, jämte bevis om tillstånd, som, efter ty i 104 § sägs, må vara av Konungen meddelat.

I denna paragraf enligt dess gamla lydelse har endast vidtagits den ändringen att i 2 stycket »Skall annan etc. — — — hemvist» insatts orden »ävensom nationalitet».

132 §.

Med böter från och med femtio till och med två tusen kronor eller fängelse straffes

1) stiftare, som mot bättre vetande i stiftelseurkunden, i teckningslista eller i skriftlig handling, som åberopas i listan eller bifogas detsamma eller eljest framläggas å konstituerande stämman, meddelar oriktig uppgift;

2) styrelseledamot eller annan, som vid anmälan till registrering mot bättre vetande meddelar oriktig uppgift;

3) styrelseledamot, med vars begivande utfärdas aktiebrev, vilket utan Konungens lov är ställt till innehavaren, eller i vilket aktie angives lyda å mindre belopp än i denna lag är medgivet, eller i vilket mot föreskriften i 26 § 2 mom. förbehåll, som där sägs, ej angivits;

4) styrelseledamot eller likvidator, där han mot bättre vetande i skriftlig handling, som framlägges å bolagsstämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägarna, rörande bolagets angelägenheter meddelar oriktig uppgift eller mot bättre vetande vare sig låter i aktieboken göra anteckning i strid med bestämmelserna i 28 § 1 och 3 mom. eller underlåter ombesörja, att förändring i äganderätt till aktie varder jämlikt 28 § 1, 2 och 3 mom. antecknad i aktieboken;

5) styrelseledamot eller likvidator, som uppsåtligen i strid med bestämmelser i 54 § 1 mom. första punkten eller 2 mom. låter verkställa utbetalning till aktieägare;

6) styrelseledamot, som vid upprättande av balansräkning mot bättre vetande förfar i strid med bestämmelserna i 56 §;

7) revisor eller enligt 107 § förordnad god man, där han i berättelse eller utlåtande eller annan handling, som framlägges å stämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägarna, mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift rörande bolagets angelägenheter eller uppsåtligen underlåter att göra anmärkning mot dylik uppgift i handling, som av honom granskats;

8) revisor, som, därest han insett eller bort inse, att skada därav kunnat följa, yppar något av vad vid granskningen av styrelsens förvaltning eller bolagets räkenskaper kommer till hans kännedom, utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag;

9) en var, som falskeligen avgiver sådan försäkran, som omförmäles i 76 § 2 mom.

Ej må straff, som ovan är stadgat, tillämpas, där förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

I 15 § av den här ovan under 1) intagna lagen finnas jämväl vissa straffbestämmelser för brott, begånget av styrelseledamot; jfr ock aktiebolagslagen 133 §.

Med avseende å denna § har den nya lagstiftningen endast medfört ändring i §:ns 5 mom. Detta moment lydde förut: »5) styrelseledamot — — — med bestämmelsen i 54 § 1 punkten låter — — — aktieägare;»

I *det till lagrådet remitterade förslaget* hade momentet följande lydelse: »5) Styrelseledamot eller — — — med bestämmelsen i 54 § 1 eller 2 mom. låter — — — aktieägare;»

Angående *lagrådets* yttrande se härövan under 54 §.

I *propositionen* erhöll detta moment på grund av den i 54 § vidtagna ändringen följande lydelse: »5) styrelseledamot — — — med bestämmelse i 54 § låter — — — aktieägare;».

Den slutliga lydelsen av paragrafen föreslogs av *lagutskottet*, vilket yttrade:

»Då den under 5:o i 132 § av samma lagförslag vidtagna ändringen utslutande torde hava föränletts av tillkomsten av ett nytt moment i 54 §, har utskottet ansett 'bestämmelse i 54 §' böra utbytas mot 'bestämmelse i 54 § 1 mom. första punkten eller 2 mom.'»

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Innehar, då denna lag träder i kraft, annan än här i riket bosatt svensk medborgare bemyndigande att teckna firman för aktiebolag, i vilket han icke är styrelseledamot, likvidator eller suppleant för sådan, och sökes ej inom nittio dagar efter lagens ikraftträdande Konungens medgivande för innehavaren att bibehållas vid bemyndigandet, eller varder dylik ansökning, som gjorts inom nämnda tid, av Konungen avslagen, upphøre bemyndigandet att gälla.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 maj 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Justitiedepartementet.)

BERNDT HASSELROT.

(Svensk författningssamling nr 160, som
utkom från trycket den 30 maj 1916.)

Andra stycket i denna bestämmelse om lagens ikraftträdande saknades i *det till lagrådet remitterade förslaget*; det tillkom på föranledande av *lagrådet*, som yttrade:

»Av förslaget framgår ej med tydlighet, vilken verkan de nya bestämmelserna om firmatecknare skola hava i fråga om sådana personer, vilka vid lagens trädande i kraft innehava bemyndigande att teckna aktiebolags firma men icke äro här i riket bosatta svenska medborgare. Ett stadgande härom synes lämpligen böra meddelas.»

Vid ärendets föredragning i statsrådet den 7 april 1916 erinrade *departementschefen* om, att enligt 65 § i lagen om aktiebolag skall göras anmälan till registret, när dylik firmatecknares behörighet upphör.

6) LAG

om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911
om ekonomiska föreningar; given Stockholms slott
den 30 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung
göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott i nåder förordna, att
6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar
skola erhålla följande ändrade lydelse:

6 §.

Ansökning om föreningens registrering skall göras av dess styrelse.

I sådan ansökning skola uppgivas

dels styrelseledamöternas samt, där suppleanter i styrelsen utsetts,
deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist,

dels ock, där befogenhet att teckna föreningens firma ej skall utövas
allenast av styrelsen, vilken eller vilka, var för sig eller gemensamt,
sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än styrelseledamot eller suppleant äga nämnda befogenhet,
varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom
nationalitet och hemvist.

Vid ansökningen skola fogas

1) två av notarius publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga,
bevittnade namnunderskrifter styrkta exemplar av föreningens stadgar
ävensom, där ej vad i 65 § 1 mom. är stadgat äger tillämpning, en
med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter
försedd försäkran, att medlemmarnas antal uppgår till minst fem;

2) på enahanda sätt, som under 1) sägs, till riktigheten styrkt avskrift
av protokoll vid sammanträde med föreningens medlemmar, utvisande,
att stadgarna blivit antagna, ävensom av dylikt protokoll eller
annan handling, varav framgår, att styrelse blivit utsedd.

Ang. förbud för utländsk medborgare att vara ledamot i förenings styrelse eller teckna
förenings firma se denna lag 20 § 5 mom.

Genom lagändringen uteslötos i 2 momentet närmast efter orden »vilken
eller vilka» orden »inom eller utom styrelsen» samt tillades 3 mom. »Skall
annan — — — hemvist».

20 §.

För ekonomisk förening skall finnas en styrelse, bestående av en eller flera ledamöter.

Styrelsen äge i enlighet med vad i denna lag är stadgat förvalta föreningens angelägenheter. Den äge ock bemyndiga annan vare sig inom eller utom styrelsen att teckna föreningens firma (firmatecknare). Har i stadgarna eller av föreningssammanträde gjorts inskränkning i styrelsens rätt att utse firmatecknare, lände den till efterrättelse.

Styrelsen väljes å föreningssammanträde; dock må i stadgarna kunna bestämmas, att styrelsen eller ledamot av densamma skall på annat sätt utses.

Styrelseledamot skall vara medlem i föreningen; dock må där bolag eller annan samfällighet eller stiftelse är medlem i föreningen, ledamot av den samfällighets eller stiftelses styrelse eller delägare i samfälligheten vara ledamot av föreningens styrelse.

Ledamot av styrelsen, så ock firmatecknare, som utom styrelsen utses, skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej Konungen för viss förening medger undantag.

Styrelseledamot må ej utses för längre tid än två år. Styrelseledamot må, ändå att den tid, för vilken han blivit utsedd, ej gått till ända, skiljas från uppdraget genom beslut av den, som utsett honom.

Avgår av föreningen vald styrelseledamot, innan den tid, för vilken han blivit vald, gått till ända, och finnes ej suppleant, åligger det övriga styrelseledamöter, såframt styrelsen ej är beslutför med kvarstående ledamöter eller enligt stadgarna fulltalig styrelse alltid skall förefinnas, att ofördröjligen föranstalta om val av ny ledamot.

Sker ändring i styrelsens sammansättning eller i fråga om rätten att teckna föreningens firma, skall styrelsens ordförande därom ofördröjligen göra anmälan för registrering.

5 mom. Ang. uppgift om bemyndigandet för registrering se denna lags 6 §; bemyndigande för person utom styrelsen att teckna förenings firma, givet före lagens ikraftträdande, upphör att gälla, därest icke Konungens tillstånd inom viss tid sökes och sedermera erhålles, se denna lags slutstadgande 2 st.

Uti denna paragraf enligt dess gamla lydelse saknades i 5 momentet orden »så ock firmatecknare, som utom styrelsen utses,».

54 §.

Likvidatorerna skola ofördröjligen för registrering anmäla, att föreningen trätt i likvidation. Därvid skola uppgivas

dels likvidatorernas samt, där suppleanter utsetts, deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist,

dels ock, där befogenhet att teckna föreningens firma ej skall utövas allenast av likvidatorerna gemensamt, vilken eller vilka, var för sig eller gemensamt, sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än likvidator eller suppleant äga nämnda befogenhet, varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

Avgår likvidator eller suppleant eller utses ny sådan eller sker ändring i fråga om rätten att teckna föreningens firma, skall ock därom anmälan för registrering ofördröjligen göras av likvidatorerna.

I andra stycket »Skall etc. — — — hemvist» hava genom lagändringen orden »ävensom nationalitet» tillkommit.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Innehar, då denna lag träder i kraft, annan än här i riket bosatt svensk medborgare bemyndigande att teckna firman för förening, i vilken han icke är styrelseledamot, likvidator eller suppleant för sådan, och sökes ej inom nittio dagar efter lagens ikraftträdande Konungens medgivande för innehavaren att bibehållas vid bemyndigandet, eller varder dylik ansökning, som gjorts inom nämnda tid, av Konungen avslagen, upphøre bemyndigandet att gälla.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 maj 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Justitiedepartementet.)

BERNDT HASSELROT.

(Svensk författningssamling n:r 161, som utkom från trycket den 30 maj 1916).

Såsom *departementschefen* den 2 juli 1915 vid remissen till lagrådet framhållit, är syftet med de i förevarande lag vidtagna ändringarna att för ekonomiska föreningar stadga samma begränsning i fråga om firmatecknares nationalitet som den beträffande aktiebolag omförmälda.

Andra stycket av bestämmelsen om lagens ikraftträdande tillkom på samma sätt som motsvarande stadgande i lagen om ändrad lydelse av vissa paragrafer i aktiebolagslagen.

Vid ärendets föredragning den 7 april 1916 erinrade *departementschefen* om, att enligt 20 § i lagen skall göras anmälan till registret, när dylik firmatecknares behörighet upphör.

PROMEMORIA

ANGÅENDE DEN NYA LAGSTIFTNINGENS BETYDELSE FÖR SVENSKA BOLAG OCH FÖRENINGAR.

Den nya lagstiftningen av den 30 maj 1916¹ avser att direkt och indirekt reglera utlänningars rätt att i Sverige förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift². Av särskilt intresse äro härvid de bestämmelser, som införts för att hindra utlänningar att indirekt förskaffa sig herravälde över fastigheter och gruvor i Sverige genom att föranstalta om bildande av svenska bolag eller föreningar eller genom förvärv av andelar i sådana. För att förhindra dylikt har lagstiftningen måst väsentligt ingripa även i svenska bolags och föreningars rätt att förvärva fast egendom eller gruva eller att idka gruvdrift ävensom i rätten att förfoga över aktier i bolag, som äga fastigheter eller gruvor i viss omfattning. Slutligen har den nya lagstiftningen infört en bestämmelse, som avser att förhindra, att utländsk medborgare utan Kungl. Maj:ts tillstånd tillåtes att företräda svenskt bolag eller förening, därigenom att han förvärvar rätt att teckna firman.

I det följande lämnas en översiktlig redogörelse över dessa delar av den nya lagstiftningen.

I.

Om svenska bolags och föreningars rätt att förvärva fast egendom eller gruva samt att idka gruvdrift.

A. Genom testamente kan varje svenskt bolag eller svensk förening förvärva fast egendom eller gruva (18 § 1 st. I. L.) Denna rätt lär väl emellertid vara av föga praktisk betydelse.

B. Enligt 18 § 2 st. I. L. tillkommer rätt att förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift utan hänsyn till de i den nya lagen³ stadgade inskränkningar bankaktiebolag, solidariskt bankbolag, järnkontoret, sparbank,

¹ Angående de olika författningar, som ingå i lagstiftningen, hänvisas till det föregående. Den under 1) bland författningarna upptagna lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag den 30 maj 1916 kallas i denna promemoria »inskränkningsslagen» och citeras I. L.

² Det i texten använda sammanfattande uttrycket »förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift» begagnas i det följande i st. f. lagens längre uttryck »att förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift».

³ Att inskränkningar i rätt att förvärva fast egendom av andra grunder äro stadgade för vissa av dessa samfälligheter framgår bl. a. av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse 46 och 162 §§ och lag den 29 juli 1892 ang. sparbanker. Jfr även 19 § I. L.

försäkringsbolag, sjukkasse, understödsförening eller annan försäkringsförening, aktiebolag eller förening, som erhållit statslån från egnahemslånefonden, eller förening med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att anskaffa livsmedel eller andra förnödenheter åt medlemmarna, avsätta alster av medlemmarnas verksamhet, bereda bostäder åt medlemmarna eller anskaffa lån åt medlemmarna.

C. Om sådana svenska *aktiebolag*, som icke inbegripas under B, gäller följande:

1. Svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, må icke förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift, utan att Kungl. Maj:t för varje särskilt fall givit tillstånd därtill (2 § 1 st. I. L.). Angående formerna för detta tillstånds vinnande, se det följande under H. Undantag från regeln gäller enligt 4 § I. L., vilken berättigar sådant bolag att med Konungens Befallningshavandes medgivande förvärva hus, tomt, upplagsplats och vissa mindre fastigheter, som prövas vara behövlige för bolagets verksamhet. Se härom 4 och 5 §§ I. L. samt den under 2) bland författningarna härovan intagna K. K. den 30 maj 1916 med föreskrifter om viss utredning i ärende angående förvärv av fast egendom enligt 4 § I. L. Dessutom gäller viss rätt att förvärva egendom eller gruva genom inrop å exekutiv auktion. I fråga härom hänvisas till 6—10 §§ I. L. Enligt 3 § av lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag¹ får bolag ej numera utställa aktiebrev till innehavaren utan Kungl. Maj:ts samtycke för särskilt fall.

2. Svenskt aktiebolag, vars aktiebrev skola vara ställda till viss man, får såsom regel ej heller förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift utan Kungl. Maj:ts för särskilt fall givna tillstånd. Angående formerna för detta tillstånds vinnande, se det följande under H. Från nämnda regel gälla dock viktiga undantag:

a) Enligt 4 § I. L. äger sådant aktiebolag med Konungens Befallningshavandes tillstånd förvärva vissa fastigheter, som prövas vara behövlige för bolagets verksamhet. Se härom det föregående, 4 och 5 §§ I. L. samt den under 2) härovan intagna K. K. den 30 maj 1916 med föreskrifter om viss utredning i ärende angående förvärv av fast egendom enligt 4 § I. L.

b) Aktiebolag, varom här är fråga, äger på sätt och under villkor, som bestämmas i 6—10 §§ I. L., vartill hänvisas, förvärva fast egendom eller gruva medelst inrop å exekutiv auktion.

c) Aktiebolag, varom här är fråga, kan enligt 2 § I. L. erhålla rätt att fritt förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift, om *aktiebolaget i bolagsordningen intager visst förbehåll*. Genom detta förbehåll skall, där det ej innefattar strängare föreskrifter, bestämmas, att allenast viss del, vid varje tid² mindre än en femtedel, av bolagets aktier eller, om aktier med olika röstvärde finnas, allenast så många aktier, att röstetalet för dem utgör viss del,

¹ Betecknas i det följande som aktiebolagslagen och citeras A. L.

² Den i förbehållet angivna kvotdelen måste hänföra sig till storleken av aktiekapitalet eller aktiernas röstetal »vid varje tid», d. v. s. vid varje tidpunkt allt framgent. Skulle alltså t. ex. bolagsstämma besluta om aktiekapitalets nedsättning eller om ändring av förhållandet mellan de olika aktiernas röstetal och genomförandet av sådant beslut medföra, att den från förbehållet fria kvotdelen komme att överstiga den i bolagsordningen angivna, lærer ett sådant beslut icke kunna registreras av Patent- och Registreringsverket. förrän det visas, att anordningar vidtagits för återförande av bolagsordningens proportion mellan »fria» och »ofria» aktier.

vid varje tid mindre än en femtedel, av röstetalet för bolagets samtliga aktier, må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare,¹ samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll, som nu är sagt, dock att utan hinder av förbehållet aktier må förvärfvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 §. Från förbehållet kunde enligt den kungliga propositionen undantagas högst en fjärdedel av bolagets aktier eller, om aktier med olika röstvärde finnas, allenast så många aktier att röstetalet för dem utgör viss del, högst en fjärdedel, av röstetalet för bolagets samtliga aktier. Lagutskottet fann emellertid denna kvotdel för högt tilltagen, och ansåg densamma böra begränsas så mycket, att icke utländskt och däremot svarande innehav av den tillåtna aktieparten kan, med stöd av den i 79 § aktiebolagslagen angivna legala begränsningen i rösträtts utövande, under vissa förhållanden bereda innehavarna bestämmanderätt i bolagets angelägenheter å bolagsstämma. Då nu i 79 § 1 mom. under 4) föreskrives att ingen må för egna eller andras aktier utöva rösträtt för mer än en femtedel av det å stämman företrädde aktiekapitalet, ansåg utskottet, att sådant i bolagsordningen intaget förbehåll, som skulle för bolaget medföra befrielse från koncessionstvånget, borde innehålla, att endast viss del, *understigande en femtedel* av röstetalet för bolagets samtliga aktier, skulle få förvärfvas av sådana rättssubjekt, om vilka här är fråga. I följd härav inföll i 2 § I. L. härövan berörda negativa bestämning av förbehållets omfattning. Något hinder att i stället angiva förbehållet positivt t. ex. genom uttrycken »högst tjugutre etthundratjugondelar», »högst en sjättedel», »högst en tiondel» o. s. v. föreligger emellertid naturligtvis icke, blott man tillser, att den positivt angivna kvotdelen understiger ovanberörda femtedel. Ej håller strider det mot 2 § I. L. att föreskriva, att med iakttagande av föreskriven begränsning vissa till numren angivna aktier eller visst bestämt antal aktier eller viss bestämd kvotdel av aktierna undantages från förbehållet. Och slutligen kan det t. o. m. föreskrivas att icke någon enda aktie får genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av de i 2 § I. L. omförmälda utlåningar eller andra »förbjudna» personer. Men vidare möter intet hinder att skärpa förbehållet på det sätt, att rätten att genom teckning eller överlåtelse förvärva aktie ytterligare inskränkes, så att den i bolagsordningen angives omfatta t. ex. allenast andra än aktiebolag eller annan samfällighet eller endast svenska medborgare.² Emellertid får rättigheten att förfoga över aktie på grund av 52 § 2 mom. av aktiebolagslagen ej inskränkas längre, än att förbud införes för att aktie genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av annan än här i riket bosatt svensk medborgare. Förbud t. ex. för andra än aktieägare i vissa bolag att genom teckning eller överlåtelse förvärva aktier kan således ej givas. Ej heller kan förbud införas

¹ För att undgå upprepningar benämnas i det följande utländska medborgare och övriga rättssubjekt, vilka man vill utesluta från rätten att genom teckning eller överlåtelse förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift eller förvärva aktier i vissa bolag, för »förbjudna» personer, medan däremot rättssubjekt, som icke äro inskränkta i detta avseende, då och då omtalas som »tillåtna» personer.

² Underläter man att i förbehållet upptaga den i 2 § I. L. gjorda erinran om de i 18 § I. L. undantagna svenska bolag och föreningar, lär man få anses hava skärpt förbehållet, så att även dessa bliva »förbjudna» rättssubjekt för ifrågavarande bolags aktier.

för förvärv annorledes än genom teckning eller överlåtelse t. ex. förbud för förvärv genom giftorätt, arv eller testamente eller över huvud taget av andra än vissa personer.

Har förbehåll enligt 2 § I. L. införts i bolagsordningen, är enligt 3 § 1 st. I. L. förvärv av aktie, som skett i strid med sådant förbehåll, ogillt d. v. s. förvärvet medför ej någon rätt för den, som förvärvat aktien, utan denne är skyldig att återställa densamma till förre ägaren. Naturligtvis är denne senare förpliktad att för sådan händelse återbetala möjligen erlagd köpeskilling. Men även om detta icke kan ske, torde man få antaga, att aktien skall utan vidare återställas till den förre ägaren på hans eller hans rättsinnehavares anfordran. En annan sak är, att aktien därefter möjligen kan komma att bli föremål för utmätning för att täcka vederbörandes krav på att återbekomma köpeskillingen.¹ Å härvid uppkommande exekutiv auktion får emellertid aktien icke förvärfvas av »förbjudet» rättssubjekt.² Huruvida vederbörande obehörige köpare till och med har rätt att kvarhålla aktien, till dess köpeskillingen återbetalas, kan vara föremål för olika meningar. Då förbehållet ej avser förvärv annorledes än genom teckning eller överlåtelse, kan aktie genom giftorätt, arv eller testamente förvärfvas jämväl av dem, som icke kunna teckna aktier i bolaget eller genom överlåtelse förvärva sådana. Och har något »förbjudet» rättssubjekt annorledes än genom teckning eller överlåtelse bekommit aktie, så är att märka, att enligt 3 § 2 st. I. L. förbehållet ej medför inskränkning i rätten till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, liksom ej heller inskränkning i den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid den tid, då han bekom aktien, enligt bolagsordningen var därmed förenad. Sistberörda bestämmelser syfta på aktiebolagslagens föreskrifter angående förutvarande aktieägares företrädesrätt till aktier vid ökning av aktiekapitalet genom nyteckning eller medelst överföring till aktiekapitalet av besparade vinstmedel. Där alla förutvarande aktier äga lika rätt, är nämligen vid nyteckning varje aktieägare, i den mån sådant kan ske, enligt 39 § A. L., under förutsättning, att aktierna skola betalas med penningar,³ berättigad att efter teckning erhålla det antal aktier, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet. Och vid ökning medelst överföring av vinstmedel är varje aktieägare enligt 47 § 3 mom. A. L. berättigad att av de nya aktierna erhålla det antal, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet. Där ej alla aktier medföra lika rätt, utan s. k. preferensaktier finnas, gäller däremot enligt 6 och 92 §§ av aktiebolagslagen, att, vid bolags bildning, redan i stiftelseurkunden och bolagsordningen samt, vid ökning av aktiekapitalet genom utfärdande av preferensaktier, i själva beslutet om ändring av bolagsordningen skola finnas bestämmelser om den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje särskilt slag av aktier. I följd härav kan i bolagsordningen vara bestämt, att vid aktiekapitalets ökning rätt till de nya aktierna t. ex. skall uteslutande tillkomma preferensaktier eller vissa preferensaktier eller stamaktier eller vissa stamaktier eller i viss proportion stamaktier och preferensaktier etc. Meningen med nyss-

¹ Jämför Kungl. Maj:ts dom den 13 januari 1903, N. J. A. s. 4.

² Jfr justitierådet Sjögrens yttrande s. 41.

³ Skall nyteckningen icke gäldas med penningar, föreligger ingen företrädesrätt.

berörda föreskrift i 3 § I. L. är nu, att, i trots av det förbud för att genom teckning eller överlåtelse bekomma aktier, som finnes intaget i bolagsordningen, emellertid en »förbjuden» aktieägare, som genom giftorätt, arv eller testamente bekommit aktie, skall tillgodonjuta de rättigheter, som vid aktiekapitalets ökning tillkomma aktien.

Införandet i bolagsordning av förbehåll, varom här är fråga, kan tänkas ske antingen i samband med nybildning av bolag eller genom ändring av bolagsordningen i redan existerande bolag. Skall förbehållet införas i samband med nybildning av bolag, måste förbehållet enligt 6 och 17 §§ aktiebolagslagen införas i stiftelseurkunden och därefter i bolagsordningen. Har förbehållet ej varit intaget i stiftelseurkunden, men fråga uppkommer om dess intagande i bolagsordningen, erfordras härför samtliga aktieägares samtycke.

Förbehållet skall enligt 26 § 2 stycket angivas i vederbörande aktiebrev. Av ordalagen i 26 § föränledes man möjligen att antaga, det förbehållet skulle behöva angivas i samtliga aktiebrev. Förhållandet är också, att enligt hittills gällande lagstiftning (jfr 52 § och 91 § första stycket A. L. i dessa lagrums ursprungliga lydelse) det icke varit tal om att vid bolags bildande föreskriva införandet av ett förbehåll av den beskaffenhet, varom här är fråga, annat än för alla aktier. Emellertid är det icke så, att 26 § A. L. ovillkorligen föreskriver förbehållets antecknande å samtliga aktier. Och då det nu enligt 2 § I. L. kan komma i fråga, att förbehåll redan vid bolags bildande förklaras icke skola gälla alla aktierna, skall förbehållet icke angivas i andra aktiebrev än sådana, vilka lyda å aktier, som förbehållet avser. Ett stöd för riktigheten av denna mening utgöra även ordalagen i de stadganden om anteckningar om dylika förbehåll, som finnas i 54 och 94 §§ aktiebolagslagen. För det fall att i bolagsordningen icke finnes angivet, vilka aktier, som skola vara undantagna från förbehållet, lär man först och främst få avskilja sådana aktier, som tecknats av utlåningar eller andra »förbjudna» rättssubjekt. Skulle det i bolagsordningen uppgivna, undantagna aktieantalet eller däri angivna kvotdel ej fyllas av dylika förbjudna aktier, få de aktieägare, beträffande vilka förbehållet *kan* komma att gälla, träffa överenskommelse om vilka bland dessa aktier skola undantagas. Kunna dessa aktieägare ej »åsämjas», d. v. s. påyrkar någon av dessa aktieägare lottning, lärar på grund av 92 § andra stycket A. L., frågan få avgöras genom sådan lottning, vilken då torde få i sammanhang med bolagsordningens antagande anställas mellan de aktier, som kunna komma i fråga att inbegripas under förbehållet. Skulle emellertid förbehållet i bolagsordningen formuleras på det sätt, att *högst* en viss kvotdel t. ex. allenast viss del, *mindre* än en femtedel eller *högst* en tiondel av aktierna få ägas av »förbjudna» personer, och motsätta sig icke tecknare av fyra femtedelar + en av aktierna resp. nio tiondelar av aktierna att till dem utlämnas aktier, försedda med påskrift om förbehållet, lärar någon särskild ytterligare åtgärd icke vara erforderlig. Endast om för sådan händelse ett dylikt minimiantal aktier icke kan nås med förbehållet, behöver man förfara på ovan angivet sätt för att vinna klarhet om vilka aktier förbehållet skall avse. Åsidosättande av föreskriften om förbehållets intagande i aktiebrev medför enligt 132 § tredje punkten av aktiebolagslagen kriminellt ansvar för styrelseledamot, nämligen böter från och med 50 till och med 2,000 kronor eller fängelse. Det i bolagsordningen

intagna förbehållet är emellertid giltigt, oaktat anteckning om detsamma icke skett å aktiebreven.

För den händelse förbehåll om förbud mot akties förvärvande enligt 52 § 2 mom. skulle intagas efter bolagets bildande genom ändring i bolagsordningen, fordrades före antagandet av den nya lagstiftningen enligt 91 §:s första stycke att samtliga aktieägare förenat sig om förbehållet. Sedan det emellertid på grund av inskränkingslagen blivit av synnerlig vikt för varje aktiebolag, som är i behov att förvärva fastighet eller gruva eller att idka gruvdrift eller att få tillfälle att förvärva aktier i sådant aktiebolag, som i 12 § I. L. omförmåles, att få förbehåll infört i bolagsordningen, har man ansett nödigt att underlätta villkoren för införandet i bolagsordningen av ett sådant förbehåll. På grund härav har i 91 § aktiebolagslagen vidtagits den förändringen, att för beslut, varigenom i bolagsordning intages förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, skall gälla, vad i 4 mom. av 91 § stadgas, nämligen att beslut om sådan ändring av bolagsordning ej är giltigt, med mindre antingen samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, och å den stämma, som sist hålles, biträts av minst två tredjedelar av de röstande. Dessutom gäller allt fortfarande mom. 5 av 91 §, att om för giltigheten av beslutet något ytterligare villkor är bestämt i bolagsordningen, detta skall lända till efterrättelse.¹ I beslut om införande av förbehåll, varom här är fråga, äga samtliga bolagets aktieägare deltaga, således även utlänningar.

Skall beslutet avse, att *samtliga* aktier skola vara underkastade förbehållet i 2 § inskränkingslagen, fordras det emellertid rent faktiskt, att samtliga aktier åtminstone före beslutets anmälan till registrering övergått till sådana aktieägare, som enligt innehållet i förbehållet äro »tillåtna», enär detsamma i annat fall icke kan vinna registrering. I 94 § av aktiebolagslagen har nämligen införts en bestämmelse, att vid anmälan för registrering av sådan ändring i bolagsordning, att däri intages förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, skall fogas en av styrelsens ledamöter egenhändigt underskriven försäkran, att enligt aktieboken de aktier, som förbehållet avser, icke innehavas av andra än sådana, som enligt förbehållet må förvärva därmed avsedda aktier. Denna bestämmelse har tillkommit, emedan eljest kunde inträffa, att ett aktiebolag, vars aktier innehavas av utlänningar eller andra »förbjudna» rättssubjekt, genom införande i bolagsordningen av omskrivna förbehåll komme att erhålla oinskränkt rätt att förvärva fast egendom och idka gruvdrift eller rätt att förvärva aktier, underkastade förbudet i 12 § I. L., något som uppenbarligen icke är åsyftat. Men härav följer, som sagt, å andra sidan, att det icke är möjligt att genomföra en ändring med det innehåll, att samtliga aktier skola vara underkastade inskränkingslagens förbehåll, under annan förutsätt-

¹ Att observera är särskilt, att i många bolagsordningar finnes intagen en bestämmelse, att i fråga om varje ändring av bolagsordningen redan kungörelsen även till ordinarie stämma skall innehålla uppgift om, att sådant ärende skall förekomma å stämman. Enligt nu gällande lag erfordras endast vid kallelse till extra stämma, att föreslagen ändring av bolagsordningen skall till sitt huvudsakliga innehåll angivas i kallelsen. I fråga om ordinarie stämma behöver ärendet icke alls omnämnas i kallelsen, varemot i den föredragningslista, som under en vecka närmast före stämman skall hållas tillgänglig för aktieägare och som ofördröjligen skall översändas till aktieägare, som med angivande av postadress anholder därom, den föreslagna ändringen skall till sitt huvudsakliga innehåll angivas. (81 och 83 §§ A. L.)

ning, än att dessa aktier vid tiden för förbehållets genomförande ägas av icke »förbjudna» personer.

Är fråga om införande av ett förbehåll, som icke skall avse samtliga aktier, utan inom gräns, som 2 § inskränkningslagen stadgar, skall tillåta en viss kvotdel av aktierna att innehavas av »förbjudna» personer, så äga visserligen samtliga aktieägare deltaga i beslut härom. Men när det gäller att bestämma, vilka aktier förbehållet skall avse, har man till en början att med ledning av aktieboken avskilja sådana aktier, som ägas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse eller av svenskt bolag eller svensk förening, som enligt 2 § allenast med Konungens tillstånd äger förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvsdrift. Sådana av »förbjudna» personer ägda aktier kunna icke tagas i beräkning. Skulle deras antal vara så stort, att det överskrider den för »förbjudna» personer tillåtna kvotdelen, gäller även i detta fall, att beslutet faktiskt icke kan genomföras, enär styrelsen är förhindrad att avgiva försäkran enligt 94 § aktiebolagslagen¹. Skulle däremot de undantagna aktierna jämnt svara emot det för »förbjudna» personer tillåtna antalet, så kan ändringen i bolagsordningen formuleras på det sätt, att visst förbehåll antages, men att tillika förklaras, att detta förbehåll icke avser vissa, till numren angivna aktier.

Mera komplicerad blir situationen, om det skulle visa sig, att enligt aktieboken antalet av de aktier, som icke kunna träffas av förbehållet, understiger den från förbehållet undantagna kvotdelen av bolagets aktier. I sådant fall gäller det att bestämma, vilka aktier som utöver av »förbjudna» personer innehavda aktier skola undantagas ifrån förbehållet. Härvid förutsättes, som ovan antytts, i 92 § A. L. först och främst att aktieägarna skola kunna »åsämjas», beträffande vilka aktier förbehållet skall gälla, men i annat fall att frågan skall avgöras genom lottning. Man måste härvid antaga, att med uttrycket »åsämjas» avses, att av de aktieägare, vilkas aktier förbehållet kan tänkas gälla, d. v. s. de aktieägare, som icke äro s. k. förbjudna personer och sålunda av den anledningen undantagna från förbehållet, innehavare av minst så stort antal aktier, som förbehållet gäller, åsämjas om att deras aktier må förses med påskrift, men att, om icke på detta sätt tillräckligt antal aktier ställes till förfogande, lottning måste företagas. Det må dock medgivas, att denna tolkning medför synnerligen svåra praktiska olägenheter, särskilt i bolag med ett mycket stort antal aktieägare (Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund har c:a 900,000 aktier, Uddeholms A. B. 50,000 aktier, Stora Kopparbergs Bergslags A. B. 12,000 aktier, Kopparberg-Hofors Sågverks A. B. 150,000 aktier o. s. v.),² och redan det förhållandet, att en eller annan aktie förkommit, skulle kunna omintetgöra tillkomsten av ett giltigt beslut, i fall denna aktie vid verkställd lottning blir inbegripen bland de aktier,

¹ I motiven uppgives att denna försäkran även har en annan uppgift. Genom densamma skulle nämligen erhållas en garanti för att icke en genom dylikt majoritetsbeslut åstadkommen ändring i bolagsordningen skulle träffa även utländska eller andra »förbjudna» aktieägare, så att dessa skulle berövas friheten att överlåta sina aktier till andra utlänningar eller andra »förbjudna» personer. En sådan inskränkning i rätten att förfoga över aktierna har ju icke varit avsedd att ingå i den nya lagstiftningen.

² Man lägge härvid märke till, att aktiebrev i de stora bolagen ofta äro utfärdade i flera serier med olika valörer beroende på det antal aktier, de olika seriernas aktiebrev omfatta. Det är givet att även denna omständighet skall försvåra lottningsproceduren, då i följd av lottningen säkerligen s. k. växling av aktier måste äga rum i stor utsträckning.

som skola falla under förbehållet och således skall forses med påskrift om detsamma, innan ändringen i bolagsordningen får registreras. Särskilt med hänsyn härtill har den meningen uttalats, att man skulle kunna tillåta den tolkningen av lagrummet, att det är tillräckligt, att närvarande aktieägare genom beslut med vanlig majoritet eller måhända enhälligt på bolagsstämma besluta, beträffande vilka aktier förbehållet skall gälla. Omfattas denna mening, skulle man i allmänhet mycket lätt komma till ett resultat, i det att endast för det sällsynta fallet, att de närvarande majoritetsaktieägarna eller eventuellt samtliga närvarande aktieägare icke skulle finnas villiga att besluta i frågan, antingen därför att de icke vilja inkräkta på frånvarande tredje mans rätt, eller också därför att de icke vilja avhända sig själva den möjligheten att få sina aktier fria från förbehållet, någon lottning skulle ifrågakomma. Hyser man emellertid den mening, till vilken jag för min del ansluter mig, att det fordras enhällig överenskommelse mellan innehavare av tillräckligt antal aktier, måste frågan, så snart sådan överenskommelse ej kan träffas, avgöras genom lottning. Vill man nu i själva bolagsordningen ange vilka speciella aktier, som skola vara undantagna från förbehållet, lär man få förfara på det sätt, att man å den första bolagsstämman först fattar beslut om innehållet av förbehållet och därefter redan på denna stämma övergår till att ordna frågan om vilka aktier som skola undantagas. Sedan genom undersökningar i aktieboken angående sådana aktier, som innehavas av »förbjudna» personer, och därefter genom överenskommelse eller genom lottning mellan övriga aktieägare blivit utrönt, vilka aktier, som skola inbegripas i den från förbehållet undantagna kvotdelen, kan man därpå antaga ytterligare en bestämmelse i bolagsordningen av innehåll, att det antagna förbehållet icke skall gälla vissa, till numret angivna aktier. Vid den följande stämman har man därefter att bekräfta antagandet av de i bolagsordningen vid föregående stämma fattade besluten såväl beträffande själva förbehållet som beträffande undantagen från detsamma. Genom detta tillvägagångssätt vinnes den förmånen, att man av själva bolagsordningen kan inhämta, vilka aktier, som äro fria från förbehållet. Önskar man emellertid icke förfara på detta sätt, möter intet hinder för, att man till en början antager en ändring i bolagsordningen, som blott helt generellt föreskriver, att förbehållet icke avser viss kvotdel av aktierna, samt att man därefter, sedan ändringen i bolagsordningen på sista stämman blivit slutligen antagen, ordnar frågan om, vilka aktier skola undantagas från förbehållet. Resultatet av ordnandet av denna fråga kommer då endast att inflyta i bolagsstämmoprotokollet, men framgår ej av bolagsordningen.

Har förbehållet i bolagsordningen emellertid formulerats på det sätt, att *högst viss kvotdel*, t. ex. vid varje tid mindre än en femtedel eller annat lägre kvottal av röstetalet för bolagets samtliga aktier, må genom teckning eller överlåtelse förvärvas av eljest »förbjudna» personer, är det ej nödigt att bestämt fixera, vilka aktier, som skola undantagas från förbehållet, enär antalet av dessa aktier kan förminskas därigenom, att vissa aktier, utan att det är erforderligt, underkasta sig förbehållet. För sådan händelse behöver styrelsen endast konstatera, att så många aktier underkasta sig förbehållet, som detsamma minst skall innefatta, så att styrelsen kan avgiva försäkran enligt 94 § aktiebolagslagen. Och skulle i sådant bolag, som 12 § I.L. avser, ett så stort antal av aktierna, som enligt förbehållet skall vara underkastat

inskränkning, redan före antagandet av ändringen i bolagsordningen i följd av de under II här nedan omförmälda bestämmelserna i 12 § I.L. hava försetts med en påskrift, som angiver, att aktierna äro underkastade just den inskränkning, som det nyantagna förbehållet innehåller, uppstå ej heller några svårigheter för styrelsen i fråga om påskrift å aktierna angående bolagsordningens förbehåll. Detta är nämligen under angiven förutsättning redan antecknat å tillräckligt antal aktiebrev. Endast om påskrift på aktiebrev enligt 12 § I.L. ej skett, eller om denna påskrift icke är så formulerad, att den även kan anses angiva det förbehåll, som nu intagits i bolagsordningen, eller om aktieägare, utan vars deltagande i överenskommelsen påskrift ej kan erhållas å tillräckligt antal aktier, påfordrar att i samband med beslutet om ändringen i bolagsordningen skall fixeras, vilka bland aktierna skola vara underkastade inskränkningen, behöver i detta fall vid utebliven överenskommelse lottnings åga rum.

Det förbehåll, som sålunda införes i bolagsordningen, skall antecknas å varje brev å aktie, som detsamma avser. För detta ändamål måste mantlarna till aktiebrev infordras av bolagets styrelse, som därvid läser hava att förfara i enlighet med de i bolagsordningen förekommande föreskrifter om det sätt, varpå meddelanden skola bringas till aktieägarnas kännedom, men som naturligtvis därutöver lämpligen bör söka på annat, för varje olika fall ändamålsenligt sätt, t. ex. genom cirkulär eller dylikt, sätta sig i förbindelse med aktieägarna. Då beslutet enligt 94 § A.L. ej får registreras, utan att sådan anteckning skett, är det av vikt, att styrelsen vidtager alla sådana åtgärder, som kunna främja möjligheten att åtkomma aktierna. För att giva bolaget ett medel att tvinga aktieägarna att i och för påskrift om förbehållet förete aktiebrev, har i 54 § aktiebolagslagen införts en föreskrift därom, att utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej må äga rum, innan förbehållet angivits å aktiebrev.¹ Dessutom har i 132 § femte punkten av aktiebolagslagen föreskrivits, att styrelseledamot eller likvidator, som uppsåtligen i strid med nämnda bestämmelse i 54 § 2 mom. låter verkställa utbetalning till aktieägare, straffas med böter från och med 50 till och med 2,000 kronor eller fängelse.

Anteckningen om förbehållet, som skall ske å vederbörande aktiebrev, skall återgiva innehållet i förbehållet så att detsamma fullt individualiserat framgår af påteckningen, men denna behöver icke utgöra en ordagrann avskrift av förbehållet. Såsom av det ovan anförda framgår och i det följande närmare skall framhållas, behöver för vissa fall någon ny anteckning på aktiebrev icke ske, för den händelse det förbehåll, som, efter vad här nedan närmare² skall angivas, enligt 12 § inskränkningsslagen skall åtecknas vissa aktier, erhåller sådan formulering, att detsamma täcker det förbehåll, som sedermera intages i bolagsordningen. Huru som å andra sidan enligt 13 § I.L. det kan tänkas, att genom införande av förbehåll i bolagsordningen vissa förut enligt 12 § I.L. tecknade förbehåll upphöra att äga giltighet, skall likaledes i det följande³ omförmälas.

Beslutet om intagandet i bolagsordningen av det förbehåll, varom här är fråga, skall av styrelsen ofördröjligen anmälas för registrering. Vid denna anmälan skall fogas 1) i två exemplar av notarius publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter bestyrkt avskrift av protokoll, som förts i ärendet, 2) bevis, varmed torde förstås t. ex. ett

¹ Se det följ. not s. 121. ² Se det följ. s. 124. ³ Se det följ. s. 125.

intyg av notarius publicus eller av två andra trovärdiga personer, att förbehållet blivit antecknat å varje brev å aktie, som detsamma avser, samt 3) av styrelsens ledamöter egenhändigt underskriven, bevittnad försäkran, att enligt aktieboken de aktier, som förbehållet avser, icke innehavas av andra än sådana, som utan hinder av förbehållet må förvärva därmed avsedda aktier. Beslutet om förbehållets införande i bolagsordningen får ej gå i verkställighet, innan registrering skett hos Kungl. Patent- och Registreringsverket. Då nu registrering ej får ske, utan att bl. a. bevis företes därom, att påskrift om förbehållet skett å aktierna, följer därav att vid förbehålls införande genom ändring i bolagsordningen sådant förbehåll, åtminstone i regel¹, ej blir giltigt, utan att det påtecknats aktierna. Men dessutom bemärkes, att bolaget ej heller erhåller vare sig rätt att utan Konungens tillstånd förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift eller rätt att förvärva aktier enligt 12 § I.L., förrän förbehållet blivit vederbörligen inregistrerat.

Har i bolagsordningen införts förbehåll, varom i 2 § andra stycket I.L. är stadgat, må sådan bolagsordning enligt tredje stycket av samma paragraf, i vad den innefattar detta förbehåll, ej ändras utan Konungens medgivande. Det är icke nödvändigt att intaga bestämmelse härom i bolagsordningen i samband med ändringen av densamma.

Sedan bolaget på grund av intaget förbehåll i bolagsordningen blivit berättigat att förvärva fast egendom, kan bolaget naturligtvis också erhålla lagfart å sådan, om inför domstolen styrkes, att hos Patent- och Registreringsverket inregistrerad bolagsordning innehåller sådant förbehåll. Något bevis om, att aktierna verkligen ägas av »tillåtna» personer, behöves icke, då detta förhållande enligt 94 § av aktiebolagslagen redan blivit styrkt hos Patent- och Registreringsverket. Formulär till förbehåll i bolagsordningen finnas intagna i det följande såsom bil. A.

d) Utan hinder därav, att bolagsordningen icke innehåller sådant förbehåll, varom i 2 § I.L. förmåles, kan bolag, vars aktiebrev skola vara ställda till viss man, få åtnjuta den med sådant förbehåll förenade rätt att förvärva fast egendom eller gruva samt att idka gruvdrift, för den händelse *fråga är om bolag, som avses i 12 § av lagen*, d. v. s. som innehar fast egendom av viss areal, vattenfall eller del därav, varur kan uttagas visst antal turbinhästkrafter, eller som innehar gruva, samt *svenska medborgare* (således icke bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser) *äro ägare antingen av mer än fyra femtedelar av aktierna i bolaget* eller, om i bolaget finnas aktier med olika röstvärde, av minst så många aktier i bolaget, att röstetalet för dem utgör mer än *fyra femtedelar av röstetalet för bolagets samtliga aktier*, och dessutom aktiebrev å detta antal aktier av styrelsen *försells med påskrift enligt 12 § andra stycket och anteckning härom gjorts i aktieboken*. Angående innehållet i den påskrift, som skall göras enligt 12 §, hänvisas till efterföljande framställning under II. Det är emellertid att märka, att det i allmänhet icke är tillrådligt för ett aktiebolag att låta sig nöjas med, att på detta sätt fyra femtedelar av dess aktier enligt påskrift ägas av svenska medborgare. Detta förhållande medför nämligen visserligen rätt för bolaget självt att förvärva fast egendom och gruva samt att idka

¹ Jag lämnar öppet spörsmålet om förbehållets giltighet för det tänkbara fall, att Patent- och Registreringsverket föranletts att registrera ändringen i bolagsordningen på grund av oriktig bevisning om att anteckning skett å aktierna.

gruvdrift, men då bolaget icke i sin bolagsordning intagit förbehåll enligt 2 § I.L., kan bolaget icke förvärva aktier enligt 12 § I.L. Och om ett dylikt bolag äger aktier i ett annat aktiebolag, kan detta senare bolag bli förhindrat att självt ändra sin bolagsordning enligt 2 § I.L. för att vinna rätt förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift samt rätt att förvärva aktier enligt 12 § I.L., förr än det första bolaget ändrat sin bolagsordning. De av moderbolaget ägda aktierna kunna nämligen icke inräknas bland de aktier, som få tagas i betraktande vid försäkringen enligt 94 § aktiebolagslagen, enär dessa aktier icke ägas av aktiebolag, som självt har förbehåll enligt 2 § I.L. Särskilt för de bolag, som äga dotterbolag, för vilka det är av vikt att kunna för framtiden förvärva fast egendom eller gruva eller att idka gruvdrift, ävensom för bolag, som önska vara i tillfälle att kunna förvärva sådana aktier, som avses i 12 § I.L., t. ex. aktier i gruvaktiebolag, gäller det alltså, att dessa bolag icke böra låta sig nöjas med den i 14 § inskränkingslagen skapade möjligheten att förvärva fast egendom etc., utan att dessa bolag böra ändra sin bolagsordning.

Har aktiebolag emellertid på grund av 14 § I.L. rätt att förvärva fastighet, måste detta styrkas vid ansökan om lagfart å fastigheten. I detta hänseende skola gälla de bevismedel, som domstolen finner sig kunna godtaga. Och härvid lära först och främst böra förekomma intyg av lantmätare angående arealen av bolagets fastigheter eller av sakkunnig vatteningenjör om det antal turbinhästkrafter, som högst kunna uttagas ur bolaget tillhörigt vattenfall, och slutligen intyg av notarius publicus eller av två trovärdiga personer om verkställd anteckning i aktieboken därom, att vederbörande aktier försetts med påskrift.

D) Finnes utländsk bolagsman i *svenskt handelsbolag*, varmed förstås sådant bolag, som omförmäles i 1 § och 45 § 2 stycket av lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag, må sådant bolag ej förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift utan Kungl. Maj:ts för varje särskilt fall givna tillstånd. Angående formerna för detta tillstånds vinnande, se det följande under H.

Undantag från denna regel gäller enligt 4 § I. L., som berättigar sådant bolag att förvärva vissa fastigheter, som prövas vara behöfliga för bolagets verksamhet, se härom 4 och 5 §§ I. L. samt den under 2) här ovan bland författningarna intagna Kungl. Kungörelsen den 30 maj 1916 med föreskrift om viss utredning i ärende angående förvärv av fast egendom enligt 4 § I. L. Dessutom gäller viss rätt att förvärva egendom eller gruva genom inrop å exekutiv auktion. I fråga härom hänvisas till 6—10 §§ I. L.

Genom den under 4) bland författningarna här ovan intagna lagen den 30 maj 1916, innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag, stadgas, att utlänning, som erhållit Kungl. Maj:ts medgivande att i riket idka näring, likväl ej må här sluta handelsbolag eller ingå i handelsbolag, utan att han därtill erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd. Med denna bestämmelse avses att bereda möjlighet till förhindrande därav, att utlänning blir delägare i handelsbolag, som vare sig omedelbart eller medelbart — genom att äga aktier i aktiebolag, som äger fastigheter eller gruvor — förfogar över mera betydande svenska naturtillgångar. Genom samma bestämmelse vinnes även för handelsbolag det i fråga om aktiebolag förut nämnda syftet, att en utlänning icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd skall kunna med ett

bolag såsom mellanhand göra sig till herre över fastigheter och gruvor, som vid lagens ikraftträdande tillhöra bolaget. Ett av Kungl. Maj:t lämnat tillstånd skulle möjligen kunna tänkas bli begagnat på sådant sätt, att förutsättningarna för tillståndet ointetgjordes. Sedan Kungl. Maj:t på den grund att ett handelsbolag varken äger fastighet, gruva eller aktier i fastighets- eller gruvägar aktiebolag beviljat en utlänning rätt att ingå däri, kunde bolaget tänkas förvärva sådan egendom och utlänningen först därefter använda det erhållna medgivandet. Till förebyggande härav har genom sistberörda lag även stadgats, att, då tillstånd hos Kungl. Maj:t sökes, skall visas att angående bolagets bildande eller inträde i bolaget träffats avtal, som omedelbart fullbordas genom tillståndets beviljande. I och med det att avtalet fullbordas och utlänningen alltså blir bolagsman, är bolaget enligt 4, 5 och 12 §§ I. L. förhindrat att förvärva fastighet eller gruva eller aktier i uti 12 § omnämmt aktiebolag.

E) Svensk ekonomisk förening får ej förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvsdrift utan Kungl. Maj:ts samtycke. Härmed avses sådana föreningar, som omnämnas i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, varvid dock är att märka, att de viktigaste och vanligast förekommande slagen av dessa föreningar, t. ex. hypoteksföreningar, kooperativa föreningar och egnahemslåneföreningar, äro undantagna genom föreskriften i 18 § I. L., varom se under B. här ovan. S. k. ideella föreningar äro däremot icke inskränkta i rätten att förvärva fast egendom eller, i den mån sådant kan tänkas förekomma, att förvärva eller bearbeta gruva. Undantag från regeln gäller även här i enlighet med 4 och 5 §§ I. L. beträffande rätten att förvärva viss fastighet samt ifråga om rätt till förvärv genom exekutiv auktion enligt 6—10 §§ I. L.

F) Enligt 19 § i I. L. skall vad utöver bestämmelserna i denna lag är stadgat angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom fortfarande gälla. Härmed åsyftas föreskrifterna i den s. k. Norrlandslagen eller lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom. Jämför äfven Kungl. kungörelsen den 17 maj 1907 med föreskrifter rörande den utredning, som erfordras för Konungens befallningshavandes prövning i vissa fall av bolags eller förenings rätt att förvärva fast egendom.

G) Från I. L:s tillämpning äger Kungl. Maj:t medgiva sådant undantag, som må föranledas av bestämmelse i traktat, vilken med främmande makt slutits före lagens trädande i kraft. Veterligen föreligger emellertid icke någon sådan traktatsbestämmelse.

H) Vill ett bolag eller en förening, som för en fastighets förvärvande behöver Kungl. Maj:ts tillstånd, söka sådant eller erfordras Konungens befallningshavandes prövning, huruvida någon viss fastighet i enlighet med 4 § I. L. må förvärvas, skall, i likhet med vad som stadgas angående utlänningars förvärv, ansökan med bifogande av fångeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande, som i de fall, då prövningen ej tillkommer denna myndighet, överlämnar ansökningen jämte eget utlåtande till Kungl. Maj:t. Dylik ansökan skall vara ingiven inom ett år, från det fångat skedde. Försittes denna tid eller bifalles ej ansökningen, är fångat ogillt. Så länge frågan om rätten att förvärva fast egendom ännu ej är avgjord, äger den, som förvärvat fastighet, visserligen att ingiva ansökan om lagfart, men denna

ansökan skall av domstolen förklaras vilande i avvaktan på frågan om ansökningens beviljande.

I) För att giva åsyftad verkan åt bestämmelsen, att i vissa fall svenska bolag och föreningar likasom utlänningar ej må utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva eller bearbeta gruva, anlitas en särskild utväg i överensstämmelse med vad som hittills enligt 68 § gruvestadgan den 16 maj 1884 gällt. I 11 § I. L. stadgas nämligen, att om någon utan Kungl. Maj:ts tillstånd företar försöks- eller gruvarbete å gruva, för vars förvärvande eller bearbetande sådant tillstånd erfordras, arbetet är utan verkan till bevarande av rätten till gruvan. Enligt övergångsbestämmelserna i I. L. skall emellertid varken skyldigheten att söka tillstånd eller den stadgade påföljden för gruvdriftens idkande utan tillstånd gälla i fråga om gruva, vilken innehaves eller bearbetas på grund av rättighet, som förvärvats, innan lagen trädde i kraft.

II.

Om vissa inskränkningar i rätten att förvärva aktier i vissa aktiebolag.

Det har ansetts nödigt att skydda svenska fastigheter och gruvor från att komma i utländsk ägo eller under utländskt herravälde därigenom, att utlänningar eller andra »förbjudna» personer förvärva *aktierna* uti fastighets- eller gruvägarne bolag. På grund härav hafva i 12 § I. L. införts vissa föreskrifter angående förbud för att genom teckning eller öfverlåtelse förvärva aktier i vissa sådana aktiebolag. De aktiebolag, som man härvid avsett, äro sådana, som redan äga fastigheter av viss större areal eller vissa vattenfall eller som äga några som helst gruvor, eller närmare bestämt sådana, som den 31 maj 1916, då inskränkningsslagen trädde i kraft, här i riket ägde fast egendom med en areal av mer än ett tusen hektar, här icke inberäknad å sådan egendom belöpande andel i mark, som vid skifte lämnats odelad eller avsatts för gemensamt behov, eller som ägde vattenfall eller del därav, varur vid vanligt lågvatten uppenbarligen kunde uttagas¹ mer än fem hundra turbinhåstkrafter, eller som på grund av rättighet, som förvärvats före lagens trädande i kraft, här i riket innehade inmutad mineralfyndighet, stenkolsfyndighet² eller gruvlägenhet.³ Äro aktierna i dylikt

¹ Genom ordet »uppenbarligen» har givits uttryck åt att stadgandet icke åsyftar att träffa andra vattenfall än dem, som otvivelaktigt fylla det föreskrivna måttet.

² Då enligt lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkolsfyndigheter rättighet att eftersöka och bearbeta stenkolsfyndighet alltid är beroende på koncession av Kungl. Maj:t, får inskränkningsslagen betydelse för dylika fyndigheter, endast för så vitt fråga är om rätten att förvärva aktier i bolag, som äga sådana fyndigheter.

³ Med *gruvlägenheter* avses sannolikt en del »äldre gruvor jämte bergslagens så kallade odalgruvefält», vilka icke varit inmutade, men för vilka enligt 36 § av gruvestadgan den 16 maj 1884 skola tillgodonjutas de utmål, som för dem förut varit gällande och gruvägarne av ålder innehaft eller efter förut gällande författningar fått sig särskilt anvisade. Däremot läser icke till »gruvlägenhet» böra hänföras s. k. fältspatgruva eller annan fyndighet, som i det dagliga livet går under benämningen gruva, enär bearbetning i viss mån sker efter gruvtekniska synpunkter, men som icke är föremål för inmutning enligt gällande gruvstadga eller är inmutad på grund av äldre gruvlagstiftning. Bearbetande av dylik fyndighet är därför ej heller att hänföra till gruvdrift i inskränkningsslagens mening. Däremot är naturligtvis dylik fyndighet att hänföra till fast egendom.

bolag ställda till innehavaren, har man icke ansett sig kunna stadga någon inskränkning i rätten att förfoga över aktierna i fråga. Skola däremot bolagets aktiebrev vara ställda till viss man, har genom lagen föreskrivits, att de aktier i bolaget, vilka den 31 maj 1916, då lagen trädde i kraft, *ägdes eller voro tecknade av svenska medborgare, svenska bolag, svenska föreningar, andra svenska samfälligheter eller stiftelser*,¹ icke få genom överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse liksom ej heller av svenskt bolag eller svensk förening, som enligt 2 § av inskränkningsslagen allenast med Konungens tillstånd äger förvärva fast egendom eller gruva. Vad nu sagts, läser också gälla angående den rätt till teckning² eller erhållande av nya aktier, som tillkommer nämnda svenska aktieägare, så att ej heller ifrågavarande rätt kan genom överlåtelse förvärfvas av nyssnämnda »förbjudna» personer. Men vidare föreskriver 12 §, att jämväl de aktier, som i framtiden i dylika aktiebolag kunna komma att utgivas i anledning av aktiekapitalets ökning, icke må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av »förbjudna» personer. Beslutes således i ett dylikt aktiebolag aktiekapitalets ökning genom nyteckning, får denna nyteckning endast ske av andra än de ovan uppräknade »förbjudna» rättssubjekt. Och besluter bolaget att öka aktiekapitalet genom överförande av vinstmedel, s. k. gratisaktier, få dessa icke genom överlåtelse förvärfvas av »förbjudna» rättssubjekt. Emellertid har i detta sammanhang visats samma hänsyn för förut förvärfvade rättigheter, som här ovan omförmäls beträffande aktier, som träffas av förbehåll enligt 2 § I. L. Jämväl i 12 § stadgas nämligen, att dess bestämmelser ej skola medföra inskränkning i den aktieägare tillkommande rätten till teckning eller erhållande av det antal aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, eller inskränkning i den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid denna lags trädande i kraft enligt bolagsordningen tillkommer aktieägaren. I följd härav hava sålunda även »förbjudna» personer befogenhet att tillgodonjuta den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som tillkommer dem antingen enligt aktiebolagslagens föreskrifter i förhållande till andel i förutvarande aktiekapital eller enligt vid tiden för lagens trädande i kraft i bolagsordningen intagna föreskrifter. Angående

¹ Huruvida aktie äges av svenskt rättssubjekt, läser i regel framgå av bolagets aktiebok. (Jfr 28 § A. L.) Emellertid kunna givetvis vissa tveksamma spörsmål i detta hänseende uppkomma, t. ex. om aktie vid lagens ikraftträdande enligt aktieboken tillhör svenskt rättssubjekt, men det styrkes, att aktien vid samma tidpunkt redan var överlåten på utlänning, ehuru registrering ej hunnit ske, eller om aktie före lagens tillkomst genom överlåtelse förvärfvats av svensk, fastän den enligt aktieboken är inregistrerad på utlänning. Ifrågavarande spörsmål torde få lösas efter prövning för varje särskilt fall.

² Det har gjorts gällande, att då 12 § I. L. icke uttryckligen förbjuder överlåtelse av teckningsrätter till utlänning, sådan överlåtelse skulle vara tillåten. Utlänningar kunde visserligen icke själva begagna teckningsrätten, men vore oförhindrade att åter försälja densamma. Någon dylik spekulation allenast i teckningsrätter torde emellertid ej förekomma. Och då teckningsrätten väl är att betrakta som en del av aktierätten läser 12 § I. L. få anses förbjuda överlåtelse lika väl av denna del som av aktierätten i övrigt. I detta sammanhang anmärkes, att man kan tveka om de nu så vanliga, alldeles vid sidan av aktiebolagslagen praktiserade överlåtelserna av teckningsrätter, innan ännu någon teckning skett, över huvud taget äro giltiga. Skäl föreligga nämligen för att antaga, att aktieägares företrädesrätt till teckning av nya aktier är betingad av att han själv verkställer teckningen och i första hand ansvarar för densamma. Är detta riktigt, skulle man genom att övertaga en ännu icke utövad teckningsrätt i själva verket ej vinna något företräde framför oprioriterade aktietecknare.

de närmare rättsreglerna härutinnan hänvisas till, vad här ovan anförts under I C 2) beträffande 3 § andra stycket I. L. Se s. 110. Att märka är emellertid, att de aktier, som eljest »förbjudna» aktieägare sålunda förvärva i samband med aktiekapitalets ökning, icke få genom överlåtelse förvärfvas av andra »förbjudna» personer. Förbudet avser endast förvärfv genom teckning eller överlåtelse af aktier, varför förvärfv i annan ordning, såsom genom giftorätt, arv eller testamente, är tillåtet.

Det åligger vederbörande bolagsstyrelse *dels* att förse *brev å sådana aktier*, som äro underkastade inskränkningen, med påskrift härom och *dels* att i aktieboken anmärka, vilka aktiebrev försetts med dylik påskrift. Försåvitt angår aktiebrev, som voro utgivna redan vid tiden för lagens ikraftträdande den 31 maj 1916, har styrelsen ålagts att *inom en månad* därefter, *d. v. s. senast den 30 juni 1916*, infordra samtliga de aktiebrev, som äro underkastade inskränkningen, för verkställande af påskrift å desamma. I vilken ordning dylikt infordrande skall äga rum, finnes icke i den nya lagen föreskrivet. Man har därför anledning antaga, att detta infordrande skall ske i den ordning, som i vederbörande bolagsordning är föreskriven angående det sätt, varpå meddelanden skola bringas till aktieägarnes kännedom. Skulle bolagsordningen icke innehålla någon föreskrift härom, vilket lär vara fallet med en del äldre aktiebolag, torde infordrandet böra ske i den ordning, som är föreskriven för kallelser till bolagsstämma. Formulär till kungörelse angående dylikt infordrande finnes avtryckt härefter. (Bil. B.) Det är dock mycket tveksamt om styrelsen ens genom att iakttaga nu nämnda formaliteter fullgjort, vad som enligt inskränkningsslagen, vilken ju utgör en speciallag vid sidan av aktiebolagslagen, på styrelsen ankommer i fråga om infordrande av aktiebrev. Att bestämt tillråda är därför att styrelsen därutöver till samtliga de aktieägare, om vilka här är fråga och vilkas adresser finnas i aktieboken antecknade eller eljest äro för styrelsen kända, avsänder särskilda meddelanden genom allmänna posten. Och möjligen bjuder försiktigheten härvidlag till och med, att styrelsen förskaffar sig bevis från vederbörande postanstalt, att meddelanden blivit till aktieägarna avsända. Å andra sidan måste det sägas, att avsändandet av sådana meddelanden genom posten icke alltid är tillfyllest, i synnerhet som det kan visa sig vara förenat med svårighet att nå vissa aktieägare och deras adresser för övrigt måhända icke äro kända. För att erhålla ett påtryckningsmedel i fråga om aktiernas ingivande är i 12 § föreskrivet, att utdelning å den eller de aktier, varå aktiebrev lyder, ej må äga rum, innan aktiebrevet blivit för påskrift ingivet till styrelsen.¹ Däremot erfordras icke, att påskriften verkligen ägt rum,

¹ För sådana bolag, i vilka utdelning för 1915 utbetalts, då lagen trädde i kraft, är särskilt att märka, att styrelsen, för den händelse ändring av bolagsordning ej då redan genomförts, har att tillse, att nästa års utdelning icke utbetalas å kupongerna till aktier, som icke blivit försedda med påskrift enligt 12 §. I mindre bolag möter ej svårighet att kontrollera detta genom granskning av aktiebokens anmärkningar om de skedda påskrifterna. För de större bolagen måste däremot särskilda åtgärder få vidtagas. En utväg är härvid att styrelsen efter genomgående av aktieboken strax före utdelningens förfallotid låter upprätta och till vederbörande banker, som ombesörja utdelnings utbetalande, översända specificerade förteckningar på aktier, varå utdelningen icke må utbetalas. Antagligen komma också nu angivna omständigheter att orsaka, att villigheten hos främmande banker att, på sätt nu sker, förskottera utdelning till klienterna ej blir så stor. Åtminstone lära vederbörande kuponginnehavare få avgiva någon slags försäkran om, att aktien är uppvisad för påskrift. Den åtgärden har också praktiserats, att

varför hinder icke föreligger för att uppdraga åt vederbörande banker att utbetala utdelningen, mot det att bevis företes om, att aktiebrevet blivit inlämnat till styrelsen, eller mot det att banken såsom styrelsens ombud samtidigt med utdelningens utbetalning mottager aktiebrevet. I de flesta fall lär emellertid komma att tillgå så, att vederbörande banker, som utbetala utdelning, samtidigt äro i tillfälle att å styrelsens uppdrag förse aktien med påskrift. Formulär till skrivelse, avsedd att användas av vederbörande aktieägare vid ingivandet till vederbörande bank och att av banken därefter insändas till bolagets styrelse med däri tecknat bevis om att banken verkställt avstämplingen, är avtryckt som Bil. C.

I 12 § I. L. har stadgats, att aktiebrevet skall förseas med *påskrift* om inskränkningen. Här har sålunda använts annat uttryck än i §§ 26, 54 och 94 aktiebolagslagen, varest blott talas om ett angivande eller anteckning om förbehållet å aktien. Helt visst får man emellertid i uttrycket »påskrift» icke inlägga någon strängare fordran än beträffande sistberörda anteckningar, utan är det säkerligen tillräckligt, att påskriften sker genom anbringande å aktiebrevet av en stämpel. Ett stöd härför har man i viss mån i den praxis, som sedan länge föreligger beträffande tolkningen av uttrycket »påskrift» i §§ 40 och 47 aktiebolagslagen, i det man här aldrig ifrågasatt annat, än att en påskrift om, att teckningsrätt begagnats eller gratisaktie utlämnats, kunnat ske genom ett enkelt anbringande av en stämpel. Den omständigheten, att ordalagen i 12 § förplikta styrelsen att »förse» aktiebrev med påskrift, medan däremot §§ 40 och 47 aktiebolagslagen använda uttrycken, att aktiebreven skola genom »styrelsens försorg förseas med påskrift», lär ej heller innebära någon sådan olikhet, att det förra uttrycket skulle medföra skyldighet för styrelsen att på något sätt underteckna stämpeln.

Vad angår innehållet i den påskrift, som enligt 12 § skall göras på aktiebrevet, så kan detta naturligtvis angivas på olika sätt. För min del har jag efter översvägande av olika formulär stannat vid att förorda det formulär, som härefter finnes intaget som bil. D. Företrädet hos detta formulär skulle till en början vara, att det direkt anger förbehållets innebörd, så att man redan av påskriften kan bilda sig en föreställning om dess verkliga innehåll. På grund härav är detta formulär enligt min mening att föredraga framför ett formulär, som blott mer eller mindre kort hänvisar till 12 § I. L.,¹

vederbörande bolagsstyrelse infordrat icke blott mantlarna till aktierna utan även kupongarken, varefter alla kupongerna genom s. k. rullstämpel försetts med anteckning om att påskrift enligt 12 § I. L. skett å aktiebrevet.

¹ Ett formulär till stämpel i detta hänseende, varemot i övrigt ej något är att anmärka, föreligger i följande lydelse:

»Aktie, varå detta aktiebrev lyder, eller den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier i bolaget, som på grund av aktien kan tillkomma aktieägaren, är underkastad den inskränkning i fråga om överlåtelse, som avses i 12 § av lag den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.»

Andra exempel på stämplat, som lära brukas användas, äro följande två:

»I följd av bestämmelse i lag den 30 maj 1916, § 12, må detta aktiebrev ej genom överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse liksom ej heller av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, svensk ekonomisk förening, svenskt aktiebolag, vars aktiebrev

eller framför ett formulär, som, utan att hänvisa till 12 §, dock i fråga om ordalagen ansluter sig till dess mera kortfattade lydelse.¹ Men dessutom har man genom att angiva, att formuläret avser icke blott den aktie, varå aktiebrevet lyder, utan även den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier i bolaget, som på grund av aktien kan tillkomma aktieägaren, velat fästa uppmärksamheten på, att förbudet gäller för överlåtelse av teckningsrätt samt överlåtelse av s. k. gratisaktier, som erhållas på grund av den ifrågasvarande aktien.²

ma ställas till innehavaren, eller andra svenska aktiebolag, i vilkas bolagsordning icke finnes intaget förbehåll som avses i lagens 2 §.»

»Detta aktiebrev är underkastat den inskränkning i fråga om överlåtelse, som avses i lag den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.»

Emot det första av de sistnämnda formulären gälla vissa av de i texten här ovan gjorda erinringar samt att dess formulering synes vara formellt mindre lyckad.

Det sistberörda formuläret är utan tvivel för obestämt, då det ej angiver, vilken i berörda lag stadgad inskränkning i överlåtelsen, som avses.

¹ Jämför i detta avseende en stämpel av följande lydelse:

»De . . . aktie . . . eller den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier i bolaget, som på grund av . . . samma kan tillkomma aktieägaren, må icke genom överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse ej heller av svenskt bolag eller svensk förening, som, enligt 2 § i lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag av den 30 maj 1916, allenast med Konungens tillstånd äger förvärva fast egendom eller gruva.»

Angående betänkligheter mot användning av detta formulär från annan synpunkt se not 1 å s. 124.

² Det är huvudsakligen i detta hänseende, som det av mig förordade formuläret skiljer sig ifrån det formulär, som från början använts på Uddeholms Aktiebolags aktiebrev och sedermera även begagnats av en hel del andra bolag. Detta formulär har följande lydelse:

»Detta aktiebrev må ej genom överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll som avses i 2 § av 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, dock att utan hinder av det nu gjorda förbehållet, aktier må förvärfvas av svenskt bolag eller svensk förening som avses i 18 § av nyssnämnda lag.»

Utöver nu nämnda skillnad föreligga dessutom ett par formella olikheter, föranledda av, att jag ansett lämpligt att, sedan lagen numera trätt i kraft, införa även själva lagens dato i stämpeln, något som helt naturligt icke kunde ske i fråga om Uddeholmsstämpeln, vilken hade gjorts i ordning redan före lagens promulgerande.

En annan stämpel, som har till ingress »Aktie, varå detta aktiebrev lyder», men i övrigt ansluter sig till Uddeholmsstämpeln, synes mig i viss mån även vara att föredraga framför denna stämpel, vars uttryck »detta aktiebrev» måhända icke är fullt egentligt, då ju förbudet bör hänföra sig till själva aktierätten.

Ännu ett formulär med ingressen »Rätten på grund av detta aktiebrev» förekommer. Emot detta har framställts den anmärkningen, att det måhända är mera vittgående, än 12 § fordrar, i det att ett dylikt förbehåll möjligen kan anses omfatta även rätten till utdelning på grund av aktien, något som skulle kunna tänkas orsaka, att belåningen av dylika aktier skulle försvåras, enär man med en sådan lydelse av påskriften möjligen skulle anses hava förbjudit rätten att överlåta själva kupongerna till aktierna. Man tänker sig nämligen, att en belåning av aktier, försedda med påskrift enligt 12 § i. L., äfven hos s. k. »förbjuden» person lättare skulle kunna förekomma, om den kombineras

Det huvudsakliga skälet, varför jag icke kan tillstyrka användandet av en stämpel, vari sker ett återopande av 12 § I. L., är emellertid ett rent praktiskt. Har man använt en sådan stämpel, lär man nämligen blifva tvungen att, om därefter förbehåll intages i bolagsordningen enligt 2 §, ånyo infordra aktierna för att förse dem med stämpel om detta förbehåll. En stämpel, som hänvisar till 12 § I. L., kan nämligen knappast på en gång användas såsom ett angivande i enlighet med 26 § aktiebolagslagen av förbehåll enligt 2 § I. L. Använder man däremot det av mig förordade formuläret eller annat liknande, så har man därmed i fråga om aktiebrevet angifvit, att detsamma är underkastat ett förbehåll utav visst slag, som icke hänför sig till en viss paragraf i inskränkningsslagen, men som täcker just det förbehåll, som omnämnes i 2 § utav denna lag. En påskrift å aktiebrevet av det innehåll detta formulär utvisar tjänar sålunda dels att till en början vara en påskrift enligt fordringarna i 12 § av lagen och dels att, sedan förbehåll i bolagsordningen införts av den lydelse, som omnämnes i 2 § inskränkningsslagen, utgöra en anteckning om, att vederbörande aktiebrev just är underkastat ett sådant förbehåll.¹ Det är givet, att om däremot förbehållet vid ändring av bolagsordningen göres strängare, än det i 2 § I. L. såsom minimum upptagna, så att det t. ex. omfattar, att aktie hädanefter endast må förvärfvas av i Sverige bosatt svensk medborgare, anteckning om sådant förändrat förbehåll ånyo måste göras på aktien. Då det emellertid väl sannolikt blir regeln, att förbehållet i bolagsordningen i allmänhet kommer att i detta avseende få det innehåll, som 2 § av lagen föreskriver såsom minimum, följer af det nu anförda, att det lär vara praktiskt att för att undgå den rätt besvärliga proceduren att ånyo infordra alla aktier, som förbehållet berör, redan vid påskriften enligt 12 § använda ett formulär, som täcker även bolagsordningens förbehåll.

Formulär till *anmärkning i aktieboken* är avtryckt som bilaga. (Bil. E.)²

Det faller av sig självt, att, om förvärv genom teckning eller överlåtelse sker i strid mot föreskrifterna i 12 § I. L., sådant förvärv är ogillt, varför därom gäller, vad som här ovan nämnts angående förvärv av aktie, som skett i strid mot förbehåll, som i 2 § andra stycket säges. Det är att märka, att förfarande i strid mot 12 §:s föreskrifter från styrelseledamots sida enligt 15 § är belagt med straff. Sålunda föreskrives därstädes, att styrelseledamot straffas med böter från och med femtio till och med tvåtusen kronor eller fängelse, om med hans begivande utlämnas aktiebrev, som i strid mot föreskriften i 12 § andra stycket första punkten ej försetts med påskrift, som där säges, eller om han mot bättre vetande låter i aktieboken göra anteckning i strid

med en överlåtelse av rätten att lyfta avkastningen. En dylik överlåtelse skulle vara av betydelse särskilt beträffande kuponger i sådana bolag, där utdelningen ej får lyftas annat än av registrerad aktieägare, varmed naturligtvis är likställd dennes rättsinnehavare.

¹ Det är ju möjligt, att även en stämpel av det innehåll som den i not 1 s. 121 härövan omförmälda, kan i detta hänseende användas, men jag är ej övertygad om, att så kan ske, då ju stämpeln i själva verket har ett allmännare innehåll och erbjuder flera eventualiteter än dem, som just omförmälas i 2 § av lagen. Förbehållet enligt 2 § I. L. kan knappast sägas vara i en dylik stämpel individualiserat.

² En stämpel av följande lydelse brukar även användas:

»Aktiebrevet har avstämplats enligt 12 § i lagen den 30 maj 1916».

Emot densamma kan erinras att lagen ej blivit fullt tydligt citerad.

mot bestämmelsen i 12 § andra stycket första punkten, eller uppsåtligen underlåter att iakttaga föreskriften i 12 § andra stycket andra punkten, eller uppsåtligt låter i strid mot bestämmelsen i 12 § andra stycket tredje punkten verkställa utdelning till aktieägare. Med böter från och med fem till femhundra kronor straffas styrelseledamot, som underlåter att i andra fall än de nyss med strängare straff belagda iakttaga de föreskrifter, som äro stadgade i 12 § andra stycket första eller andra punkten. Skulle förseelsen vara belagd med strängare straff enligt allmänna strafflagen, skola dess bestämmelser tillämpas. Förseelserna hemfalla under åtal av allmänna åklagaren, böterna tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

Skulle sådant aktiebolag, som avses i 12 § I. L., i sin bolagsordning införa förbehåll enligt 2 § I. L., föreskrives i 13 § I. L., att aktie, beträffande vilken sådant förbehåll i bolagsordningen icke gäller, må förvärvas utan hinder av det förbud, som föreskrivits i 12 § av lagen. Skulle således ifrågavarande ändring i bolagsordningen vara genomförd före den 1 juli 1916, kräves icke något infordrande av eller någon påskrift på sådana aktier, som äro undantagna från förbehållet enligt 2 §. Skulle påskrift enligt 12 § hava i föreskriven ordning ägt rum och därefter sådan ändring införas i bolagsordningen, att förbehåll enligt 2 § I. L. icke kommer att omfatta alla de aktier, vilka försetts med påskrift enligt 12 §, lär man få vidtaga åtgärder för att så att säga frigiva sådana aktier, som varit bundna enligt 12 §, men genom införandet av förbehållet i bolagsordningen blivit undantagna från varje inskränkning. Sedan det i vederbörlig ordning blivit bestämt, vilka aktier som äro undantagna från 2 §, har styrelsen alltså att förse dem av dessa aktier, som möjligen redan äro försedda med påskrift enligt 12 §, med ny påskrift av innehåll, att den tidigare angivna inskränkningen ej längre gäller.

Om aktiebolag, som i 12 § I. L. avses, ej vidare är innehavare av sådan fast egendom eller gruva, som omförmäles i första stycket av nämnda §, är bolaget visserligen icke redan härigenom fritaget från paragrafens inskränkningar, men Kungl. Maj:t kan på ansökning av bolaget förordna, att bestämmelserna i paragrafen icke vidare skola äga tillämpning ifråga om bolaget. För sådan händelse lär styrelsen likaledes på lämpligt sätt få gå i författning om påskriftens avförande från aktiebrevet.

Slutligen må anmärkas, att enligt 12 § tredje stycket andra punkten I. L. Kungl. Maj:t även i annat fall kan för visst aktiebolag medgiva undantag från den i första stycket av 12 § stadgade inskränkningen i förfoganderätten över där omnämnda aktier. Även ifråga om inskränkningar i förfoganderätten över bolags aktier gäller dessutom omförmälda rätt för Kungl. Maj:t att från lagens tillämpning medgiva sådant undantag, som må föranledas av bestämmelse i traktat, vilken slutits med främmande makt före lagens trädande i kraft.

Till sist erinras därom att enligt 18 § 2 stycket I. L. vad denna lag innehåller om inskränkning ej blott i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift, något som ovan berörts¹, utan även ifråga om rätten att »*förvärva aktier i vissa bolag*» icke skall, så vitt angår svenskt bolag eller svensk förening, tillämpas på bankaktiebolag, solidariskt bankbolag, järnkontoret, sparbank, försäkringsbolag, sjukkasse, understödsförening

¹ Se under I B.

eller annan försäkringsförening, aktiebolag eller förening, som erhållit statslån från egnahemslånefonden eller förening med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att anskaffa livsmedel eller andra förnödenheter åt medlemmarna, avsätta alster av medlemmarnas verksamhet, bereda bostäder åt medlemmarna eller anskaffa lån åt medlemmarna.

Innebörden av stadgandet i 18 § andra stycket, är knappast fullt tydlig. Helt visst får i detsamma läggas den betydelsen, att, även om ett bankaktiebolag eller ett annat av här omförmälda aktiebolag äger fast egendom i det omfång, som omförmåles i 12 §, eller gruva, aktierna uti ifrågavarande bankaktiebolag etc. icke äro underkastade bestämmelserna i 12 § I. L. Men å andra sidan lär stadgandets mening vara, att om t. ex. ett bankaktiebolag vid lagens ikraftträdande ägt aktier i ett gruvägande aktiebolag, 12 § I. L. gäller jämväl beträffande dessa aktier i gruvaktiebolaget, och att bankaktiebolaget följaktligen icke får öfverlåta desamma till utlåningar eller andra »förbjudna» rättsobjekt. Riktigheten av det nu anförda framgår av förarbetena till lagen¹. Det stadgade undantaget för bankaktiebolag etc. var nämligen enligt det första i justitiedepartementet upprättade förslaget mera allmänt hållet, i det att i detsamma föreskrevs, att lagen icke alls skulle äga tillämpning i avseende å ifrågavarande bolag och föreningar. Vid förslagets granskning i lagrådet anmärktes emellertid, att de i 12 § bestämda inskränkningarna i rätten att förvärva vissa bolags aktier tydligen borde gälla även i fråga om sådana aktier i dessa bolag, som vid lagens ikraftträdande ägdes av något bolag eller någon förening av de i 18 § angivna slag. För att giva uttryck åt denna lagrådets mening gav man därefter lagrummet dess nuvarande lydelse.

III.

Förändringar i rätten att företräda svenskt bolag.

Genom ändring i 63 § samt vissa andra paragrafer aktiebolagslagen samt genom vissa förändringar i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar (se här ovan de under 5) och 6) intagna författningarna) hava införts bestämmelser, genom vilka den förut beträffande styrelseledamot i aktiebolag eller ekonomisk förening gällande föreskriften, att därtill ej utan Kungl. Maj:ts samtycke må utses annan än här i riket bosatt svensk medborgare, utsträckts att äga tillämpning även beträffande firmatecknare, som utses utanför styrelsen. Hittills har lagen icke lagt något hinder i vägen för, att till firmatecknare utom styrelsen utses utländsk medborgare. Och härigenom har man på en omväg i huvudsak vunnit samma resultat, som om till styrelseledamot utsetts sådan medborgare, enär en firmatecknares ställning såväl inåt som utåt i det närmaste sammanfaller med styrelseledamots. Genom den nu genomförda lagändringen har man sålunda velat slänga en utväg för utlåningar att mera direkt upprätthålla bestämmanderätten inom svenska bolag eller föreningar.

Enligt övergångsbestämmelserna gäller att, om, då lagstiftningen trädde i kraft den 31 maj 1916, annan än i Sverige bosatt svensk medborgare inne-

¹ Se under I. L. 18 §.

hade bemyndigande att teckna firman för aktiebolag eller ekonomisk förening, vari han icke var styrelseledamot, likvidator eller suppleant för sådan, bemyndigandet upphör att gälla, för den händelse att antingen icke inom nittio dagar efter lagens ikraftträdande ansökan ingives om Kungl. Maj:ts medgivande för innehavaren att bibehållas vid bemyndigandet eller ock ansökning, som görts inom nämnda tid, avslås av Kungl. Maj:t.

FORMULÄR.

Formulär till förbehåll enligt 2 § 1. L.

Formulär N:r 1.

§.

Av bolagets aktier må allenast viss del, vid varje tid mindre än en femtedel,¹ genom teckning eller överlåtelse² förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits sådant förbehåll, som avses i 2 § av lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, dock att, utan hinder av det nu gjorda förbehållet, aktier må förvärfvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § av nyssnämnda lag.

Formulär N:r 2.

§.

Av bolagets aktier må vid varje tid högst en tiondel (en sjättedel, tjugutre etthundratjugondelar³) genom teckning etc. — — — (lika med föregående) — — — medgivande.

Formulär N:r 3.

§.

Aktierna n:ris 00—000 må ej (Ej må någon av bolagets aktier⁴ genom teckning etc. — — — (lika med föregående) — — — medgivande.

Formulär N:r 4.

§.

Bolagets aktier må ej genom teckning eller överlåtelse förvärfvas (av aktiebolag, av samfällighet) av annan än i Sverige bosatt svensk medborgare.⁴

¹ Om aktier med olika röstvärde finnas (t. ex. en röst för varje preferensaktie och två röster för varje stamaktie) måste förbehållet innehålla: »Av bolagets aktier må allenast så många aktier, att röstetalet för dem utgör viss del, vid varje tid mindre än en femtedel, av röstetalet för bolagets samtliga aktier, genom etc.»

² Orden »teckning eller överlåtelse» måste nödvändigt finnas i förbehållet, enär det samma annars kommer i strid med 52 § 2 mom. aktiebolagslagen. Jfr s. 109 i det föreg.

³ Kvotdelen måste alltid understiga en femtedel.

⁴ »Annan än i Sverige bosatt svensk medborgare» är den längst gående tillåtna inskränkningen enligt 52 § 2 mom. aktiebolagslagen. Jfr det föregående s. 109. Om formuläret N:r 4 användes, måste särskild påskrift göras å aktiebrevet, även om påskrift enligt härefter intagna formulär gjorts enligt 12 § av lagen den 30 maj 1916 (den s. k. inskränkningsslagen).

**Formulär till kungörelse om infordrande av aktier enligt 12 § av lagen
den 30 maj 1916.**

På grund av föreskriften av 12 § av lagen den 30 maj 1916 om vissa in-
skränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller grufva eller aktier i
vissa bolag får styrelsen för Aktiebolag härmed infordra breven
å de aktier i bolaget, som den 31 maj 1916 ägdes av svenska medborgare,
svenska bolag, svenska föreningar, andra svenska samfälligheter eller svenska
stiftelser att för verkställande av sådan påskrift, som omförmäles i nämnda
§, företes å bolagets kontor i¹

..... den 1916.

STYRELSEN.

¹ För den händelse förfallen utdelning finnes att lyfta hos bolaget, är det skäl att
i kungörelsen omnämna, att utdelning ej får utbetalas förr än aktie för påskrift in-
givits till styrelsen.

Till Bankaktiebolaget

Stockholm.

För avstämpling enligt 12 § av lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag får jag härmed ingiva aktiebrevet till följande aktier i

Aktiebolag nämligen:

å en aktie: N:ris

..... = st. — aktier

å fem aktier: N:ris

..... = st. = aktier

å tio aktier: N:ris

å tjugu aktier: N:ris = st. — aktier

..... = st. = aktier

Summa aktier

De till aktiebrevet hörande utdelningskuponger N:r varda jämväl i och för lyftning av utdelning vidfogade jämte vanlig deklarationsuppgift.

..... den 1916.

Titel:

Postadress:

Att ovan antecknade aktiebrev blivit denna dag avstämplade med stämpel av nedanstående lydelse, intygas.

Stockholm den 1916.

Aktie, varå detta aktiebrev lyder, eller den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier i bolaget, som på grund av aktien kan tillkomma aktieägaren, må ej genom överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll, som avses i 2 § av lag den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, dock att hinder ej möter för att aktien eller nämnda rätt på grund därav må förvärfvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § av nyssnämnda lag.

Formulär till påskrift enligt 12 § av lagen den 30 maj 1916.¹

Aktie, varå detta aktiebrev lyder, eller den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier i bolaget, som på grund av aktien kan tillkomma aktieägaren, må ej genom överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll, som avses i 2 § av lag den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, dock att hinder ej möter för att aktien eller nämnda rätt på grund därav må förvärfvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § av nyssnämnda lag.

¹ Såsom framgår av det föregående s. 124 kan denna stämpel för vissa fall även användas för påteckning om förbehåll i bolagsordningen enligt 2 § av lagen.

**Formulär till anmärkning i aktieboken om påskrift enligt 12 §
av lagen den 30 maj 1916.**

Aktiebrevet är försett med sådan påskrift, som stadgas i 12 § i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

SAKREGISTER.

1) *I. L.* = Lag om vissa inskränkningar etc.; 2) *U. K.* = Kungl. kungörelse med föreskrifter om viss utredning etc.; 3) *G. L.* = Lag om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan; 4) *H. L.* = Lag innefattande tillägg till lagen om handelsbolag etc.; 5) *A. L.* = Lag om ändrad lydelse av vissa §§ i lagen om aktiebolag; 6) *F. L.* = Lag om ändrad lydelse av vissa §§ i lagen om ekonomiska föreningar.

Aktie skall i vissa fall förses med anteckning om inskränkning i rätten att förvärva densamma, se *I. L.* 12 §, jmf. ock *A. L.* 54 §.

Aktiebolag. Om inskränkning i rätten för svenskt aktiebolag att förvärva fast egendom eller aktier, idka gruvsdrift m. m. se *I. L.* 2 och 12 §§. Se vidare *aktie*, *bankaktiebolag*, *bolagsordning*, *förbehåll*, *försäkringsbolag*, *utdelning*, *utländska bolag* och *ändring i bolagsordning*.

Aktieteckning. Se *Teckning av aktier*.

Anteckning å aktie. Se *Aktie*.

Arv se *I. L.* 3 § 2 st., 18 § 1 st., jmf. ock *I. L.* 2 och 12 §§.

Auktion. Se *exekutiv auktion* och *offentlig auktion*.

Bankaktiebolag, solidariskt bankbolag och sparbank. Svenska sådana äro icke underkastade i *I. L.* föreskrivna vissa inskränkningar, se *I. L.* 18 § 2 st.

Bankbolag, solidariskt. Se *bankaktiebolag*.

Besvär. Se *klagan*.

Bolagsordning för aktiebolag kan innefatta bestämmelse ang. viss inskränkning i rätten att förvärva bolagets aktier, se *I. L.* 2 §; se jämväl *ändring i bolagsordning*.

Del, viss, av bolagsaktier. Ang. förvärfv därav, se *I. L.* 2 och 14 §§.

Ekonomisk förening. Om inskränkning i rätten att förvärva fast egendom eller aktier, idka gruvsdrift m. m., se *I. L.* 2 och 12 §§; från sådan inskränkning äro vissa föreningar undantagna, se *I. L.* 18 §; styrelseledamot och firmatecknare, utsedd utom styrelsen, skall i regel vara här i riket bosatt svensk medborgare, se *F. L.* 20 § 5 st. Ang. ekonomisk förening se vidare *Utländska bolag etc.*

Exekutiv auktion. Förvärfv å sådan auktion är i vissa fall icke underkastat uti *I. L.* föreskrivna inskränkningar, se *I. L.* 7 §.

Fast egendom. Om inskränkning i rätten att förvärva sådan egendom, se *I. L.* 1 och 2 §§.

Firmatecknare i aktiebolag eller ekonomisk förening måste vara här i riket bosatt svensk medborgare, därest icke Konungen giver särskilt tillstånd, se *A. L.* 63 § och *F. L.* 20 §.

Fullmäktig. Se *firmatecknare* och *ombud*.

Förbehåll i bolagsordning ang. inskränkning i rätten att förvärva bolagets aktier, se *I. L.* 2 § 2 st.

Förening, som har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen eller som erhållit statslån. Å viss sådan förening skall i *I. L.* föreskrivna inskränkningar icke tillämpas, se *I. L.* 18 § 2 st.

Försäkran från aktiebolags styrelse ang. innehavet av vissa bolagets aktier. Se härom *A. L.* 94 §.

Försäkringsbolag, sjukkasse, understödsförening och annan försäkringsförening. Svenska sådana äro icke underkastade i I. L. föreskrivna vissa inskränkningar, se I. L. 18 § 2 st.

Försäkringsförening. Se *försäkringsbolag*.

Försöks- eller gruvarbete är i vissa fall utan verkan till bevarande av rätt till mineralfyndighet eller gruvlägenhet, se I. L. 10 och 11 §§.

Förvärv av aktie. Rätten härtill är genom I. L. underkastad vissa inskränkningar, se I. L. 2 och 12 §§.

Giftorätt. Se *arv*.

Grus- eller lertag, mindre. Om förvärv av sådant utan hinder av I. L. 2 §, se I. L. 4 §.

Gruvdrift. Om inskränkning i rätten att idka sådan, se I. L. 1 och 2 §§; om gruvdrift, idkad före lagens ikraftträdande, se I. L. *slutstadgandet*.

Handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman. Om inskränkning i rätten för sådant bolag att förvärva fast egendom eller aktier, idka gruvdrift m. m. se I. L. 2 § 1 st. och 12 §; ang. undantag härifrån se I. L. 4 §; utlänning må ej utan Konungens tillstånd sluta handelsbolag eller i handelsbolag ingå, se H. L.

Handelsrättigheter för utlänning medföra icke rätt att sluta handelsbolag eller ingå i sådant bolag, se H. L.

Hus. Om förvärv av sådant utan hinder av I. L. 2 §, se I. L. 4 §.

Inmutning. Utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse må ej här i riket inmuta mineralfyndighet se I. L. 1 §. Se vidare *gruvdrift* och *mineralfyndighet*.

Inskränkning i rätten att förvärva fast egendom, idka gruvdrift m. m., se I. L. 1 och 2 §§, i rätten att förvärva aktier, se I. L. 2 och 12 §§.

Inteckning. Om anstånd med egendoms avyttring för fall att inrop av densamma skett å exekutiv auktion i och för skyddande av inteknad fordran eller rättighet eller av fordran å ogulden köpeskilling enligt 11 kap. 2 § jordabalken, se I. L. 8 §.

Intyg. Se *utredning*.

Järnkonto. Å detta skall i I. L. föreskrivna vissa inskränkningar icke tillämpas, se I. L. 18 § 2 st.

Klagan över Konungens befallningshavandes beslut vid prövning enligt I. L. 4 §; se härom I. L. 5 §.

Konungens befallningshavande har i visst fall att förordna om försäljning å offentlig auktion av egendom, förvärvad å exekutiv auktion, se I. L. 7 §. Hos K. B. ingives ansökan om Konungens tillstånd jämlikt I. L. 1, 2, 7 och 8 §§ samt om sådan prövning, som omförmäles i I. L. 4 §, se I. L. 5 och 9 §§; om anmälan till K. B. av ombud, som utländsk medborgare m. fl. i vissa fall är skyldig att hålla samt om K. B:s rätt att vid underlåtenhet härutinnan själv utse ombud, se I. L. 17 §.

Kooperativ förening, se *förening*.

Lagfart. Se härom I. L. 5 § sista st.

Mineralfyndighet. Om inskränkning i rätten att inmuta mineralfyndighet eller att förvärva eller bearbeta inmutad sådan se I. L. 1 och 2 §§.

Odelad mark. Se *skifte*.

Offentlig auktion kan vid underlåtenhet att försälja å exekutiv auktion gjort förvärv i vissa fall förrättas genom Konungens befallningshavandes försorg, se I. L. 7 §.

Ogulden köpeskilling. Se *inteckning*.

Ombud. Ang. skyldighet för utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse att i vissa fall hava ombud se I. L. 17 §.

Påskrift å aktie. Se *aktie*.

Röstvärdet å aktier, som innehavas av utlänningar, vissa aktiebolag m. fl., inverkar i vissa fall på bolags rätt att förvärva fast egendom m. m., se I. L. 2 och 12 §§.

Sjukkasse. Se *försäkringsbolag*.

Skifte. Mark, som vid skifte lämnats odelad eller avsatts för gemensamt behov, se härom I. L. 12 §.

Sparbank. Se *bankaktiebolag*.

- Stenbrott**, mindre. Om förvärv av sådant utan hinder av I. L. 2 §, se I. L. 4 §.
- Stiftelser**. Utländska stiftelser äro underkastade vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m., se I. L. 1 §.
- Straffansvar** för styrelseledamot. Se härom I. L. 15 § och A. L. 132 §.
- Teckning av aktier**. Rätten härtill är genom I. L. underkastad vissa inskränkningar, se I. L. 2 och 12 §§.
- Testamente**. Se *arv*.
- Tillstånd**, Konungens, att förvärva fast egendom, idka gruvdrift m. m., se I. L. 5 §; att behålla å exekutiv auktion inköpt fast egendom, inmutad mineralfyndighet m. m. se I. L. 9 §; att sluta handelsbolag eller i handelsbolag ingå, se H. L.; att teckna aktiebolags firma, se A. L. 63 §; att teckna ekonomisk förenings firma, se F. L. 20 §.
- Tomt**. Om förvärv av sådan utan hinder av I. L. 2 §, se I. L. 4 §.
- Torvmosse**, mindre. Om förvärv av sådan utan hinder av I. L. 2 §, se I. L. 4 §.
- Traktat**, slutet med främmande land, kan föranleda undantag från I. L. och H. L., se I. L. och H. L. *slutstadgandena*.
- Understödsförening**. Se *försäkringsbolag*.
- Upplagsplats**. Om förvärv av sådan utan hinder av I. L. 2 §, se I. L. 4 §.
- Utdelning** å aktie må i vissa fall icke äga rum, innan aktiebrev blivit för viss påskrift till styrelsen ingivet, se I. L. 12 §, i andra fall icke innan viss påskrift verkställts, se A. L. 54 § 2 st.
- Utländsk medborgare**. Om inskränkning i rätten att besitta fast egendom eller idka gruvdrift m. m. se I. L. 1 §, i rätten att förvärva aktier se I. L. 2 och 12 §§; om skyldighet att ställa ombud se I. L. 17 §; om förbud att utan Konungens tillstånd sluta handelsbolag eller i handelsbolag ingå se H. L.; om förbud att utan Konungens tillstånd teckna aktiebolags firma se A. L. 63 § och *slutstadgandet*; om förbud att utan Konungens tillstånd vara ledamot av ekonomisk förenings styrelse eller teckna ekonomisk förenings firma se F. L. 20 § 5 st. och *slutstadgandet*.
- Utländskt bolag** och annan samfällighet samt stiftelse. Om inskränkning i rätten att besitta fast egendom eller idka gruvdrift m. m. se I. L. 1 § 2 st., i rätten att förvärva aktier se I. L. 12 §, jmf. ock I. L. 2 §; om skyldighet att ställa ombud se I. L. 17 § 2 st.
- Utredning**, som erfordras för Konungens befallningshavandes prövning av förvärv enligt I. L. 4 §, skall hava viss form, se U. K.
- Vattenfall**, mindre. Om förvärv av sådant utan hinder av I. L. 2 §, se I. L. 4 §.
- Vinstutdelning**. Se *utdelning*.
- Ändring i bolagsordning**. Se I. L. 2 § samt A. L. 91 och 92 §§.

